

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1931.

Första kammaren.

Nr 16.

Tisdagen den 3 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4.30 e. m.

Hans excellens herr statsministern *Ekman* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 162, angående vissa arbeten vid Gustaf V:s docka å Beckholmen; och
nr 163, angående rätt för sekreteraren i kommerskollegium A. K. Borgström att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Justerades protokollen för den 25 och den 27 nästlidne februari.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsmannen i första kammaren, kyrkoherde *Karl Sandegård*, Lilla Edet, till följe akut halskatarr tills vidare är oförmögen att närvara vid riksdagen, intygas härmed.

Lilla Edet den 2 mars 1931.

Hugo Appelgren.

leg. läk.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 44, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för den inhemska sockerbetsodlingens uppehållande jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 121, angående rätt för medarbetaren vid landsmålsarkivet i Uppsala L. J. Levander och föreståndaren vid landsmålsundersökningarna i Lund A. N. Lindqvist att för placering i löneklass tillgodoräkna viss tidigare tjänstgöring.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 122, angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark; och

nr 123, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga ägolotter i Mölltorps socken av Skaraborgs län.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 124, angående anslag för budgetåret 1931/1932 till undervisningsanstalterna för sjöfart.

*Kungl. proposition ang.
dyrortstillägg
åt befattningshavare i
statens tjänst.*

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 125, angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst.

Herr **Forslund**: Herr talman! I samband med remiss av Kungl. Maj:ts proposition nr 125, vari föreslås provisoriskt ortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst, önskar jag att via denna kammares protokoll till det utskott, som får att handlägga denna proposition, framföra några synpunkter, som jag naturligtvis önskar få så välvilligt pröva som möjligt.

Regering och riksdag äro ju de statsanställdas arbetsgivare, och då nuvarande arbetsformer för behandling av dessas arbetsvillkor icke medgiva framförandet av deras synpunkter, som icke anse sig tillfredsställda med vare sig behandlingssätt eller beslut i för dem vitala spörsmål på annat sätt, hoppas jag, att kammarens ledamöter skola förstå, att då man tager till orda i en fråga som denna, det icke nödvändigtvis är fråga om att lägga någon särskild stats-tjänaresyn på detta ärende. Det är alltså även hänsynstagande till samhällsliga intressen, som föranleder mig att till arbetsgivaren — staten — framföra dessa synpunkter, och detta så mycket mera, som frågan berör åtskilliga tiotusental medborgare.

Vid årets remissdebatt framfördes från flera talare i båda kamrarna missnöje med regeringens handläggning av de statsanställdas lönefråga. Man hade förväntat, med hänsyn till vad som förekommit i samband med frågans förberedande behandling och från regeringsmedlemmar gjorda uttalanden, att förslag i lönefrågan skulle föreläggas årets riksdag. Jag har, herr talman, nu icke för avsikt att i dag upptaga samma fråga till behandling, utan jag har i detta sammanhang endast velat påminna om vad som då förekom.

Varför jag alltså nu begärt ordet är för att i första hand uttala min bestämda gensaga emot regeringens sätt att söka infria — jag vågar alltjämt använda ordet infria — uttalade löften, enär jag bedömer regeringens åtgöranden efter vad som från regeringens sida vid olika tillfällen uttalats, vilka uttalanden med fullt fog av befattningshavarna uppfattats såsom löften.

Jag hoppas, herr talman, att ingen av kammarens ledamöter betvivlar riktheten av vad jag uttalar då jag förklarar, att de statsanställda förstå det ogynnsamma läge, i vilket deras lönefråga kommit, bland annat på grund av den rådande ekonomiska depressionen. Det är emellertid lika naturligt, att det stora flertalet av samma befattningshavargrupper icke kunna förstå, att deras viktigaste fråga, lönevillkoren, skall behöva bli föremål för sådana synpunkter och givas en så onaturlig lösning, som nu föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition nr 125.

Befattningshavarnas ställning till denna fråga är icke beroende på någon avundsjuka eller missnöje över, att alla befattningshavare icke komma i åtnjutande av provisoriskt ortstillägg. Deras missnöje och förvåning grundar sig däremot på det förhållandet, att man under det senare året kommit till den bestämda uppfattningen, att regeringen hade för avsikt att föreslå en tillfällig förbättring i de lägst avlönades löneställning, och ordet »lägst» avlönade har med mycken styrka och mycket allmänt använts icke minst från regeringens sida såsom ett lämpligt uttryck för att ådagalägga viljan att göra något för dem, som bäst äro i behov av en förbättring. Under dessa förhållanden ställa sig nu samma befattningshavare helt naturligt frågande till huru dessa uttalanden skola kunna tillgodoses med det förslag, som nu förelägges riksdagen. Ja, av förslaget får man ju också besked om, att så icke är meningen, och huruvida det någonsin varit regeringens mening, är man icke i stånd att bedöma.

Regeringen har nu framlagt ett förslag, som mycket starkt begränsar möjligheterna att tillgodose något större antal av de lägst avlönade befattningsha-

varnas behov av en löneförbättring, enär förslaget är uppgjort så, att det icke ens skall tillämpas för Stockholm i sin helhet, utan en del orter äro helt undantagna från möjligheten att erhålla något av det tillägg, som nu föreslås. Bristerna i detta avseende belysas bäst därutav, att propositionen icke upptager en ort, som enligt järnvägsspråk benämnes Hagalunds Övre, vid vilken arbetsplats icke mindre än 600 befattningshavare äro stationerade, men som till över 90 % äro bosatta inom det område av Stockholm, som skall komma i åtnjutande av ortstillägg. Det är i detta fall icke beroende på befattningshavarens fria vilja att bosätta sig inom den egentliga staden eller icke, utan det är i stället beroende därpå, att Hagalunds Övre från början anlagts endast såsom lokstation. Man har därvid icke räknat med, att personalen, som där är stationerad, skall vara bosatt där ute.

Kungl. proposition ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Det finnes alltså skäl för att uttala sin förvåning över propositionens utformning på sådant sätt, så att en stor grupp befattningshavare ej kunna komma i åtnjutande av detta tillägg, änskönt att de äro tvingade att vara bosatta inom det område, för vilket ortstillägg föreslås, och man har skäl att vara ännu mera förvånad, då vederbörande borde kunnat erhålla nödig kännedom om dessa förhållanden, i det fall att man satt sig i förbindelse med det verk, som bestämmer personalens stationeringsort.

Nu kan man möjligen från regeringens sida framhålla, att nyssnämnda förhållanden kunna genom resp. verksledning rättas på så sätt, att personalen stationeras inom den ort, som enligt propositionen är berättigad till ortstillägg. Men man får i detta fall icke förbise de ofantligt stora svårigheter, som måste föreligga för ett verks ledning att vidtaga en sådan åtgärd, alldenstund vederbörande, som utarbetat propositionen, måste eller i varje fall borde hava ägt kännedom om det förhållande, som jag här relaterat.

Då jag är fullständigt övertygad om, att här åsyftad personals stationeringsort icke kommer att av verkets ledning bliva föremål för någon förändring i och för att komma i åtnjutande av ortstillägget, måste denna fråga enligt min mening mycket noga prövas av statsutskottet, som bör söka finna någon rättvisare lösning av frågan, än vad som blir fallet, därest Kungl. Maj:ts proposition av riksdagen godkännes utan ändring.

En annan sak och vad som för övrigt är av den allra största betydelse är fördelningen av det anslagsbelopp, som beräknats kunna ställas till förfogande för ifrågavarande ändamål. I propositionen sid. 5 är visserligen angivet tilläggets storlek för resp. löneklasser, men för bedömande av förslagets innebörd, i vad det avser fördelning av beloppet, är det av största betydelse att taga del av, vilket tillägg som utgår å resp. lönebelopp. I detta avseende anser jag mig böra komplettera Kungl. Maj:ts redogörelse med att angiva månadslön inberäknat dyrtidstillägg för några löneklasser och därjämte vilket ortstillägg som nu föreslås. Jag tager mig därför friheten att lämna dessa uppgifter, vilka äro följande:

De lägst avlönade befattningshavarna, som ha en månadslön, inberäknat dyrtidstillägg, av 176 kronor i Stockholm, få enligt Kungl. Maj:ts förslag 66 kronor i ortstillägg per år. Den allra största gruppen befattningshavare erhålla lön enligt löneklasserna 5—9. Befattningshavare i löneklass 5 har i fast lön och dyrtidstillägg 235 kronor och skall nu tilldelas 90 kronor i ortstillägg per år.

För att nu icke taga alla löneklasser, som upptagits i propositionen, skall jag övergå till speciellt den grupp, som benämnes notariegruppen och som omfattar löneklasserna 21—24. Dessa befattningshavare få i löneklass 21 en reallön av 599 kronor per månad, och åt dem skulle enligt den kungl. propositionen tilldelas ortstillägg med 210 kronor per år. Slutlönen, alltså i klass 24, med en sammanlagd månadslön av 715 kronor, skulle erhålla 228 kronor i

*Kungl. proposition ang.
dyrtidstillägg
åt befattningshavare i
statens tjänst.
(Forts.)*

ortstillägg per år. Går jag sedermera upp till den högsta löneklassen, den som även innefattar byråcheferna, visar det sig, att befattningshavarna här ha i begynnelselönen en sammanlagd månadsavlöning på 971 kronor och i ortstillägg skulle få 240 kronor per år. Som slutavlöning, nämligen i löneklassen 33, ha de i sammanlagd fast lön och dyrtidstillägg 1,091 kronor per månad och skulle nu få i ortstillägg 240 kronor per år.

Sedan jag nu anfört dessa siffror, utgår jag ifrån, att ingen av kamrarnas ledamöter kan av den utav regeringen föreslagna fördelningen finna, att regeringen i detta sitt förslag har något stöd för att göra gällande, att man därmed infriat tidigare löften om hjälp till de lägst avlönade och de sämst ställda. Att finansministern, som själv undertecknat nu föreliggande proposition, tidigare uttalat sig för att i första hand giva tillägg till de sämst ställda, framgår av hans yttrande i andra kammaren måndagen den 19 januari, vilket är infört i samma kammars protokoll sid. 137. Sedan finansministern där polemiserat emot en talare och därvid konstaterat, att befattningshavare i notariegraden har en lön av 8,800 kronor per år, uttalade han följande: »Jag menar, att när man ifrån det hållet som herr Lundquist med sådan skärpa vänder sig emot det uppskov, som nu synes mig nödvändigt, så kan man åtminstone icke anföra samma starka skäl för en lönereglering uppåt, som eventuellt kunna anföras för de grupper, vilkas talan herr Eriksson nyss förde. Men jag skyndar mig att tillägga, att när jag här i riksdagen och offentligt i föredrag använt uttrycket — det är citerat — 'de sämst ställda', så utgår jag därifrån, såsom herrarna skola finna, då propositionen kommer fram, att man kan påvisa, att relationen mellan grupperna är så högst väsentligt olika, att det föreligger en verklig skillnad, som man kan beteckna på det sätt som jag här gjort.»

Jag fortsätter och citerar vad herr finansministern i en replik till mig uttalade vid första kammarens sammanträde den 17 januari. Finansministerns yttrande vid nämnda tillfälle var av följande lydelse: »Herr Forslund har erinrat om de löften eller uttalanden, som ha blivit gjorda av statsministern vid de tillfällen, då jag varit närvarande, och vad jag yttrat vid många tillfällen, både till deputationer och ute i landet i föredrag. Jag har formulerat satsen så — jag har förresten återopat den socialdemokratiska partichefen — 'de sämst ställda främst'. De, som ha känt trycket hårdast, skulle, i den mån det vore möjligt, få en liten hjälp. Det skulle vara ganska frestande att närmare gå in på detta problem och visa, hur det ligger till och hur jag sett frågan. Jag tror, att man då utan vidare skulle komma till den uppfattningen, att det är riktigt att över det förslag, som är bebadat, som rubrik sätta de citerade orden: 'De sämst ställda främst'.»

Samtidigt som man för enkelhetens skull anser sig böra tilldela en befattningshavare i 30:e lönegraden med en sammanlagd månadslön av 971 t. o. m. 1,091 kronor ett tillägg av 240 kronor, anser man sig ha tillgodosett de lägst avlönade befattningshavarna med att tilldela en stationskarl med en månadslön av 235 t. o. m. 293 kronor ett tillägg av 96 t. o. m. 114 kronor. Verkställer man jämförelse med den allra lägsta befattningshavaren, som har en sammanlagd månadslön av 176 kronor och som enligt regeringens förslag erhåller 66 kronor i ortstillägg, blir fördelningen ännu orimligare.

Det föreliggande förslaget kan knappast vinna någon som helst förståelse bland de lägst avlönade befattningshavarna, vilka utgöra den största gruppen av de statsanställda. Vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och tullverket, där det finnes 32,449 ordinarie befattningshavare, äro icke mindre än 16,280 placerade i lönegrad, ej överstigande den 6:e.

De statsanställda börja allt mer och mer komma till den uppfattningen, att deras frågor av statsmakterna icke erhålla en prövning med det allvar, som erfordras, och då man tager del av Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition

och jämställer denna med vad som från ansvarigt håll tidigare uttalats, måste man medgiva, att denna uppfattning börjar få fog för sig.

Herr talman! Med vad jag nu anfört har jag sökt giva uttryck för vad den stora delen av befattninghavare tänker om en arbetsgivare, som handlägger ett ärende, som är av det allra ömtåligaste slag, på sådant sätt som nu skett, ett ärende, som berör åtskilliga tusental befattningshavare.

Utan att på något sätt vilja underkänna betydelsen av, att befattningshavarna å de i propositionen angivna orterna äro berättigade till ett särskilt tillägg, måste jag bestämt vidhålla, att regeringen icke med detta sitt förslag handlat i överensstämmelse med sina tidigare uttalanden, utan måste den kungl. propositionen tagas som ett bevis för, huru en frisinnad regering anser sig kunna handlägga ärenden, som beröra stora grupper av i statens tjänst anställda medborgare.

Hans excellens herr statsministern **Ekman**: Det kan icke gärna falla mig in att i detalj upptaga en diskussion om det av regeringen ingivna förslaget rörande provisoriska dyrortstillägg för de på vissa orter boende befattningshavarna i statstjänst. Men jag måste inlägga en bestämd gensaga emot herr Forslunds gång på gång gjorda återupprepande av, att icke propositionen i fråga skulle vara ett infriande av vad regeringens medlemmar tidigare ställt i utsikt.

När man i denna fråga har yttrat sig ifrån vår sida tidigare, ha vi — det är jag fullkomligt övertygad om — vid varje tillfälle, då vi använt orden »de sämst ställda», därmed syftat på dem, för vilka den nuvarande förskjutningen dyrorterna emellan vållat, att de kommit att stå i en helt annan dyrortsgrupp än den, vari de skulle ha stått, om på dem kunnat tillämpas en förflyttning uppåt på samma sätt, som fallet varit för i lägre dyrortsgrupper stående.

I detta avseende ha förhållandena medfört, att under det exempelvis i Stockholm, som hittills stått i den högsta förutvarande dyrortsgruppen, en sådan förskjutning i levnadsomkostnaderna skett, att, om den nuvarande ortsgrupperingen haft någon påbyggnad, Stockholms tjänstemän skulle ha flyttats upp icke bara en utan två ortsgrupper.

Det är klart, att om man jämför de olika befattningshavarna i Stockholm med befattningshavare boende på andra ställen i landet, kan man för var och en av de förra i de olika tjänsteställningar stående befattningshavarna säga, att de äro de under nuvarande förhållanden sämst ställda. Att man inte har förfarit på det sättet, att man omedelbart före en allmän lönereglering lämnat ett belopp endast åt vissa befattningshavare bland dem, vilka man betecknar såsom ordinarie tjänstemän, är väl ganska naturligt, därför att en sådan förskottsvis gjord löneplacering skulle kunna tänkas förrycka och påverka den fortsatta handläggningen av lönefrågan.

Jag vågar sålunda göra gällande, att den proposition, som nu föreligger — även om den, det skall jag villigt erkänna, av ekonomiska hänsyn är mycket begränsad — dock motsvarar vad man syftat till, när man sagt att, därest det icke blir möjligt att lägga fram lönefrågan i dess helhet, bör i varje fall en förbättring ske för de sämst ställda befattningshavarna.

När herr Forslund så ställer emot varandra förslagens verkningar för de olika befattningshavargrupperna, så tog han, om jag inte misstager mig, för båda grupperna, både de högre ställda och de lägre ställda, endast ortstilläggen, utan att beröra, att för de lägst ställda befattningshavarna dessutom tillkommer dyrtidstillägg, under det att för de högre befattningshavarna något sådant inte utgår på grund därav, att den tidigare begränsningen i detta fall för dem alltså gör sig gällande. Läger man till de lägst ställdas avlö-

Kungl. proposition ang. dyrortstillägg åt befattningshavare i statens tjänst. (Forts.)

Kungl. proposition ang. dyrtidstillägg till befattningshavare i statens tjänst. ningstillägg också de dyrtidstillägg, som komma på dessa befattningshavare, så visar proportionen av tillägget för de lägre befattningshavarna i förhållande till deras ordinarie löner jämfört med beloppen för de högre ställda tjänstemännen ett väsentligt större procentuellt tillägg för de lägre än för de högre befattningshavarna.

(Forts.)

Vad beträffar talet om Hagalunds Övre och vad därmed sammanhänger, förhåller det sig så för mängder av befattningshavare, att somliga av dem, som ha arbete i Stockholm, bo i en förort, under det att å andra sidan sådana, som ha arbete utanför Stockholm, torde i viss utsträckning kunna tänkas bo i huvudstaden. Ett frångående av den principen, att statstjänarna vid ortsgrupperingen måste föras till den ort, där de äro stationerade, oavsett var de bo, i syfte att bereda en förmån för vissa löntagargrupper, skulle, såvitt jag förstår, kunna medföra ändringar på en hel del andra områden och sålunda i väsentlig mån inveckla och försvåra tillämpningen av det föreliggande förslaget.

Jag vågar sålunda tro, att statsutskottet skall finna, att jämväl på denna punkt skäl givits för den konstruktion, som den framlagda propositionen erhållit.

Herr Wagnsson: Hans excellens herr statsministern har här avgivit en förklaring till, att regeringen med begreppet sämst ställda, då det använts dels av honom och dels av herr finansministern, avsett de i Stockholm placerade statstjänstemännen. Jag har naturligtvis ingen anledning att betvivla, att den uppgift han här lämnat är riktig, men jag anser mig böra uttala en förvåning över, att regeringen tillåtit sig denna dunkla formulering, när det hela tiden stått vederbörande öppet att klart säga ut vad man med de åsyftade provisoriska anordningarna avsett.

Min förvåning i detta avseende är så mycket större, som särskilt herr finansministern vid ett par tillfällen åberopat det socialdemokratiska partiets chef som den, vilken präglat de ord, han gjort till sina. Det torde icke vara något tvivel underkastat, att herr Per Albin Hansson inte i de orden, som finansministern citerade, inlagt samma betydelse som herr statsministern här velat göra. Jag tillåter mig den kanske något elaka förmodan, att regeringen på den punkten använt den dunkla formuleringen med tanke på att till de val, som under den gångna hösten ägt rum, kunna åt grupper, vars medverkan man önskat vid dessa valtillfällen, ingiva vissa förhoppningar.

Då jag ändå har ordet, herr talman, vill jag också uttrycka ett beklagande av, att regeringen icke utökat sin välvilja mot den kategori av de sämst ställda, som regeringen talat om, till att också omfatta den stora gruppen lärare, som i detta avseende skulle vara likställda med den grupp, som regeringen här föreslagit anordningar för. Det förhåller sig på det rätt egendomliga sättet, att Stockholms stad, då den behandlat frågan om de provisoriska avlöningsförbättringarna åt sina lärare, har indragit dessa belopp, som av riksdagen beviljats. De ha nämligen icke kommit dessa befattningshavare till del utan i stället i stor utsträckning tillfallit Stockholms stad — något som ju icke var riksdagens avsikt, när beslutet fattades. Det hade varit önskvärt, om regeringen på denna punkt kunnat finna någon utväg att förhindra tillämpningen av bestämmelserna för lärarpersonalen på sätt, som i det fallet har skett.

Hans excellens herr statsministern **Ekman:** Nej, herr Wagnsson, skulle regeringen ha handlagt lönefrågan från partipolitisk och partitaktisk synpunkt, skulle den säkerligen icke ha följt det exempel, den själv givit, utan i stället det exempel, som herr Wagnsson och många av hans meningsfränder använt och följa.

Regeringen har tvärtom måst säga nej även till grupper, inom vilka den haft många av sina meningsfränder. Den ekonomiska situationen har tvingat till återhållsamhet över hela linjen. Regeringen har icke kunnat taga någon som helst hänsyn till, huruvida befattningshavaregrupper, vilkas röster man eventuellt kunnat påräkna vid valen, skola bli tillgodosedda genom löneförbättringar eller icke. Det må förbehållas de politici, vilkas anhängare dag efter dag åberopa, att de naturligtvis skola rösta med dem, som ge dem en förbättrad löneställning.

Kungl. proposition ang. dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

Herr Forslund: Jag har vid olika tillfällen samtalat med hans excellens i lönefrågor, men jag måste säga, att jag aldrig efteråt kommit till den konklusion av vad som förekommit, som hans excellens i dag själv i sitt anförande tillkännagivit ha varit hans mening. Jag har aldrig uppfattat hans excellens på det sättet, att han anser, att en byråchef i Stockholm med 11,000—12,000 kronors lön är den, som är förstahandsberättigad till något belopp, i händelse staten kan ställa belopp till förfogande för att hjälpa de sämst ställda. Det är den första och mest överraskande nyhet jag upptäckt i det resonemang, som vi tidigare fört med hans excellens.

Jag måste säga, att nog är det väl en rätt märkvärdig politik, när man under hela tiden, då man överlagt och för övrigt även när regeringens ledamöter varit ute och talat till folket, alltid inlagt i orden »sämst ställda», då man kommit in på frågan om statstjänarna, att man i första hand skulle se till att de sämst ställda skulle få något tillägg, och man nu från regeringens egen chef i dag får besked om, att hans mening varit den, att en byråchef skall ha 240 kronor, när en vagnskarl, en stallkarl eller en stationskarl skall få 90 kronor och det stora flertalet befattningshavare inom lönegraderna 5—6 icke skall få något alls. Det synes mig, att det måste ha varit rätt märkvärdiga åhörare bland statstjänaregrupperna, som skulle ha kunnat godtaga ett sådant anförande för den händelse man sagt ut tydligt och klart, att man skulle förfara på det sätt, som regeringen nu föreslagit.

Jag måste också säga, med anledning av hans excellens erinran om, att jag icke nämnde något om dyrtidstillägget, att detta var från min sida fullt avsiktligt, ty den dag som i dag är ha vi ingen vetskap om vad riksdagen kan komma att besluta om dyrtidstilläggets maximering. Åtskilligt tyder på, att man ifrån regeringens egna partivänner, eftersom regeringen handlar på sätt den gjort i propositionen nr 125, kan förvänta, att riksdagen genom dess medverkan kommer att besluta, att maximigränsen icke skall finnas vid 800 kronor och att fördenskull dyrtidstillägg även kommer att utgå på de 240 kronorna. Alltså komma vagns- och stallkarlar m. fl. icke i någon gynnsammare ställning. Men även om en befattningshavare som har 235 kronor i månaden får i dyrtidstillägg 12 % på det föreslagna ortstillägget 96 å 114 kronor, blir det alltså en väsentlig skillnad mot vad som föreslagits här, nämligen 240 kronor för de högst avlönade befattningshavarna. Jag måste dessutom säga, att det där resonemang, som från herr statsministerns sida föres i syfte att utreda begreppet »de sämst ställda», kan ingen statstjänare, som befinner sig i den lönegrad jag syftar på, ett ögonblick godtaga såsom en förnuftsmässig behandling av en fråga, som rör en så stor grupp av befattningshavare, som det här är fråga om.

Jag skulle även vilja tillägga, att det verkar nästan beklämmande, när man hör att det är och varit regeringens avsikt att från rätt till att erhålla ortstillägg borteliminera 600 statstjänare, som av en rent inre, organisatorisk angelägenhet vid järnvägen kommit att i järnvägens matriklar och arvodesstat antecknas som stationerade vid Hagalunds Övre, änskönt att dessa alltså ha sina bostäder kanske i de mest centrala delarna av staden. Att de äro uppsätligt borttagna ifrån möjligheten att komma i åtnjutande av detta ortstillägg, det är

Kungl. proposition ang. dyrtorsstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.
(Forts.)

den största överraskningen. Jag har hittills haft den uppfattningen, att det var på grund av något förbiseende som propositionen erhållit sådan lydelse, vilket jag här påtalat. När jag nu hör hans excellens säga, att det här är principerna, som man icke vill våldföra sig på för att medgiva ortstillägg i det fall jag här angivit, är det en ändå större — jag vågar säga det — försyndelse, som begåtts ifrån regeringens sida.

Jag vill alltså vidhålla mitt uttalande om att propositionen visar prov på en mycket otillfredsställande handläggning av så allvarliga frågor som de nu förevarande. Det rör sig dock om många tusental medborgare, och riksdagen får inte bara tala om, att statstjänare och statsanställda äro ett påhäng, som är besvärligt för den, ty när man behandlar dem på det sätt, som här skett, kan man förstå, att det skall råda ofantligt stor anledning till missnöje bland dessa grupper, och då de inte ha någon annan att vända sig till än riksdag och regering, så är det också rimligt, att de göra sig påmint inför dem och söka se till, om de icke möjligen kunna få en förbättring i det förslag, som Kungl. Maj:t här förelagt riksdagen.

Herr Möller: Jag begärde ordet på grund av hans excellens herr statsministerns anförande. Det kunde ju ändå icke vara ägnat att förvåna honom, om man nu finner hans tolkning av begreppet »sämst ställda» överraskande, ty det är klart, att t. ex. finansministerns yttrande tidigare hade väckt förhoppningar, men de förhoppningarna hade naturligtvis framför allt den karaktären, att regeringen avsåge att skapa, låt vara provisoriskt, en något så när rimlig förbättring för dem, som hade *låga löner*, icke för dem, som befunno sig alldeles extra illa ställda på grund av en felaktig dyrtorsgruppering. Jag tror ej, att statsministern skall bliva förbluffad över, att man *nu* önskar, att tolkningen hade kommit samtidigt med citatet av den socialdemokratiska partiordföranden. I varje fall får man väl hädanefter åtminstone släppa honom såsom den man åberopar och såsom den, som har kommit fram med dessa ord.

Jag skall för övrigt icke inlåta mig i någon diskussion om dessa ting. Jag vet ju, att man förklarat det socialdemokratiska partiet såsom speciell valfriare på basis av detta spörsmål. Mig veterligen har icke det socialdemokratiska partiet avgivit något löfte till statstjänarna om sin hållning i dessa frågor annat än det, som låg i den motion, vilken understöddes av det socialdemokratiska partiet vid 1930 års riksdag. Den motionen är ju i stort sett för övrigt återupprepad i år, och det är klart, att de siffror, som kammaren nu ett par gånger fått lyssna till, vittna därom, att åtminstone rätt betydande grupper av statstjänare ha, under det att man ofta har förklarat dem vara särskilt väl ställda, blivit fullständigt efter i utvecklingen i förhållande till jämförliga grupper inom det enskilda näringslivet. Och har man några pretentioner på staten som mönsterarbetsgivare, är det klart, att man reagerar, om det blir ådagalagt, att det som jag nyss nämnde är förhållandet.

Jag återkommer emellertid, innan jag slutar, till att det hade varit klokt, om regeringen hade framlagt sin tolkning av begreppet samtidigt, som man använde frasen »de sämst ställda». Ty man väckte ju faktiskt förhoppningar. Avsiktligt eller oavsiktligt har man i alla fall väckt dem, och det är mycket opraktiskt att väcka förhoppningar, som sedan svikas och icke infrias.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, hänvisades ifrågavarande proposition, såvitt den avsåg pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, i vad den rörde nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 127, angående förstärkning av hyresbidragen till vissa beställningshavare
av manskapsgrad vid försvarsväsendet; och
nr 128, angående särskild ersättning till personal i växlingstjänst vid sta-
tens järnvägar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition
nr 129, angående försäljning av vissa områden från Borgholms kungsladu-
gård i Kalmar län.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts propo-
sition nr 130, med förslag till lag om kyrklig samfällighet i Göteborg.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 131, angående nybyggnad för statens historiska museum m. m.;
nr 132, angående uppförande av byggnader för karolinska sjukhuset m. m.;
nr 133, angående omorganisation av gymnastiska centralinstitutet;
nr 134, angående anslag till socialstyrelsen m. m.;
nr 135, angående stat för patent- och registreringsverket m. m.: samt
nr 137, angående uppförande av en brännoljecistern och anskaffande av ett
tankfartyg för flottan.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propo-
sitioner:

nr 138, angående anslag till mejerihanteringens förbättrande i organisato-
riskt och merkantilt hänseende; samt

nr 139, angående godkännande av avtal rörande disposition av viss mark
under Strömsholms kungsgård i Västmanlands län.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr
140, angående anslag till hospitalsbyggnader.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition
nr 141, angående ytterligare statsunderstöd till Hornborgasjöns sjösänkings-
företag.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr
142, angående godkännande av visst avtal mellan kronan och Karlsborgs kom-
mun.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition
nr 143, angående den högre lantbruksundervisningens ordnande m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propo-
sitioner:

nr 144, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 5 § tulltaxeför-
ordningen till beredande av tullfrihet för varor till främmande makters lönade
konsuler; och

nr 145, angående ändringar i gällande tulltaxa beträffande vissa kemiska preparat.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 146, angående försäljning av den till kronan återfallna krononybyggesdelen ²¹/₂₅₆ mantal Sundsvall nr 1 i Stensele socken av Västerbottens län.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 147, angående inköp av beskickningshus i Tokio; nr 148, angående befrielse för löjtnanten A. G. Molin från viss betalningskyldighet; och nr 149, angående avstående av viss del av allmänna arvsfondens rätt till arv efter Emmy Genoveva Maria Nygren.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 150, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § lagen den 8 april 1927 om försäkringsavtal.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 151, med förslag till förordning om understöd i vissa fall åt värnpliktigs hustru och barn (familjeunderstöd).

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 152, angående ersättning till innehavarna av kronohemmanet Holgryte nr 1 i Jönköpings län för erlagda kommunalutskylder.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 153, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer; och nr 154, angående vissa pensioner, att utgå av affärsdrivande verks medel.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 155, angående riktlinjer för avlämnande till riksdagens revisorer av räkenskaper m. m.; nr 156, angående tillbyggnads- och ändringsarbeten för skeppsgosselekårens i Marstrand förläggning i Karlstens fästning; samt nr 157, angående nedskrivning av viss del av det i statens kanalverk nedlagda lånekapitalet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 158, angående pension åt föreståndaren och förste läraren vid vävskolan i Borås A. T. Krebs.

Kungl. proposition ang. utförselbevis för råg och vete.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 159, angående förlängd giltighet av gällande bestämmelser om utförselbevis för råg och vete.

Herr Örne: Herr talman, mina herrar! Den proposition, som nu skall remitteras, erbjuder åtskilligt av intresse, som är värt att ägna uppmärksamhet åt. Först och främst torde det väl, utan att sära den, som bär ansvaret för

propositionen, kunna sägas, att en svagare saklig motivering för en omstridd anordnings bibehållande sällan eller aldrig torde ha framlagts i en proposition. Detta förhållande är naturligtvis från min synpunkt glädjande, ty jag förmodar, att herr jordbruksministern har mobiliserat hela sin kända förmåga, när han skrivit denna proposition, och då han icke kunnat åstadkomma något mera övertygande än åtskilligt, som står här, måste jag säga, att saken ligger ganska bra till för motståndarna.

Kungl. proposition ang. utförselbevis för råg och vete.
(Forts.)

Man läser här t. ex. följande: »Skulle utförselbevisen, ensamt för sig eller i förening med övriga stödåtgärder, mot förmodan föranleda en för landets förbrukning icke erforderlig stegring i den inhemska produktionen av brödsäd, torde fråga kunna uppkomma, huruvida utförselbevissystemet, oavsett att giltighetstiden tilläventyrs ännu ej utgått, bör övergivas.»

Ja, om man kommer och varnar en man, som gjort upp en stor eld alldeles intill en ladugårdsvägg, att fortsätta med eldningen, och han svarar: först sedan hela ladugården tagit eld, är det tid att släcka den brasa, som gjorts upp, då får man en fullständig analogi till detta yttrande. Den stora faran för jordbruket just nu består i stegring av spannmålsproduktionen. Sedan överproduktion en gång kommit till stånd, med vilka medel skall man då kunna hålla priset uppe? Vad har man kunnat göra i Kanada och Nordamerikas Förenta stater för att hålla priset uppe på brödsäd, och vad ha Förenta staterna kunnat göra för att hålla priset uppe på bomull, sedan man en gång genom okloka statsåtgärder frestat till en för stor odling under de sista åren? Man har icke kunnat göra någonting, och resultatet har ju blivit ett katastrofalt prisfall på båda dessa varuslag. Mina herrar, fortsatt med statsåtgärder i Sverige och lägg om jordbruket till att i största möjliga utsträckning producera brödspannmål, så få vi se, hur det går för den regering, som skall övertaga det arvet och försöka reda upp saken. Det vore nog säkrast att icke bibehålla något, som eventuellt kan komma att verka stegrande på arealerna och produktionen.

Den utredning, på vilken propositionen stödes, innehåller också intressanta saker. Vi få här t. ex. veta, att utförselbevisen kostat svenska staten 10,484,514 kronor under fyra års tid. Det är ett ganska gott statsunderstöd åt den danska och den tyska svinskötseln, ty det är vad som ligger i dessa 10½ miljoner. Vad de svenska jordbrukarna ha förlorat på svinskötseln under den tid, då det hade lönat sig för dem att bibehålla sina grisar och sälja dem som slaktfärdiga, det är svårt att beräkna, men inte blir det några små summor, som måste läggas till det, som direkt har gått ifrån den svenska folkhushållningen.

Ja, det skulle vara mycket att säga, herr talman, men jag skall i stället för att tala om vad som står i propositionen tala om något, som icke står där. Vid föregående riksdag tog särskilda utskottet under ordförandeskap av hans excellens herr statsminister Ekman på grund av väckta motioner upp frågan, vad man kunde göra mot den för Sveriges jordbruk ytterst skadliga och fördärvbringande dumping, som med statshjälp drives från flera andra stater, särskilt från Tyskland. Utskottet yttrade efter en redogörelse för de åtgärder, som av Nationernas förbund redan hade vidtagits på ifrågavarande område: »Såsom av ovanstående framgår, har frågan om internationella åtgärder mot dumping och speciellt den form därav, som innebär, att en stat genom exportpremier söker främja sin utförsel, redan upptagits till behandling inom Nationernas förbund. Utskottet anser emellertid, att det oberoende härav bör vara av synnerlig vikt, att en på positiva åtgärder inriktad samverkan kommer till stånd mellan de länder, som i sin handelspolitik eftersträva större frihet för den internationella handeln och till följd av sin härigenom uppkomna ömtåligare ställning hava ett särskilt intresse av att motverka en medelst exportpremier bedriven dumpingpolitik från andra staters sida. Utskottet finner sig därför

Kungl. proposition ang.
utförselbevis
för råg och
vete.
(Forts.)

böra förorda avlåtandet av en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t ville söka åvägabrunga förhandlingar nyssnämnda länder emellan om åtgärder — eventuellt även åsyftande ett gemensamt uppträdande inom Nationernas förbund — mot en genom exportpremier eller liknande medel åstadkommen dumping.» Och i särskilda utskottets utlåtande nr 2 togs detta upp i form av en kläm och i riksdagsskrivelsen nr 376 framfördes riksdagens anhängan till Kungl. Maj:t.

Det är klart, att en regering, vars ledamöter innan de inträdde i regeringen hade medverkat till ett sådant uttalande, ej kunde göra annat än föra saken vidare i enlighet med riksdagsskrivelsen. I det icke daterade svar på det frågeformulär, som bifogats artikeln i protokollet angående programmet för framtida underhandlingar om en samfällid ekonomisk aktion mellan staterna — själva akten, som jag har här, är daterad den 7 oktober 1930 — finner jag på sid. 77 i den svenska regeringens svar följande uttalande. Jag översätter från den engelska texten och därför kanske det blir någon formell avvikelse från den svenska text, som regeringen möjligen har i utrikesdepartementets arkiv: »*Dumping*: Detta ämne har också blivit diskuterat. Den svårighet, man mött, har bestått i att finna en definition. Det måste erkännas, att det finnes för många olika former av dumping för att det skulle vara möjligt att bringa dem in under några enhetliga regler. Vissa former av dumping kunna likväl omedelbart behandlas av en internationell konferens. Den svenska regeringen önskar särskilt fästa uppmärksamheten på dumping av jordbruksprodukter, vilken på sista tiden tilltagit mycket avsevärt och vilken sker med hjälp av systemet med utförselbevis. Missbruket av detta system — och det missbrukas ofta — måste medföra ett desorganisatoriskt inflytande på prisnivån och följaktligen på den normala försäljningen av varorna. Det skulle sannolikt vara önskvärt att ha en internationell reglering av dessa förhållanden.»

Det var således ett av den svenska regeringens bidrag till det diskussionsprogram som borde föreläggas en internationell konferens. Går jag så till den blåa boken, som herrarna fått, men som vi alla för det mesta bruka lägga åt sidan i väntan på bättre tid att läsa den, så finner jag en mycket intressant redogörelse för vad som förekommit vid Nationernas förbunds församlings elfte ordinarie möte i Genève. Jag skall taga mig friheten att föredraga valda stycken ur den. Där heter det om svenska regeringens ingripande — jag kanske skall nämna dessförinnan, att Sveriges ordinarie ombud voro hans excellens herr utrikesministern Ramel, professor Östen Undén och vår högt värderade talman herr A. F. Vennersten — i den nu officiella redogörelsen följande:

»Frågan om internationella åtgärder till förebyggande av dumping, särskilt med hänsyn till önskvärdheten av att undvika en genom statliga åtgärder framkallad dumping, upptogs inom andra utskottet från svensk sida genom ett inlägg av hr Vennersten och ett i anslutning härtill framlagt svenskt resolutionsförslag i ämnet.

Hr Vennersten erinrade i sitt inlägg om de svårigheter, som mött, då man tidigare sökt definiera begreppet dumping. Härmed avsåges vanligen företeelser av så skiftande art — i vidsträckt bemärkelse varje försäljning av en vara till utlandet till lägre pris än på den inhemska marknaden — att det sannolikt vore en olöslig uppgift att fastställa några enhetliga regler för alla olika fall. Om man däremot begränsade sig till de former av dumping, som direkt framkallades genom statligt ingripande, borde det vara möjligt att på internationell väg vidtaga åtgärder för att råda bot på de allvarligaste missförhållandena. Hr Vennersten fäste i detta sammanhang särskilt uppmärksamheten vid den dumping av europeiska jordbruksprodukter, som under den senaste tiden ägt rum med tillhjälp av höga utförselpremier eller andra statliga

åtgärder och som gjort sig starkt kännbar på den svenska marknaden samt bidragit till att skärpa de svenska jordbrukarnas svårigheter. Det borde också beaktas, att dumping underlättades genom höga importtullar i det land, som tillämpade dumping, samt att en kombination av höga importtullar och utförselpremier icke kunde undgå att i särskilt hög grad främja en export till dumpingpriser. De länder, vilka sågo sig hotade av en sådan dumpingpolitik, hade svårt att vidtaga effektiva försvarsåtgärder; varje skydd kunde lätt göras illusoriskt genom höjda tullsatser, höjda utförselpremier eller andra statliga åtgärder i det land, som tillämpade dumping.

Kungl. proposition ang. utförselbevis för råg och vete.
(Forts.)

I enlighet härmed framlade herr Vennersten ett förslag till resolution i ämnet, vari uttalades, att församlingen, med hänsyn till de allvarliga ekonomiska olägenheterna av en genom statligt ingripande framkallad dumping, ansåge önskvärt, att de av förbundets ekonomiska organisation redan inledda utredningarna rörande tillämpningen av exportpremier och subsidier snarast möjligt fullföljdes i syfte att fastställa möjligheterna att motverka olägenheterna av en dumpingpolitik, som ägde rum med tillhjälp av statliga åtgärder. Detta resolutionsförslag vann under utskottsdebatten understöd från olika håll, bl. a. av den franska delegationen, och upptogs i huvudsak oförändrat i det av rapportören för utskottet framlagda förslaget till betänkande rörande förbundets ekonomiska verksamhet.»

Vår ärade talman har i sin egenskap av den nuvarande regeringens ombud i Genève lojalt och med synnerlig skicklighet framlagt svenska regeringens officiella ståndpunkt. Därom kan intet tvivel råda.

Resolutionen möttes vid utskottsdebatten av åtskilliga motsägelser, men för rapportörens förslag uttalade sig ombuden för en del östeuropeiska stater, däribland Bulgarien, Polen och Rumänien, ehuru de hade vissa invändningar att göra.

Vid ärendets föredragning i plenarförsamlingen utvecklade den tyske representanten, baron Rheinbaben, de tyska synpunkterna i denna angelägenhet. Han förklarade, att tyska regeringen vore beredd att deltaga i en utredning om dumping, men önskade, att den ägde rum i förbindelse med spörsmålet om indirekt protektionism, liksom att utredningen måtte omfatta såväl statliga åtgärder, såsom exportpremier och subsidier, som åtgärder på enskild väg, exempelvis resultatet av kartellbildningar. Emellertid meddelades, att Tyskland nyligen hade upphävt utförselbevisen för vissa jordbruksprodukter i anledning av klagomål från nordeuropeiska stater.

Man måste ovillkorligen här konstatera, att regeringen till punkt och pricka har fullgjort, vad riksdagen har begärt och att regeringen också lyckats att få fram saken i ett uttalande, som jag slutligen skall be att få föredraga. Det är mycket, mycket kort. Nationernas förbunds elfte församling uttalade således följande: »Församlingen, som särskilt konstaterar de allvarliga ekonomiska följderna av de olika formerna av 'dumping', då de gynnas genom statligt ingripande, uttrycker önskemålet, att utredningen rörande samfälliga åtgärder måtte snarast möjligt och inom ramen för de fortsatta förhandlingar, som avses i protokollet av den 24 mars 1930, fortsättas icke endast med avseende på de olika formerna av indirekt protektionism utan även med avseende på 'dumping' i alla dess former.»

Utåt har således regeringen gjort något, men när det gäller att taga konsekvenserna av den aktion, som är inledd, och visa, att Sverige vill *för egen del* göra allvar av vad den har genomdrivit, då blir resultatet en proposition om fortsatt statlig svensk dumping. Det är vad som föreligger i denna proposition. Jag vill för min del fråga, om verkligen någon människa kan tycka, att Sverige i detta fall uppträder på sådant sätt, som ett av världens föregångsländer — dit räknar sig ju Sverige — bör uppträda i internationella frågor.

Kungl. proposition ang. utförelsebevis för råg och vete.
(Forts.)

Det förekommer på en rad omnämnt, att en reservant från kommerskollegium har berört saken ur handelspolitiska synpunkter. Men herr jordbruksministern har inte vetat någonting av vad som har förekommit från svenska regeringens sida beträffande hela det system, vars förlängning han här påfordrar. Om det nu vore så, att jordbruksministern i sin proposition hade kunnat stiga fram och på grundval av säkra fakta förklara, att Sveriges jordbruk står och faller med det här, eller om han åtminstone hade kunnat förklara, att någon avsevärd fördel vore att vinna med systemets bibehållande, så skulle man ju ha kunnat anföra samma försvar som vissa näringsidkare — jag skall inte nämna deras grupp — bruka göra ibland, då de predika moral för andra, men själva underlåta att följa denna moral, eftersom de möjligen skulle kunna förlora några femmor därpå. Men här föreligga inga omständigheter, som tyda på någon som helst fördel för jordbruket av detta systems bibehållande. Snarare kan man befara, att det skall komma att allt fortfarande liksom hittills allvarligt skada vissa delar av det svenska jordbruket. Under sådana förhållanden måste jag uttala min synnerliga förvåning över, att denna proposition överhuvud taget framlagts.

Herr talman! Jag har intet vidare att anföra vid detta tillfälle, men jag torde få anledning att återkomma.

Herr statsrådet **von Stockenström**: Herr talman! Herr Örne slutade alldeles, som jag väntade, att han skulle sluta. Han slutade med att uttrycka sin synnerliga förvåning över innehållet i denna proposition. Det förvånar mig inte alls, att herr Örne uttrycker sin förvåning, ty vi äro vana vid, att herr Örne blir mycket lätt förvånad över ett och annat, som händer på det handelspolitiska området.

Herr Örne talade tidigare i sitt anförande om, att man nu anlade en stor eld, som det här skulle bli svårt att släcka. Jag ser också där ett exempel på, att herr Örne ser rätt vid alla möjliga tillfällen, då det diskuteras handelspolitiska frågor och där andra människor inte anse, att någon nämnvärd fara alls föreligger.

Herr Örne ansåg, att propositionen var ganska svagt motiverad och han hade en hel del anmärkningar att göra. Jag får nu säga, att man har inte ansett sig behöva använda så starka uttryck just därför, att utförelsebevissystemet i nu föreliggande situation på spannmålsmarknaden i vårt land inte har så stor betydelse som tidigare varit fallet. Man har däremot ansett, att ett sådant läge möjligen skulle kunna komma att inträda, då detta system återigen kunde behöva träda i kraft och därvidlag få en viss betydelse för prispbildningen på svensk spannmål.

Skälet, varför man från början införde systemet med utförelsebevis, var, som denna kammare vet, att det vid vissa tillfällen, särskilt på höstarna, varit mycket svårt att placera svensk spannmål. och man hade då funnit, att detta system kunde fungera såsom ett slags säkerhetsventil, varigenom man avbördade sig vissa överskottsmängder, som förefinnas på höstarna på grund av de stora utbud av spannmål, som då äga rum.

Nu äro förhållandena i detta hänseende förändrade genom de åtgärder, vilka blivit vidtagna inte minst genom den nuvarande regeringens medverkan. Jag syftar på inmalningssystemet. Tack vare dessa åtgärder har inte någon nämnvärd utförelse av svensk spannmål ägt rum under förra årets sista halvår och inte heller nu i vinter. Jag tycker, att herr Örne från sina utgångspunkter inte skulle vara så missnöjd över, att så har blivit fallet. Då herr Örne är så fruktansvärt rädd för utförelsebevisen, tycker jag, att herr Örne snarast skulle vara tacksam mot regeringen, som infört en annan ordning för spannmåls-

marknaden, ty därigenom ha vi ju sluppit dessa fruktansvärda verkningar, som herr Örne talar så mycket om.

Herr Örne talade vidare om, att staten hade kostat på 10 miljoner kronor för att stödja fläskproduktion och svinuppfödning i främmande länder. Jag skall inte gå närmare in på denna sak nu. Det har ju varit så, att vid vissa tillfällen har det visat sig vara lönande för lantmännen att exportera vete och i stället importera och använda andra fodermedel. Jag tror inte, att de svenska jordbrukarna förlorat på detta, vilket däremot herr Örne anser. I detta sammanhang, och då frågan väl kommer att debatteras längre fram, har jag inte anledning att nu närmare gå in på denna sak.

Jag vill emellertid i fråga om senare delen av herr Örnes anförande säga, att hos oss är ju inte läget sådant, att vi ha ett normalt exportöverskott av spannmål. Vi producera inte mera, än vi själva kunna förbruka. Skulle så bli fallet, att vi verkligen skulle producera mera, än vi kunde förbruka, och vi sålunda vore hänvisade till export, då förlora utförselbevisen sin effekt genom det sätt, varpå de hos oss äro konstruerade. Någon inlösen av utförselbevis sker inte, för så vida inte under det sist förflutna halvåret en motsvarande införsel ägt rum. Men har man ett exportöverskott, kan man inte behöva införsel samtidigt. Jag nämner detta för att ange skillnaden mellan vår anordning och förhållandet i vissa andra länder, där man faktiskt haft ett överskott på spannmål, som man med stöd av utförselbevis, exportpremier eller på annat sätt exporterar. Genom denna export till rena underpris, som förekommit från vissa länders sida, har man åsamkat andra länder och andra länders jordbruk och jordbrukare avsevärda svårigheter. Jag har inte hört från något håll påstås, och jag vet, att man vid diskussionerna i Genève om dessa frågor inte heller har påtalat, att de svenska utförselbevisen skulle ha lett till förfång, svårighet eller skada för något annat lands jordbrukare, vilket nog faktiskt varit förhållandet med de åtgärder, som vidtagits från vissa andra länders sida för att möjliggöra en export till underpris.

Vi ha haft detta system i vårt land under fem år, och det föreslås nu endast, att man skall behålla systemet tills vidare. Jag har också tillåtit mig antyda, vilken begränsning systemet har på grund av det sätt, varpå detsamma är uppbyggt, och jag har därjämte antytt, att ifall man skulle finna det påkallat att tidigare upphäva författningen härom, skall man givetvis göra det. Det är alltså intet nytt och fruktansvärt ont, som man här inför, utan man föreslår endast ett bibehållande av ett system, som under nuvarande läge — jag medger det — inte har någon större betydelse, men dock i ett visst läge kan tänkas få det.

Jag vill också erinra om, att regeringen har inte så alldeles lösa grunder att bygga på. Vi ha hänvänt oss till de ämbetsverk, som frågan närmast berör, nämligen lantbruksstyrelsen, kommerskollegium och generaltullstyrelsen. Dessa tre ämbetsverk ha i ett gemensamt yttrande efter verkställd utredning tillstyrkt systemets bibehållande, och jag vill också erinra om, att samtliga de korporationer eller sammanslutningar, som dessa myndigheter ha hört, ha uttalat sig för ett bibehållande av systemet. Sålunda ha Stockholms handelskammare, Östergötlands och Södermanlands handelskammare, Smålands och Blekinge handelskammare, Skånes handelskammare samt handelskammaren i Göteborg och vidare följande sammanslutningar, nämligen Sveriges allmänna lantbrukssällskap, Svenska kvarnföreningen, Svenska foderämnes- och spannmålsimportörernas förening samt föreningen Sveriges spannmålsintressenter hörts. Samtliga dessa sammanslutningar och de tre statliga ämbetsverken ha enhälligt tillstyrkt systemets bibehållande, och man har inte heller från regeringens sida ansett skäl nu föreligga att frångå ett provisoriskt bibehållande av detta system.

Kungl. proposition ang. utförselbevis för råg och vete.
(Forts.)

Kungl. proposition ang.
utförselbevis
för råg och
vete.
(Forts.)

Herr Örne: Ja, herr talman, ett missbruk, som får inrota sig, är alltid oerhört svårt att få bort. Vi ha en annan likadan fläck på vår handelspolitik, nämligen exportförbudet på järnskrot. Detta förbud spelar ingen som helst reell roll, och ingen berörd part, med vilken man talar under hand härom, påfordrar heller, att det skall bibehållas, men ändock, så fort de offentliga myndigheterna komma i rörelse och så fort organisationerna skola sammanträda och så fort regeringen skall besluta, är det, som om skrotexportförbudet vore ett heligt palladium, som man alltid borde bibehålla såsom varande det enda skyddet för den svenska järnhanteringens bibehållande. På samma sätt är det här.

Herr statsrådet har ju själv här intygat, att utförselbevisen ha mycket ringa betydelse, vilket yttrande, när det kommer från själva förslagsställaren, måste — översatt till vanligt språk — betyda, att de inte ha någon betydelse alls, ty något måste väl ändå förslagsställaren i annat fall kunnat anföra till förmån för sitt förslag, om det varit av betydelse. Utförselbevisen ha mycket ringa betydelse, säger den, som själv har föreslagit, att de skola bibehållas. Hur skall det kunna tolkas annat, än att de inte ha någon betydelse alls, om man går till realiteten. Visserligen ha nu ämbetsverken tillstyrkt, men regeringen har tydligen försummat att läsa argumenteringen, ty den ger inte något vidare stöd för det resultat, vartill ämbetsverken kommit.

Jag vill nu emellertid fästa herr jordbruksministerns uppmärksamhet på, att det var utlandets dumping, som var ett av huvudmotiven för hans och de övriga ledamöternas i jordbruksutredningen många olika förslag beträffande spannmålen. I tal och i skrift och i riksdagen och utanför riksdagen anfördes denna oerhörda dumping från utlandet, och det var därför, som utskottet beslöt att skriva till regeringen. Det var väl också därför, förmodar jag, som regeringen beslöt att inleda en internationell aktion mot denna dumping. Vad som vore mest skadligt för det svenska jordbruket vore ju, om denna dumping från utlandet sattes i gång igen med kraft. Vi måste försöka förhindra en sådan eventualitet, ty sedan den utmärkta inmalningen spruckit på en för stor spannmålsproduktion inom loppet av två eller högst tre år, hjälpa inga skyddsåtgärder.

Vi måste ha bort dumpingsystemet i Europa, i första rummet det statliga dumpingsystemet, för att överhuvud taget kunna klara oss. Då nu ett avskrivande av detta system i Sverige skulle giva auktoritet åt Sveriges ord, betyder en sådan avskrivning, som enligt herr jordbruksministerns mening hade mycket ringa reell betydelse för Sveriges inre förhållanden, oerhört mycket såsom ett föredöme för övriga stater och såsom en bakgrund för Sveriges fortsatta aktion på detta område. Det förvånar mig på det högsta, att jordbruksministern kunnat undgå att taga intryck av dessa synpunkter. Jag har tagit till orda just för att framhålla, att Sverige skulle kunna lägga kraft i sina krav, om det självt avlägsnade ett *otillständigt* och *illojalt* medel i den internationella handeln — ty just detta innebär i allra högsta grad den statliga dumpingen. Vilja icke Sveriges regering och Sveriges riksdag inse, att det man överklagar hos andra bör man själv avstå ifrån, då vet jag sannerligen icke, vilket betyg, som vårt land till slut skall komma att få.

Hans excellens herr statsministern Ekman: Det förefaller mig ändå, som om herr Örne just från sina utgångspunkter borde kunna giva ett erkännande åt den politik, som gjort utförselbevisen verkningslösa och varigenom man kommit fram till ett tillstånd, där man icke kan tala om, att någon art av svensk dumping i verkligheten förekommer. Formen står enligt propositionen kvar under ytterligare ett par år, men i sak har ju förhållandet ändrats dithän, att utförselbevisen för närvarande icke komma till användning. Då så

är, och, enligt principerna för regeringens stödaktion, blir fallet, borde det väl vara fråga om en gärning, som just från herr Örne egna synpunkter förtjänade erkännande. Men för herr Örne är teorien det väsentliga, och det praktiska utfallet saknar för honom tydligen all betydelse.

Kungl. proposition ang. utförselbevis för råg och vete.

(Forts.)

Herr Vennerström: Herr talman! Jordbruksministern anförde till förmån för sin ståndpunkt officiella uttalanden från vissa förnämliga styrelser och därjämte från vissa förnämliga handelskammare, men jag tror, att deras yttranden i denna fråga äro av ganska litet värde, då ifrågavarande institutioner icke ha tagit initiativ till att söka förmå främmande länder att för sin del avstå från sina dumpingåtgärder. Det är emellertid vad den nuvarande regeringen å vårt lands vägnar har gjort.

I den synnerligen utförliga dokumentering, som herr Örne framlade, saknade jag ändå ett litet dokument, som jag ber att för fullständighetens skull även få sända med vid den förestående remissen till utskottet. Det är instruktionerna för Sveriges delegater i Genève. Man finner av dem, att regeringen önskar, att en anda av samförstånd på det ekonomiska området skall råda mellan de olika staterna. Sedan heter det: »I anslutning härtill torde de svenska ombuden böra understryka, att en verklig ändring i vissa länders handelspolitik måste anses vara en oundgänglig förutsättning för att en varaktig förbättring skall kunna emotes. I detta sammanhang synas de svenska ombuden därjämte särskilt böra påtala den av vissa länder bedrivna dumping av jordbruksprodukter och de strävanden att kringgå mestgynnadations-principen, som på senaste tid börjat framträda.» Och i fortsättningen yttras: »Det synes mig även böra åläggas de svenska ombuden att i den mån så kan vara möjligt söka verka för att en opinionsyttring i liknande riktning må komma till stånd från de länder, vilka i dessa avseenden fört en med Sverige överensstämmande handelspolitik.»

När dessa direktiv av regeringen lämnas till Sveriges delegater i Genève, är det något helt annorlunda än om regeringen genom jordbruksministern anmodar den eller den handelskammaren att ur ekonomiska synpunkter med hänsyn till sitt eget lokala bedömningsområde uttala sig rörande utförselbevisen. Jag kan ju säga, att herr jordbruksministern är i viss mån försvarad, ty han har ju inte precis någon auktoritativ ställning gent emot utlandet att hävda. Det har däremot i synnerligen hög grad hans excellens herr statsministern. Jag förmodar, att han jämte den nu icke närvarande andre excellensen är företrädare för Sveriges politik utåt gent emot andra stater, och då han självfallet har godkänt de av mig nyss angivna formuleringarna, synes det åtminstone mig, som om hans excellens herr statsministern liksom herr Örne borde ha kunnat uttala sin förvåning över, att herr jordbruksministern icke har velat gå in för fullständig avskrivning av Sveriges låt vara obetydliga kvarleva av dumpingpolitik. När herrarna på regeringsbänken själva erkänna, att utförselbevisen för närvarande äro åtminstone i det närmaste av noll och intet värde ur saklig synpunkt, tycker jag, att det vore ett synnerligen litet, nästan fullständigt betydelselöst offer på det internationella samförståndets altare, om den regering, som själv tagit initiativ till ett avskrivande av dumpingpolitiken för andra länders vidkommande, även avskreve den dumping, som den själv icke tillmäter något värde ur det egna landets synpunkt.

Jag ber att till sist få göra det uttalandet, herr talman, att det på denna punkt inom regeringen skett en personlighetsklyvning, som påkallar riksdagens uppmärksamhet i fortsättningen. Den regering, som för ett halvår sedan utfärdade direktiv om bekämpande av varje form av dumping och tog initiativ till dess avskaffande i andra länder, den regeringen kommer nu i mitten av vintern och växlar in på ett helt annat spår.

Kungl. propo-
sition ang.
utförselbevis
för råg och
vete.
(Forts.)

Herr Örne: Hans excellens statsministern framhöll, att vi icke för närvarande bedriva någon dumping. Systemet kvarstår, sade han, *som en tom form*, och han tyckte, att det mycket liknade herr Örne att gå till storms mot en tom form. Jag frågar: vad tjänar det till att behålla den tomma formen, då den kan bli till skada för landets anseende och ära utåt, men reellt, herr statsminister, inte spelar den ringaste roll? Det är i själva verket jag, som i denna fråga håller mig till realiteterna.

Herr Nilsson, Johan, i Kristianstad: Herr talman! Det kunde synes onödigt att på detta stadium förlänga debatten om förevarande spörsmål, men det förefaller mig dock, som om det kanske vore lämpligt att med anledning av en del av vad som här sagts yttra några ord.

Herr Örne talade om missbruk som insmyga sig. Jag skulle nästan vilja säga till herr Örne, att man kan tala om missbruk från hans sida, när han vid varje tillfälle försöker misstänkliggöra allt, som skall göras till jordbrukets fromma. Han talade nu om de stora kostnader, som utförselbevisen medfört, och nämnde en summa på över 10 miljoner. Det är visserligen sant, att kostnaderna uppgått till ett sådant belopp under de år utförselbevisen existerat, men vi ha samtidigt haft motsvarande ökning i tullinkomsterna, och några egentliga utgifter för statsverket ha väl utförselbevisen ingalunda föranlett.

Herr Örne talade vidare om dumping på utlandet och sade, att vi borde avhålla oss från sådan. Med den effekt, som utförselbevisen kunna ha, kan väl icke detta system betecknas som dumping i vanlig mening. Herr Örne framhåller ju den ena gången efter den andra, att de danska jordbrukarna haft en så ofantligt stor nytta av den export av vete — underhålligt vete, kan man säga — som vid vissa tillfällen gått till Danmark. I regel brukar man ju vara synnerligen missbelåten, när man blir utsatt för dumping, men om de danska jordbrukarna ha varit belåtna med det praktiserade systemet, borde det väl ha en mycket gynnsam inverkan på våra handelsförbindelser med dem. Om förhållandet är det uppgivna, borde det alltså glädja herr Örne i stället för att göra honom så uppbragt, som han för närvarande tyckes vara.

Jag tror, att det här råder någon oklarhet i fråga om vad som menas med dumping. Exportpremier ha väl ändå en helt annan karaktär än utförselbevisen. När de sistnämnda infördes i detta land — och jag hoppas, att de skola bli kvar — åsyftade de ju icke något annat, än att det tullskydd, som av riksdagen tillerkänts jordbruket, också skall kunna utnyttjas. Det har ju icke varit möjligt på grund av att utbuden vissa tider av året varit för stora, medan spannmålsuppköparna hållit sig tillbaka och jordbrukarna därför varit tvungna att sälja till underpris. Genom att man skapat denna lilla möjlighet att i någon mån gå på export eller hota med export har man tänkt sig, att köpviligheten skulle bli något större hos de inhemska kvarnarna och spannmålshandlarna, så att de icke i onödan skulle låta spannmålen gå ut ur landet. Även om icke samma behov av utförselbevis som förut föreligger under det nu praktiserade systemet, tror jag dock, att det skulle vara mycket betänkligt att för närvarande sätta dem ur kraft.

Herr förste vice talmannen: Innan debatten avslutas, herr talman, tror jag, att det är på sin plats, att man ordentligt slår fast, vad herr Örne egentligen mest riktade sig emot. De senaste anförandena ha på ett så pass effektivt sätt lyckats sudda bort detta, att till och med herr Örne själv nästan kommit bort från det väsentliga i den anmärkning, som han gjorde.

Det var ur denna anmärkningssynpunkt, som jag rakt inte kunde förstå hans excellens herr statsministerns yttrande. Han sade nämligen, att han för sin del inte kunde begripa, att herr Örne inte kunde ge sitt erkännande åt den

politik, som gjorde rysligheterna onödiga. Men till denna hans ena och första anmärkning måste man väl säga att vi just nu inte tala om inmalningspolitiken, utan vi tala ju om de föreslagna utförselbevisen.

Den andra anmärkningen mot herr Örne var, att han huvudsakligen fäste sig vid det teoretiska och mycket litet vid de praktiska åtgärderna. Men det är väl just de rent praktiska åtgärderna, som herr Örne har lagt tyngden på. Här företar den svenska regeringen — under riksdagens välsignelse, kan man säga — en internationell aktion. Det var minsann inte någon teoretisk historia utan en rent praktisk gärning, som förde med sig praktiska resultat. Inte långt därefter företar samma regering en nationell aktion. Det är den, som vi nu ha före. Det är heller ingen teoretisk historia, utan det är också en rent praktisk åtgärd. Vad som det här har anmärkts på, det är den ööverensstämmelse, som råder mellan den internationella aktionen och den nationella. Det är detta, som är kärnpunkten. Man skulle i ett par mycket korta ord kunna säga, att vad herr Örne här velat brännmärka, det är, att samma regering har en internationell politik och en nationell politik, som så långt ifrån gå parallella med varandra och till den grad streta isär, att det väcker allmän uppmärksamhet. Det är där kärnpunkten i anmärkningen ligger.

Kungl. proposition ang. utförselbevis för råg och vete.
(Forts.)

Herr statsrådet von Stockenström: Herr talman! Jag vill med anledning av den siste ärade talarens anförande framhålla, att vad man från svensk sida gjort erinringar mot i Genève och i annat sammanhang, har ju varit det missbruk, som förekommit med exportpremier och annorledes, varigenom vissa länder ha genomfört en försäljning av lantmannaprodukter till priser, som uppenbarligen medfört ganska stor skada och förfång för jordbrukarna i de länder, till vilken exporten skett. Men något sådant har ju icke förekommit från svensk sida. Vi ha ett system, som i ett visst läge, särskilt på hösten, kan bli till nytta för jordbrukarna, därigenom att förefintligt tullskydd bättre utnyttjas, än eljest skulle bli fallet. Men jag har icke hört — och något sådant har icke påtalats här heller — att några främmande länders jordbrukare haft skada av detta förfaringssätt. Jag måste ändå vidhålla, att det är skillnad på att tillämpa ett dylikt system och att tillämpa det system, som har förekommit på vissa håll och som medfört uppenbar skada för andra länders jordbrukare.

Herr Vennerström: Om jag hörde rätt, ville herr Johan Nilsson göra en åtskillnad mellan å ena sidan exportpremier och å andra sidan utförselbevis. Om jag fattade honom rätt, ansåg han exportpremierna vara ganska farliga och förkastliga, medan däremot utförselbevisen voro all right. Jag ber att mot detta lilla trolleriförsök få påpeka, att i utrikesdepartementets promemoria rörande direktivens utformning använder utrikesdepartementet självt ordet »utförselbevis» — observera icke »exportpremier»!

Efter härmed slutad överläggning hänvisades den nu föredragna propositionen till bevillningsutskottet.

Till utskottet skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren nu avgivna yttrandena.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 160, angående pension åt förre amanuensen hos riksräkenskapsverket E. Lundströms änka Hilma Charlotta Lundström, född Karlsson.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 161, angående förslag till stadga angående enskilda sjukhem och förlossningshem.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 5 och 25—27 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 16—23.

Vid föredragning av jordbruksutskottets memorial nr 24, angående kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslaget till jordbrukarungdomens förbund, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs och bordlades Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 162 och 163.

Herr *Reuterskiöld* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 214, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående huvudgrunderna för en rättegångsreform.

Motionen hänvisades till särskilda utskottet.

Herr *Norling* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 29 juni 1912 (nr 184) om understödsföreningar m. m.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Herr *Norling* väckte en motion, nr 216, om införande i gällande sjukkaselag av vissa bestämmelser angående moderskapshjälp och moderskapsunderstöd.

Denna motion hänvisades till behandling av lagutskott.

Anmälades och bordlades

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å kaffe; och

nr 11, i anledning av väckt motion angående införande av importavgifter å fodermedel och däremot svarande restitution vid export av vissa animaliska jordbruksprodukter; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av väckta motioner om beredande av skydd mot vräkning vid arbetskonflikter åt arbetare, i vilkas avlöningsvillkor bostadsförmån ingår, och

nr 16, i anledning av väckt motion angående ytterligare begränsning av arbetstiden för arbetare inom industrien.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 6.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 4 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 11 innevarande månad företaga val av valmän och suppleanter för utseende av fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret ävensom suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Detta förslag antogs.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och anförde: I anslutning till det av kammaren fattade beslutet får jag hemställa, att kammaren nu måtte besluta, att antalet suppleanter för de valmän, som skola utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, bestämmas till tio.

Denna hemställan bifölles.

Herr talmannen yttrade vidare, att han, likaledes efter samråd med andra kammarens talman, finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträdet den 11 i denna månad även företaga val av revisorer och revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning.

Vad herr talmannen sålunda föreslagit bifölles.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 162, angående vissa arbeten vid Gustaf V:s docka å Beckholmen; och nr 163, angående rätt för sekreteraren i kommerskollegium A. K. Borgström att för uppflyttning i löneklass tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 10 och 11 samt andra lagutskottets utlåtanden nr 14 och 16.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 2, i anledning av väckt motion om åstadkommande av ett världsspråk. Om åstadkommande av ett världsspråk.

I en inom första kamaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 195, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t i svensk utrikespolitik måtte framföra till internationellt övervägande det icke minst för svenskarna betydelsefulla folkkravet på åstadkommande av ett världsspråk vid sidan av modersmålen genom internationell överenskommelse.

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Världsproblemet har många aktuella spörsmål, som i första hand måste lösas. Det rör sig om nationalitetsstrider, ekonomiska strider och språkstrider. I denna motion har upptagits språkstridernas problem, och utskottet har på ett fullständigare sätt, än någonsin hitintills förekommit, förklarat, att denna sak intresserar inte svenska staten och inte svenska folket. Utskottet har inte svarat på vad som i motionen framställts såsom det stora problemet, nämligen att »världens språkssystem är det sämsta möjliga». Vad har utskottet för åsikt om det? — Tystnad! — Nationalspråken ha »varit de verksammaste anledningarna för att skilja nationerna åt och sprida fiendesinne», Vad har utskottet svarat på det? — Tystnad! — »Varje nationalspråk är dessutom till sin byggnad ett sammelsurium» och visst inte, såsom det påstås, »levande», utan så gott som stendött för de flesta, som ej ha det till modersmål. — Vad har utskottet svarat på det? — Tystnad! — Det har i motionen vidare framhållits: »Vilket elände erbjuda icke de internationella förhandlingarna av alla slag med det nuvarande språkssystemet!» — Vad har utskottet svarat på det? — Tystnad! — Slutligen framhålles det olidliga tyranniet av det härskande privilegiet för engelskan, franskan och tyskan, som också nedtrycker vår nationalitet till en underordnad ställning vid tillvaratagandet av våra världsintressen. — Vad har utskottet svarat på det? — Tystnad! —

Nå, detta beror naturligtvis på att utskottets medlemmar icke haft anledning att som motionären intressera sig för detta problem och inte heller känt för saken på samma sätt. Ty när man känner för en oeffterrättelighet, då svarar man inte som utskottet gjort.

Utskottet svarar endast: »I betraktande av att särskilt från de stora kulturenationerna» — tänk att vi få bocka oss för de stora kulturenationerna, vi äro således en så obetydlig kulturenation! Redan detta är ju ett förräderi mot svenska folket! — »någon redobogenhet att medverka till frågans lösning icke för närvarande torde vara att förvänta...» — nej, det är klart, att det inte är, eftersom de sitta inne med sina privilegier och sina maktspråk, men det är väl de förtryckta, som skola föra talan. Så kommer det vidare: »lärer ett svenskt regeringsinitiativ» i detta syfte »icke hava någon utsikt att på sätt motionären tänkt sig bidra till en lösning av ifrågakvarande spörsmål». Vi skola således vänta på t. ex. herr Briand, som vill bibehålla det franska språket som världsspråk! Vi skola vänta på honom i all anspråkslöshet, för att inte säga underdånighet, och om detta är det en borgerlig samling i utskottet utan skiftning åt något håll. »Proletärer i alla länder, förenen eder!» som också skulle vilja ha och som behöva ha ett gemensamt språk, gå med de yttersta anhängarna av det här nationalistiska treklassiga språkssystemets herravälde.

När får man utsikt, att en ny och viktig sak kommer igenom? Jo, när det opineras för den. Men här sägs, att i denna fråga har det ingen betydelse, att en av de många betryckta språkfamiljerna, den svenska, börjar opinera, utan vi skola vänta, tills förtryckarna komma och ge oss det vi rättmätigt skola ha.

Så heter det slutligen: »Vid sådant förhållande och då riksdagen såsom av historiken framgår så sent som år 1929 avvisat då framställda förslag om ett svenskt regeringsinitiativ, så är även det ett skäl för att utskottet skall hemställa om avslag på motionen. — Men varför sitta vi då här i riksdagen? Har varje individ blivit kollektiviserad på något sätt, eller sitta vi här för att göra gällande våra enskilda meningar och egna erfarenheter? Det är dem, vi skola framföra, och inte krypa bakom att riksdagen fattat ett beslut så sent som 1929. Detta är ett majoritetsargument, som användes, och det betyder, att jag, som varit med i majoriteten och avvisat förslaget då, avvisar det fortfa-

rande. Det är ju en rimlig ståndpunkt, och det ligger bakom; men det kan ju utskottet förstå, att vi, som anse, att riksdagen inte hunnit fram till den linje, dit vi anse, att riksdagen en gång bör rycka upp, kunna inte böja oss för det argumentet — ja, det är intet argument alls för oss att riksdagen fattat ett sådant beslut, vare sig det skett nyligen eller det är gammalt.

Emellertid, utskottet har nu tagit klar ställning emot det som dock riksdagen har intresserat sig för tidigare, intresserat sig *mycket* för, och som vi även i denna kammare två gånger fått majoritet för. Detta betyder ju dock mer än de senare avslagen, och att denna kammares första tillstyrkan inte gick i andra kammaren — mot tillstyrkan av ett enhälligt utskott i andra kammaren — berodde ju på att överståthållare Hederstierna, högerman, och redaktör Arthur Engberg, socialdemokrat, lade in hela sin kraft på att slå ned detta medel för folkens förbrödning, och då tyckte majoriteten i andra kammaren, som inte var inne i ämnet: är det så tvivelaktigt, då är det bäst att rösta emot, för vi kan ju inte rösta för någonting, som vi inte vet, om det är riktigt eller inte. Och nu ha vi hunnit därhän, att nu är första kammaren också mogen för att utan avsevärd skiftning i individuella meningar och utan någon skiftning i partimeningar säga, att svenska folket är inte intresserat av denna fråga. Vi skola vänta på Briand, och när han kommer, då bocka vi oss kanske och säga: tackar så mycket!

Det är klart, att detta sinnelag betyder någonting. Man kan ju inte köra huvudet i väggen, och jag förstår, att mentaliteten i den allmänna rösträtten och kollektivismen fört oss därhän, att de andra frågorna om mat för dagen, bostäder, kläder och vederkvickelse ta oss så mycket i anspråk att vi inte få kraft och tid att ägna någon uppmärksamhet åt en sådan fråga som denna. Och då får man ha tålamod och gå till andra instanser. Detta utskottsutlåtande är ett ganska avgörande dokument för mentaliteten inom svensk regerande statsmakt och hur den ställer sig till landets befielse från detta intellektuella förtryck, som lamslår oss och våra utvägar.

Utskottet har emellertid presterat en förteckning över detta ärendes öden i riksdagen sedan 1911, och det är ganska bra att ha en sådan uppställning. Vidare har det antytt något om folkförbundets ställning till saken, och det är folkförbundets uppfattning, som utskottet nu i sista hand stött sig på. Utskottet återopade därför som ett ytterligare skäl, att det inte uppnått några resultat inom folkförbundet. Då har man inte heller någon anledning att bråka, förmodar jag, här i vårt avlägsna land, låt vara, att saken betyder så mycket även för oss.

Jag skall be att få komplettera framställningen om folkförbundet med några data, då vad som tilldrar sig i folkförbundet tillskrives en så dominerande betydelse, att det knappast lönar sig att inom den svenska riksdagen komma fram med några erinringar om att folkförbundet i alla fall är ett krigsbarn, att det finns mycket kvar på dess program, som inte förverkligats, och många idéer, som inte stå där ännu, och att vi jämte arbetet för dagen också måste förbereda framtiden genom frammarschen på längre sikt.

Det är ganska intressant i alla fall, att när folkförbunds församlingen hade sina första sammanträden 1920 och 1921, kom just denna fråga spontant fram, av sig självt, på dess diskussionsprogram som en av de viktigaste fredsfrågor som föreligga för närvarande. Under loppet av de två första mötena 1920 och 1921 inlämnade delegerade från Sydafrika, Brasilien, Belgien, Chile, Kina, Columbia, Haïti, Italien, Japan, Indien, Persien, Polen, Rumänien och Tjeckoslovakiet framställningar om att man skulle intressera sig för ett världsspråk såsom oundgängligt och synnerligen viktigt. Det gick så långt, att de redan voro färdiga att godtaga esperanto. Bakom denna framstöt låg ju först och främst insikten, att det var nödvändigt lösa världsproblemets språkfråga

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

liksom dess militära och ekonomiska frågor. Förenämnda stater avvaktade därför icke några »stora kulturstaters» initiativ, som nu det svenska utskottet här i första kammaren enhälligt förordar, att vi skola vänta på. De hade således tydligen orätt, de voro bakom flödet, förmodar jag, enligt utskottets mening, men i alla fall gjorde de det. En sådan framstöt stöddes också från enskilda håll. Från England riktades till förbundet en framställning, under tecknad av 1,150 personer, medlemmar av parlamentets båda hus, domare, borgmästare, professorer o. s. v., och de förordade, att folkförbundet skulle gå i selen för ett internationellt språk. Likaså ingav den svenska världsspråkskommittén, sammansatt av representanter för olika riktningar, år 1921 ett omfattande betänkande till folkförbundet om att intressera sig för denna stora fredsfråga. Men varken det engelska eller det svenska initiativet togs upp till prövning, därför att folkförbundet anses ej ha rätt att upptaga till bedömande annat än förslag, väckta ifrån de respektive regeringar, som representera de olika staterna.

Den första församlingens andra kommission kom efter någon motivering till följande sammanfattande resultat — jag nämner allt detta som bevis för att saken varit och är aktuell för folkförbundet, fast utskottet stött sig på att man där icke vunnit några resultat. Resultatet uppnås, det vet nog ordföranden i utskottet, endast genom bemödanden från dem, som ha nytta av resultaten, inte genom att de nedlägga sina vapen inför dem, som anse sig ej ha nytta av dem.

Den första församlingens andra kommission sade emellertid följande: »Nationernas förbund, konstaterande de språkliga svårigheter, som resa sig emot direkta förbindelser mellan folken, och den trängande nödvändigheten att skapa ett medel däremot till hjälp för ett gott samförstånd mellan nationerna, följer med intresse försöken till offentlig undervisning i det internationella språket esperanto uti de offentliga skolorna hos många medlemmar i förbundet, samt uttalar en önskan, att generalsekretariatet till nästa församling förbereder en rapport över de resultat, som vunnits på detta område.» Bakom detta intresse för esperanto ligger således i första planet intresset för ett världsspråk överhuvud taget, men så må det också omnämnas ur kommissionens motivering, att kommissionen säger sig ha bland annat erfarit av förbundets representanter från Persien och Kina, att en omfattande folklig rörelse utbreder sig i Asien för åstadkommande av ett internationellt språk.

Den första församlingen diskuterade frågan, men det blev den andra församlingen, som behandlade kommissionens förslag och uppdrog åt generalsekretariatet att företaga den föreslagna utredningen. Församlingens resolution, som antogs den 15 september 1921, innehåller, att problemet, för vilket intresserar sig ett alltjämt växande antal stater, förtjänar en noggrannare undersökning, innan det kan företagas till avgörande inför församlingen, och det föreslogs, att frågan skulle ställas på dagordningen för nästa församling och att sekretariatets rapport då skulle föreligga färdig. Märk väl, att kommissionen säger, att för frågan intresserade sig ett alltjämt växande antal stater. Sverige hörde icke till dem, utan det hör till de stater, som allt mera slå till reträtt och gå baklänges, ehuru vi ha det största intresse och nytta av en sådan reform. Baksträvar äro vi således enligt kommissionens uppfattning.

Så kom den från generalsekretariatet infordrade rapporten om esperanto som hjälpspråk. Den upptar också frågan om ett världsspråk i allmänhet. Nu får man emellertid bemärka, att denna rapport var utarbetad och avgiven utav undergeneralsekreteraren doktor Nitobe. Han var japan, och bakom honom stod således den där omnämnda folkrörelsen i Asien för ett internationellt språk.

Första punkten i konklusionerna över resultatet av den företagna enqué-*Om åstadkommande av ett världsspråk.*
 ten innehåller: »Lämnande åsido frågan om det diplomatiska språket» — det är Briands språk, bästa tillfälliga utskottet, det lämnades åsido — »svnes behovet av ett hjälpspråk göra sig överallt ivrigt gällande för ett underlättande av de direkta internationella förbindelserna.»

Så kommer enquéten in på esperanto och undersökningarna om det, och det må sparas till utskottets nästföljande betänkande. Men jag vill redan nu säga, att det anmärkes i nionde punkten av utredningen, att allting beror på en internationell överenskommelse, som lämnar garanti för, att ett tillräckligt stort antal stater äro beredda att taga erforderliga mått och steg för det internationella språket.

Så kom tredje församlingen, och den fick sig förelagd rapporten från folkförbundets generalsekretariat, och då beslöt den tredje församlingen att remittera rapporten till folkförbundets kommitté för intellektuellt samarbete (Commission de Coopération Intellectuelle) med uppdrag att framlägga sin uppfattning om de olika synpunkterna på ett internationellt hjälpspråksproblem.

Här ha vi således en milstolpe för frågans behandling inom folkförbundet och därmed också inom de olika staterna, kan man säga. Kommittén behandlade ärendet den 26 juli och den 2 augusti 1923 och kom till det resultatet, att den icke ansåg sig böra förorda ett konstgjort språk. Detta beslut fattades med sex röster mot en, varjämte tre ledamöter avhöllo sig från att rösta. Där ha vi redan en tresidig skiljaktighet. De som avhöllo sig från att rösta voro antingen tveksamma eller också för djupt engagerade i de tre härskande språken, men insågo på samma gång, att det herraväldet måste brytas, och då avstodo de från att rösta, utom en som röstade för reformen. Man kan ju således säga, att där var det sex röster mot fyra. Mera imponerande var det inte.

Under debatten hade en ledamot — jag har läst förhandlingarna — betonat, att kommittén och förbundet icke borde syssla med vilket språk, som borde förordas till världsspråk, utan endast överhuvud taget med behovet av ett världsspråk och sättet för dess åstadkommande, eller sålunda samma ståndpunkt som rekommenderats svenska riksdagen i de framställningar, som här blivit gjorda. Kommittén bestod så när som på en ledamot av vetenskapsmän, de flesta professorer. Ordförande var författaren och hedersprofessorn H. Bergson, fransman. Samtliga medlemmar voro européer, utom en nordamerikan. Kommittén uppdrog åt ett redaktionsutskott på fyra personer att utarbete den definitiva redaktionen av kommitténs resolution i överensstämmelse med dess nyssnämnda principuttalande, att den ansåg sig icke böra förorda ett konstgjort språk. Alltså återstod bara ett nationalspråk, dessa sammelsurier, som vi nu dras med.

Jag vill dock fästa uppmärksamheten på att en del nationella språk äro också konstgjorda. Det tyska riksspråket lär vara utarbetat av en kommitté, det ryska av en enda person, och det norska målet, som gör allt större och större framsteg, är också ett s. k. konstgjort språk. Och nationalspråken, vare sig de äro konstgjorda eller icke, äro tillkomna genom slump, utan någon vägledande logik och således i varje fall konstiga.

Den där majoritetsresolutionen inom kommittén för intellektuellt samarbete, som beslöts med sex röster mot fyra, fick slutligen följande avfattning: »Kommittén har ägnat mer än två sammanträden åt detta problem.» — Tänk, så mycket! — »Den bestrider icke de fördelar, som skulle uppkomma genom allmänt antagande av ett konstgjort hjälpspråk, men håller före, att alla dess bemödanden böra nedläggas på utbredningen av de levande språken och den moderna litteraturen, vilka företräda efter dess mening ett av de mäktigaste medel att närma andarna, att underlätta samförståndet mellan folken, med

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

ett ord, att förverkliga folkförbundets ideal. Man återfinner alla de nödvändiga beaktandena i detta ämne uti protokollet över de sammanträden, som kommittén ägnat åt en ingående diskussion över frågan om ett konstgjort språk.»

Den första frågan är ju nu inte den, vilket språk som skall väljas. Man kan ju också välja ett nationalspråk, det är bättre än att inget språk blir världsspråk, men nästa fråga blir ju, om man anser att ett världsspråk skall väljas, vilket språk som man skall anta, ett nationalspråk eller ett särskilt tillagat språk, och i senare fallet vad det skall bli för språk.

Det där uttalandet av kommittén för intellektuellt samarbete ingick i den rapport, som kommittén underställde rådet och församlingen. För bedömande av uttalandet kan det emellertid ha sitt speciella intresse att erinra om den del av nämnda rapport, som följer omedelbart efter behandlingen av det konstgjorda språket. Det har jag upptäckt här, då jag läste handlingarna.

Doktor Tchéou-Wei, som var delegerad för Kina, hade nämligen i delegeradeförsamlingens andra kommission föreslagit samarbete mellan kommittén för intellektuellt samarbete och den internationella kongressen för moralisk uppfostran (*l'éducation morale*), som höll sina sammanträden i Genève sommaren 1923 samtidigt med kommittén. Om detta förslag, som hänsköts till den intellektuella kommittén, heter det i dess rapport följande: »Kommittén har varit enhällig i sitt beslut, att den icke kunde inlåta sig på denna väg. Kommittén giver sin hyllning åt kongressens uppgifter, åt det ideella uppsåt, som besjälar den, men moralisk uppfostran är ett område, som faller utom kommitténs räckvidd (*'l'éducation morale est un domaine, qui lui échappe'*).»

Moralisk undervisning »schappar» således undan kommittén, som dock skall vara en intellektuell kommitté. Där ser man motsatsen mellan intellektualism och de moraliska värdena i skarp belysning!

Nå, emellertid avgavs till rådet en rapport av den franske delegeraden M. Hanotaux rörande kommitténs arbete och däribland även ett enkelt återgivande av kommitténs yttrande i språkfrågan. Rapporten »antogs» av rådet den 10 september 1923 utan någon diskussion i språkfrågan och föranledde ej heller någon diskussion eller något uttalande i församlingen. Man lär väl få anta, att därmed får, märkligt nog, världsspraksfrågan anses vara för denna gång utagerad inom folkförbundet. Men såvitt jag förstår böra folken verkligen inte nöja sig med en sådan utgång.

De svenska delegerade fingo en gång till direktiv av svenska regeringen att i sammanhang med denna fråga rösta i Genève emot förslaget om antagande av ett världsspråk och dess grundande på esperanto, och det lär också pliktskyldigast fullgjorts.

Det är nu möjligt, att för förbundets kommitté för intellektuellt samarbete ej erbjöd sig något skäl för samverkan med just den förenämnda kongressen om moralisk fostran. Kongressens dagordning föranledde kanske icke därtill. Men kommitténs allmänna uttalande om moralisk fostran såsom ett för kommittén främmande ämne och vetenskapen såsom dess enda anförvant avslöjar på ett utomordentligt intresseväckande sätt, såvitt jag förstår, den intellektuella kommitténs psyke och dess därav betingade syn på världsspraksfrågan. Man kommer nästan att tänka på det berömda uttalandet om 1848 års Frankfurt-parlament: hundertfünzig Professoren, Vaterland, du bist verlorren (150 professorer, fädernesland, du är förlorat) — jag säger också: sex professorer, världsspråk, du är förlorat.

En av Österns lärde, som ur sitt lands tusenåriga traditioner insupit, att personlighetens kultivering är förutsättningen för att kunna rätt styra staten och således även världen, föreslår en samling europeiska lärde en samverkan med en kongress, som bygger på samma uppfattning. De europeiska vetenskaps-

männen, barn av Västerens materialistiska läggning, sätta upp ett förvånat ansikte och åkalla vetenskapen för att få en förevändning att undfly denna främmande åskådning. Det är redan av denna anledning icke underligt, att kommitténs majoritet i världsspråksfrågan kommit till ovannämnda resultat och att tre av dess ledamöter av tveksamhet eller obekantskap med ämnet avhållit sig från att uttala någon mening.

Världsspråksfrågan är nämligen i grund och botten en moralisk angelägenhet. Det gäller att sammanföra andarna och giva dem en utväg att kunna utan hinder av en anspråkslös ställning eller saknad av privilegier få någon flykt under vingarna för att möjliggöra ett sådant sammanförande. Detta är således en fråga, som »undflyr» kommittén. Naturvetenskapen och dess utgreningar — någon annan vetenskap gives väl knappast — befattar sig enligt sin natur icke heller med moralen eller medkänslan. Vetenskapen, denna stolta och outhärliga insats i utvecklingen, står där inför en av sina begränsningar, tills vidare åtminstone. Om dess sinnrika uppfinningar ställas i krigets och förödelsens eller i det godas tjänst, det beror på samhällsordningen, människorna och även på vetenskapsmännen, vilka senare äro vanliga människor eller sålunda något annat än vetenskapen.

Resultatet är alltså, att kommittén för intellektuellt samarbete, ställd inför de stora massornas hjälplöshet, räckt dem stenar i stället för andligt bröd. Vad menar egentligen kommittén med de »levande» språkens utbredning för främjande av folkförbundets ändamål? Ingå däri, såsom ordalagen synas utvisa, alla de nu talade språken, exempelvis även det svenska, och är det i tecknet av en sådan fortsatt babylonisk förbistring, som folkens umgänge skall kunna grundas? Eller lurar kanske ett famlande mot vidgat stormaktsvälde över jordens övriga folk genom att påtvinga dem såsom världsspråk icke mindre än både franska, engelska och tyska, dessa tre krigsspråk skulle man nästan kunna kalla dem — ty det äro de — som gått i spetsen för så mycken ävlan, konkurrens och olycka i världen? De skola således fortfarande tävla med varandra inom varje av de främmande nationerna och där uppdelas, icke mänskligheten, som ställes fortfarande utanför, utan en liten privilegierad del av densamma uti tränga intresseområden. Kommissionen säger sig vilja med nit inrikta sig på detta arbete, men tager intet initiativ därtill. Det har den ännu inte gjort, och den kommer säkerligen icke heller att vilja lägga två strån i kors för en så ofruktbar uppgift. Och hur länge tror man sig kunna hålla exempelvis de ryska, spanska och italienska samt de stora asiatiska språken utanför? Som jag i en motion omtalat, sade Lenin till mig en gång, år 1918, då jag uppfordrade honom att intressera sig för ett världsspråk: Varför skall det vara endast ett världsspråk? Vi ha redan tre världsspråk, och ryskan blir det fjärde. — Liknande anspråk från andra språk hava vid olika tillfällen framträtt.

För övrigt är det inte osannolikt, att denna utlovade propaganda för de levande språken dock i själva verket avser propagerande inom folkförbundet av hegemoni för det franska språket. När den väckta framställningen först diskuterades i den första eller möjligen andra församlingen, höll den franske delegaten Hanotaux ett tal, riktat emot det gjorda initiativet, under hänfört framhållande av det franska språkets ärorika traditioner, som, sade han, borde bevaras och gäva världen, vad den behöfde. Detta anförande hälsades inom församlingen med livliga applåder. Det har sagts mig, att kommittén för intellektuellt samarbete anses särskilt stå under franskt inflytande. Förbundets beroende skymtar således även här. Det skulle följaktligen utnyttjas till att slå ett slag för det franska språkets privilegierade ställning såsom diplomaternas, de internationella sammankomsternas och de utvaldas världsspråk under totalt åsidosättande av folkens frigörelse även på detta område. Vilken dålig

*Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)*

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

tjänst gör icke den franska överklassen härmed den stora franska nationen och den trygghet för framtiden, som denna nation med så stort fog äskar och vilken dock hotas mest genom ävlan efter ohållbara privilegier.

För många år sedan fick jag jämte andra svenskar en inbjudan att vara medarbetare i en stor fransk tidning, som förfogade över ett kapital på 40 miljoner francs och sade sig skola verka uteslutande för fredens sak. När man läste programmet, befanns att det gällde endast Europa och inte den övriga världen. Vidare stod ingenting mindre än att i Europa var den franska anden och dess idé den som var ledstjärnan för världsdelen. Då skrev jag och svarade: Jag vill gärna medarbeta, men jag måste förbehålla mig att taga med hela den övriga världen, och Asiens uppvaknande är ju en stor tilldragelse. Och vad den franska andens supremati i Europa beträffar, måste vi svenskar, såvitt jag förstår, alldeles avvisa den, ty vi förstå lika mycket eller lika litet som fransmännen av de stora frågorna, och det är inte på kvantiteten, som det beror, utan på kvaliteten.

Då jag fick svar, meddelades, att man med anledning av den sista anmärkningen strukit i programmet den franska hegemonien. Men beträffande Asiens uppvaknande skrevo de endast: ja, det skall gudarna veta, att det uppvaknar, men, herre gud, vilket uppvaknande kommer det att bli? Sedan dess har jag inte hört någonting om denna tidning. Jag förmodar den har torkat in på något sätt.

Det personliga undgår slutligen icke att spela in. Medlemmarna i kommittén för intellektuellt samarbete äro väl någorlunda insatta i ett eller flera av de tre härskande språken och erfara därför personligen intet behov av någon ny ordning. För min del har jag alltid funnit, hursom det är företrädesvis personer med större eller mindre kunskap i något eller några av förenämnda tre språk, som genast äro färdiga att utan närmare övervägande taga avstånd från ett neutralt, logiskt och för de flesta överkomligt språks upphöjande till världsspråk, som jag kallar det, eller internationellt hjälpspråk, som många vilja kalla det. De behöva det icke själva, och därmed är förmodligen saken för dem avgjord, ty så litet känna vi för andra. Det egna intresset förnekar sig icke ens i en sådan angelägenhet, där det knappast kan sägas vara hotat.

Det finns emellertid ett enda sätt, på vilket, såsom kommittén önskar, en utbredning av alla levande språk och i synnerhet de största språken kan komma till stånd, nämligen just genom antagande av ett neutralt, logiskt och lättlärt världsspråk, som inläres i alla skolor. De menige i alla länder beredas först därigenom tillfälle att taga arbetsanställningar i olika länder, de bliva med andra ord i tillfälle att bilda sig genom utrikesresor och inhämtande tillika av de besökta ländernas språk. Och den som genom inhämtandet av ett lättlärt världsspråk vunnit trygghet att kunna taga sig fram var som helst, kan med större tillförsikt fördjupa sig efter eget val även i ett annat nationellt språk än modersmålet.

Den redogörelse, jag nu tillåtit mig göra, ådagalägger således, vilket övermäktigt inflytande folkförbundet genom sina organ inrymmer för de intellektualistiska och nationalistiska stämningarna och huru väl en varm golfström av en folkmening behöver beblanda sig med detta kalla polarvatten, för att någonting skall börja växa för folken.

Nu har utskottet fallit tillbaka på den gamla intellektualistiska parollen, och arbetarklassen skulle således gå i dess ledband. Genom att man studerar levande utländska språk tillägnar man sig bildning och inblick i folkens litteratur. Här kommer det där om litteraturen. Med andra ord, vi skola komma fram till att en arbetarhustru, en småbondehustru eller en tjänstemannahustru ligger på sin schäslong och röker cigarretter och på originalspråket studerar den sista franska eller engelska romanen! Sällan har väl räckts ett folk så-

dana stenar i stället för bröd. Medelklassen och inte ens överklassen i stort sett kan genom sina kunskaper i tyska, franska eller engelska följa något av dessa folks liv och tillgodogöra sig deras kulturella skatter. Detta är endast ett fåtal privilegierade människor förbehållet. Allra minst kunna de på denna ensidiga, högst tresidiga väg intränga i de andra hundratals språkfamiljernas skatter. Förhållandet är, att alla klasser i Sverige, liksom väl också i utlandet, bibringas kännedom om andra folks liv och kultur genom svenska läroböcker, svenska tidningar och svenska översättningar. Så förhåller det sig.

*Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)*

Jag har tillåtit mig att redan i början göra några erinringar mot utskottets formella invändningar, ty på *saken* har utskottet icke alls inlåtit sig. Jag vet ej, var man har utskottets hjärta, och det är på detta, som det beror. Det är sålunda ett kallt avvisande av allt slags klimat i den här frågan, något som kan göra, att någonting växer på marken för det meniga folket.

Men jag tror nu, att det finns en utväg, som just avslöjats genom denna framställning, och det är, att befrielsen även för oss till sist kanske kommer ifrån Asien. Denna världsdel börjar nämligen allt mer att protestera även emot den europeiska språkhegemonien, och till och med japanska universitet hava, enligt vad dr Nitobe en gång bekräftade för mig, utbytt sina rapporter på franska, tyska och engelska språken till rapporter på esperanto. Vid 1927 års esperantokongress, där jag var närvarande, framförde en japansk universitetsman den hälsningen, att de europeiska språken voro en outhärdlig börda för Asien. Och han tillade: »när världsspråket blir infört i Japan, då först börjar Japans internationella liv.»

Jäväl, då ett för människor i gemen överkomligt och politiskt neutralt språk genom internationell överenskommelse blir antaget till ett världsspråk, som inläres i alla världens skolor, då först börjar det dagas för ett verkligt internationellt liv. Denna produktiva revolution kan genomföras under högst en generation. Nu kunna folken med profeten Esaias utropa: »Trälar råda över oss, ingen finns, som rycker oss ur deras hand!»

Detta utskottets utlåtande är produktivt i alla fall, ty det visar oss vägen. Jag tror att vi måste hänvända oss till de asiatiska folkens regeringar och bedja dem hjälpa de slavande europeiska folken mot deras överklass och med dem de asiatiska och afrikanska folken för att även i språkstriderna komma fram till en lösning, som blir grundläggande för fred i världen.

Herr Wagnsson: Herr talman! Herr Lindhagen har riktat ett mycket häftigt angrepp mot det förevarande utskottsutlåtandet. Han har vänt sig mot att utskottet inte i detalj upptagit till granskning alla de yttranden, som förekomma i hans motion.

Som kammarens ledamöter väl känna, förhåller det sig emellertid på det sättet, att herr Lindhagens motioner ofta bruka innehålla litet av varje. De äro kåserande och underhållande skrivna och äro därför en intressant lektyr; men jag tror, att det för riksdagsarbetet är nyttigt, om man inte alltför mycket fördjupar sig i deras detaljer och gör dem till föremål för särskilda utläggningar i olika utskottsutlåtanden. Jag tror också, att kammaren håller mig räkning för, om jag icke följer herr Lindhagens exempel och alltför långrandigt och detaljerat ger mig in på denna fråga. Ty hur viktig den i och för sig än må vara, kan det ifrågasättas, om saken blir gagnad genom att alltför mycket av kammarens tid uppoftas på denna diskussion.

Utskottet har sökt hålla sig till vad utskottet funnit vara det väsentliga i herr Lindhagens motion. Herr Lindhagen har yrkat, att riksdagen måtte anhålla, »att Kungl. Maj:t i svensk utrikespolitik framför till internationellt övervägande det icke minst för svenskarna betydelsefulla folkkravet på åstadkommande av ett världsspråk vid sidan av modersmålen genom internationell

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

överenskommelse». Och i en sats strax ovanför klämman i hans motion betonar herr Lindhagen, på vad sätt detta lämpligen bör ske. Han säger där, att han anser, att ett internationellt övervägande av denna *fundamentala fredsfråga* väl någon gång måste komma till stånd. Och han säger vidare, att folkförbundets avrustningskongress 1932 borde upptaga bland annat även detta huvudkapitel i världsproblemet till beaktande. Herr Lindhagens mening är alltså, att svenska regeringen skulle försöka få världsspraksfrågan diskuterad vid avrustningskongressen nästa år. Med anledning härav kanske det bör framhållas, att den avrustningskongress, som sammanträder år 1932, har till uteslutande uppgift att överlägga om och för staternas ombud till antagande framlägga en allmän överenskommelse angående de nationella rustningarnas begränsning och nedskrivning. För konferensens förberedande tillsattes redan år 1925 av Nationernas förbunds råd en kommission, kallad den förberedande nedrustningskommissionen. Denna kommission, som hållit ett stort antal möten, vid vilka olika förslag diskuterats, har avslutat sitt arbete genom framläggande av ett utkast till nedrustningskonvention. Detta konventionsutkast är avsett att, ehuru detsamma lärer vara i viss mån ofullständigt, tillsammans med den av kommissionen i samband med konventionsutkastets inlämnande avgivna rapporten utgöra grundvalen för de överläggningar, som skola äga rum vid nedrustningskonferensen.

Under sådana förhållanden synes det mig, herr Lindhagen, vara omöjligt att begära, att den svenska regeringen vid detta tillfälle skall föra fram en fråga, som inte anses stå i något närmare samband med det spörsmål, för vilket konferensen är sammankallad. Jag tror också, att om den svenska regeringen skulle göra en aktion i denna riktning, skulle därmed världsspraksfrågan inte på minsta sätt gagnas.

Slutligen vill jag fästa kammarens uppmärksamhet på, att utskottet i sitt utlåtande icke på något sätt gör något uttalande, som tar avstånd från tanken på det önskvärda i åstadkommandet av ett internationellt hjälpspråk. Meningarna i denna fråga i utskottet ha varit delade, det har herr Lindhagen helt säkert förstått, och det framgick också av hans anförande. Men även de, som ha större intresse för detta problem än den falang, som står kyligare mot hela frågan, ha varit ense om att vi inte ansett, att frågan på något sätt gagnades genom att i detta sammanhang och på sätt herr Lindhagen tänkt sig föras fram i den internationella politiken genom ett initiativ från svensk sida.

Då jag sett, att det är någon ytterligare talare antecknad för ordet, så skulle jag vara tacksam, om det från hans sida fasthålls vid, att det *väsentliga icke är frågan, huruvida ett internationellt hjälpspråk är berättigat eller inte, utan om ett svenskt regeringsinitiativ skall tagas i denna fråga, på sätt som herr Lindhagen tänkt sig.*

Till slut vill jag uttala, att jag undrar, om herr Lindhagen inte gjorde denna fråga en större tjänst, om han nedlade litet större aktivitet på propagandaarbetet ute i landet och något mindre besvärade riksdagen med denna fråga. Det kan inte hjälpas, men om samma fråga med ungefär samma motivering kommer tillbaka år från år och avslagen av kamrarna bli givna, gör man inte frågan någon verklig tjänst. Jag tror, att både riksdagsarbetet och esperantofrågan skulle vinna på, om herr Lindhagen dröjer några år, innan han upprepar sin motion.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Leander: Jag skall inte yttra många ord, då det inte tycks vara något synnerligt intresse för frågan i denna kammare. Jag är dock ense med herr Lindhagen, att denna fråga har större betydelse, än man vanligen till-

mäter densamma. Nu tycker dock inte kammaren om långa anföranden, och jag undrar, om inte herr Lindhagen möjligen skulle hava kunnat vinna större sympatier för frågan, om han varit litet kortare i det anförande, som han höll.

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

Herr Lindhagen och jag hava en gång i andra kammaren varit med om en debatt rörande världsspråksfrågan. Utskottet omnämner, att herr Lindhagen år 1911 väckte en motion i andra kammaren i denna fråga. Det föll då på min lott att föra det tillfälliga utskotts talan, som avstyrkte motionen. Jag för min del ansåg på den tiden, att projektet var något besynnerligt eller endast ett hugskott. Jag nödgas bekänna, att jag sedan dess blivit omvänd i detta avseende, och jag begärde ordet egentligen för att nämna detta, ifall det kunde lända herr Lindhagen till någon uppmuntran. Det visar ändå, att inte allt, som han sår i riksdagen, faller på hälleberget, utan att åtskilligt faller i den goda jorden. Jag har nämligen nu sett exempel på och haft tydliga bevis för, att hjälpspråksfrågan kan hava sin stora betydelse, när det gäller att förmedla samfärdseln mellan de olika nationerna och emellan dem, som tala vitt skilda språk.

Nere i Blekinge i närheten av Karlskrona bor bland andra människor en folkskollärare. Denne har lärt sig esperanto och han gjorde det på ovanligt kort tid — en eller annan månad. En dag fick han besök av en indier, som också talade esperanto och sökte taga sig fram här i landet med detta språk. Indiern var en lärd man, som höll flera för övrigt utmärkta föredrag. Folkskolläraren tolkade honom, vilket hade till följd, att det var många personer, som blevo intresserade för esperanto. Nu äro de i färd med att lära sig esperanto, när de sågo, hur lätt och behändigt de båda männen kunde meddela sig med varandra. Folkskoleinspektören befann sig händelsevis i skolan, när indiern kom på besök till folkskolläraren, och när han hörde de båda männen samtala med varandra, fick han de tvivel, som han tidigare hade hyst med avseende på hjälpspråk, hävda. Så nog har ett dylikt språk sin stora betydelse. Man säger att det går lika bra att lära sig engelska. Men det gör det säkert inte: man kan inte lära sig engelska på samma korta tid som man kan lära sig esperanto, och för övrigt behövs det större hjälpmedel och bättre undervisning för att lära sig engelska än för att lära sig esperanto, som man tycks kunna på egen hand sätta sig in i och vari man kan lätt nog förskaffa sig en ganska stor färdighet.

Nu kan man till äventyrs tycka, att den väg, som herr Lindhagen här anvisat, inte gärna kan vara den bästa. Jag förstår dock icke, att det skulle behöva vara någon nesa för vår regering, ifall den gjorde en sådan hemställan som den herr Lindhagen här ifrågasätter. Det kan väl åtminstone vara skäl i att regeringen toge saken under övervägande. Ty även om riksdagen gjorde en anhållan i enlighet med herr Lindhagens förslag, vore väl icke regeringen ovillkorligen tvungen att i Genève hos Nationernas förbund göra en sådan framställning. Funne den saken olämplig, finge den ju handla i överensstämmelse därmed och kunde lägga riksdagens anhållan ad acta.

Jag anser mig, herr talman, kunna förena mig med herr Lindhagen i hans yrkande, alldenstund jag är övertygad om att saken har större vikt än man vanligen är böjd att tillmäta den.

Herr Möller: Herr talman! Jag har tagit mig friheten att begära ordet i detta ämne närmast för att stödja herr Lindhagens motion. Inte så att jag skulle kunna underskriva allt vad herr Lindhagen säger i sin motivering. Men å andra sidan kan jag inte heller erkänna, att vad utskottet anför som avslagsskäl är tillfyllest. Det säger: »I betraktande av att särskilt från de stora kulturnationerna någon redobogenhet att medverka till frågans lösning

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

icke för närvarande torde vara att förvänta, lärer ett svenskt regeringsinitiativ i syfte att genom internationella överenskommelser åstadkomma ett världsspråk icke hava någon utsikt att på sätt motionären tänkt sig bidra till en lösning av ifrågavarande spörsmål.»

Jag menar endast, att i allt fall kunde utskottet ha intagit en mera positiv hållning i frågan. Det förhållandet att inte de stora kulturnationerna äro beredda att medverka till en sådan internationell överenskommelse nu, kan inte utgöra ett skäl för de små nationerna, som i det internationella umgänget ha det verkliga besväret i dessa frågor, att avstå från att utöva en påtryckning i den riktningen, att det kan åstadkommas ett världsspråk.

Jag är tämligen säker på, att om ett större antal av den svenska riksdagens ledamöter hade tillfälle att deltaga ungefärligen så regelbundet som under tecknad i överläggningar på internationellt forum, skulle det i riksdagens bägge kamrar finnas betydligt större förståelse för den praktiska sidan av detta spörsmål än, såvitt man kan döma av föregående behandlingar av ämnet, det ännu finns i riksdagen.

Det är för mig alldeles uppenbart att de överläggningar, som nu skola för siggå på tre språk allra minst, där varje anförande antingen skall hållas på tre språk eller, om det hålles på ett språk, översättas till två andra, skapar svårigheter för hela det internationella arbetet. Jag har, tycker jag själv åtminstone, en mycket rik erfarenhet därav. Men därtill kommer att man kan vänta sig, att framtiden blir ännu värre i detta avseende. En vacker dag äro väl ändå ryssarna indragna i dessa internationella överläggningar på samma sätt som de flesta av de västeuropeiska folken nu äro. De komma med all säkerhet att ställa anspråk på, att deras språk skall likställas med franskan, tyskan och engelskan. Då ha vi strax varje anförande på ett internationellt forum på fyra språk. Förutom ryssarna, vilka man kan befara komma med sådana anspråk, finns det vidare ett väldigt språkområde i världen där det talas spanska — det är inte bara i Spanien utan praktiskt taget i hela Sydamerika. De komma inte att anse, att deras berättigade anspråk bli tillfredsställda med mindre än att också deras språk jämföras med de övriga. Den utvecklingen pågår faktiskt just nu. Vid internationella överläggningar inom den socialistiska arbetarinternationalen, vars sammanträden jag brukar bevista, förekomma visserligen inte överläggningar på mer än tre språk. Men inom fackföreningsinternationalen förekomma numera ständigt överläggningar på fyra språk, därför att Norden har rest det anspråket att varje anförande också skall hållas på ett skandinaviskt språk. Detta anspråk har man inom fackföreningsrörelsen tillmötesgått, helt enkelt därför att den del av fackföreningsrörelsen, som hänför sig till Norden, är en sådan betydande faktor, att man inom fackföreningsinternationalen har ansett att de skandinaviska anspråken på denna punkt skola tillmötesgåas.

Jag frågar mig då: kan man inte börja inse, vilken oändlig förenkling, och även från vissa synpunkter verklig förmån det vore för de små länderna, för dem som tala holländska, för dem som tala något av de slaviska språken och likaledes för finnar, norrman, danskar och svenskar, om strävandena att skapa ett internationellt hjälpspråk vunne framgång? Jag har inte den uppfattningen, att vi i vårt lilla land kunna gå i spetsen för en utveckling på ett sådant sätt, att vi före alla länder exempelvis göra esperanto till ett obligatoriskt ämne i våra folkskolor. Men jag tror att idén att *internationellt* söka genomdriva överenskommelser i detta avseende är riktig och bör av oss stödjas. Nu bryr jag mig för min del inte om, att herr Lindhagen har krävt att den svenska riksdagen skall taga ett initiativ till den kommande avrustningskonferensen. Jag tror att detta är mycket opraktiskt, och tror inte alls att det på något sätt är lämpligt. Men vi ha ju en stående institution för behandling

av frågor av internationell natur, nämligen Nationernas förbund, och där är det rimligt att initiativet toges vid lämplig tidpunkt. Vi behöva i dag inte yttra oss om vilken tidpunkt som är lämplig. Om vi bifalla yrkandet i herr Lindhagens motion, ha vi inte gjort annat än uttalat oss principiellt för den tanken, att Sverige skall inträda bland de pådrivande krafterna i denna sak, och det är min motivering för att yrka bifall till herr Lindhagens motion. Jag tror det är riktigt, jag tror att vi gagna oss själva och jag tror att vi i allra högsta grad gagna det internationella samarbetet, om vi förenkla hela proceduren minst tre, men kanske fyra gånger i förhållande till den procedur, som nu praktiseras i alla dylika förhandlingar.

*Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)*

Jag anholder med denna motivering, och inte utan vidare med den motive-ring, som herr Lindhagen framfört i sin motion, att få yrka bifall till det i motionen framställda yrkandet.

Häri instämde fröken *Hesselgren*.

Herr Wagnsson: Herr talman! Också jag skulle kunna instämma i en stor del av vad herr Möller här från sina utgångspunkter anför. Men det förefaller mig vara något stridande mot den praxis, som förekommer i den svenska riksdagen, att man på grundval av en motion, vars motivering man i mångt och mycket ogillar och vars huvudsynpunkt i fråga om sättet för genomförandet av de begärda åtgärderna man tar avstånd ifrån, ändå låter riksdagen biträda den kläm, som motionen innehåller.

Jag ber att ännu en gång få fästa kammarens uppmärksamhet på, att i det utskottsutlåtande, som här är föredraget, tas inte på något sätt ställning till det stora problemet om behovet överhuvud taget av ett internationellt hjälpspråk. Vi ha endast från utskottets sida ansett, att åtgärder i denna riktning icke skola beslutas på det sätt, som motionären tänkt sig. Och det vill ju inte heller herr Möller för sin del vara med om. Under sådana förhållanden hade ju den rätta konklusionen från herr Möllers sida, efter mitt sätt att se, varit ett bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Den siste ärade talaren förklarade, att han till stora delar inte alls kunde instämma i de motiv, som av mig anförts. Men han sade inte vilka han ej kunde instämma i. Och herr Möller, som jag ju får tacka för ett manligt och förträffligt anförande, som behövs i riksdagen, antydde att det kunde ju hända, att det i motiven står sådant som man inte kan vara med på. Då måste man reservera sig, det är klart och mycket riktigt. Det skulle emellertid vara av intresse att veta vilka motiv detta gäller.

Möller talade närmast om sina erfarenheter från internationella kongresser av olika slag, men frågan har en långt större räckvidd, och detta är huvudinnehållet i motionen.

Jag frågar vidare, i vilket avseende Wagnsson tar bestämt avstånd från vad som står i motionen. Utskottet har inte uttalat någon åsikt. Men det är väl detta ett utskott skall göra, när man begär ett åsiktsuttalande! Och därefter kommer ju frågan vad som skall kunna göras. Utskottet har inte uttalat sig om mitt påstående, att världens språkssystem är det sämsta möjliga. Icke heller uttalar det sig om, att det är en av de verksammaste anledningarna för att skilja nationer åt och sprida fiendesinne under långa tider. Utskottet uttalar sig inte om, att varje »levande» språk, som det kallas, är ett sammelsurium, inte om det elände, som de internationella förhandlingarna erbjuda, och inte heller om det förtryck, som franskan, engelskan och tyskan nu utöva inte blott över förhandlingar, utan över folkens samlevnad i allmänhet.

Det är det man skall yttra sig om, annars kommer man bara till samför-

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

stånd att inte vilja någonting. Wagnsson rörde att det var olika meningar inom utskottet. Men utskottet skall väl ge tillkänna, vilka olika meningar som där finnas! Inte skall väl utskottets vänster alltid, som det är vanligt i frågor som denna, slå sig ihop med högern inom utskottet. Det skall väl finnas någon lystring även från utskottets reservanter! Det är endast därigenom det kan bli ljus i världen. Men skall man bara kläda sig i mörka kappor för att det skall bli enighet och ministärbildningar och sådant, då äro vi inne på farliga vägar.

Nej, saken har som sagt en stor räckvidd. Jag skall här be att få läsa upp bara ett litet stycke ur en tidigare framställning från mig: »Det är här icke fråga om modersmålets avskaffande utan borttagande av språkgränserna genom att vid sidan av nationalspråken ställa ett av alla inlärt världsspråk. Därigenom kunna andarna omsider förbrödras. Språkgränsernas hets till ekonomiska, militära och andliga fejder försvinner. De olika nationerna, små lika väl som stora, kunna göra sitt inflytande behörigen gällande. Individernas möjligheter vidgas ofantligt. Deras utkomstmöjligheter ökas, deras synkrets vidgas, deras självkänsla stärkes och klasskillnaderna häves på en viktig punkt. De internationella förhandlingarna bliva icke ett privilegium för tre nationer eller gynnade individer. Tillträdet står öppet för alla på samma gång, förhandlingarna bliva överkomliga, fruktbare och tidsbesparande. Demokratier i de olika länderna kunna på ett normalt sätt finna varandra. Vetenskapen, tekniken och handeln behöva av samma orsaker världsspråket. Alla behöva det. Skolorna kunna äntligen lättas från en börda.»

Är detta också skäl, från vilka Wagnsson anser sig böra taga avstånd?

Och så blandade ju Wagnsson in en alldeles främmande sak, i det han kom in på en annan motion, som jag väckt och som ännu icke har blivit föremål för utskottets bedömande, men vars öde man kan avläsa i Wagnssons anförande. Det är fråga om instruktioner för de svenska ombuden vid 1932 års nedrustningskongress. Han blandade ihop dessa saker på ett sådant sätt, som om han trodde att denna motion avsåg att svenska regeringen just vid detta tillfälle skulle taga det initiativ, som här föreslås i språkfrågan. Men här gäller det ett självständigt initiativ, oberoende av nedrustningskonferenser och andra alla slags konferenser. Och detta skall inte sammanblandas med att jag i en annan motion också har sagt, att överläggningarna om nedrustning inte kunna få något praktiskt underlag, om man inte samtidigt diskuterar orsakerna till rustningarnas tillvaro, och bland dem har jag då räknat upp många ting, varigenom jag bland annat kommit in på världsspråksfrågan.

Nu förstår jag, att kammaren ej kommer att bifalla vad jag i detta stycke föreslagit. Utan där skall man naturligen bara stå och trampa i dödvatten och tala om nedrustning, utan att alls tala om orsakerna till rustningarna, och därför kommer man inte heller ur fläcken. Det upplystes häromdagen av Vennerström, att man vid nedrustningskonferensen antagligen inte kan komma till något annat resultat än att förbjuda en ytterligare ökning av rustningarna. Det är verkligen blygsamma anspråk och varför? Jo, därför att man inte vill diskutera, vilka missförhållanden man i realiteten måste avhjälpa. Om då svenska regeringen inte vill tala förstånd, utan bara stå och trampa i dödvatten, må det vara hänt! Men mången anser det ej vara värdigt den svenska regeringen.

Så fick jag några råd om att ägna mera arbete åt denna sak ute i landet. Vad vet Wagnsson om hur mycket jag arbetat? Men var och en använder sina små maktmedel. Och denna plattform, första kammarens talarstol, är en plattform för folket, och vad som här framföres är en propaganda för folket genom dess representanter. Eller äro vi inte representanter för folket utan för någonting annat? För dödvattnet kanske? Det är inte folkets livselement!

Därför kommer jag nog att fortsätta, men förmodligen inte nästa år, som Wagnsson avrådde och som nog är ohjälpligt. Utan hänvändelser synas mig nu böra ske till Asien och dess regeringar, så få vi se vad som kan inträffa. Ty därifrån måste tydligen utluftningen i denna fråga komma, och inte från de förtryckta små klasserna i de europeiska länderna, som styrras av en enastående överklass, som lärt sig litet tyska, engelska och franska, och sitta vid alla internationella institutioner, och inte alls vilja bekväma sig att lära sig något mera språk för att förstå varandra och förbrödra sig. Utan som göra vad de vilja, till skada för de europeiska folkklassernas flykt över landgränserna.

*Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)*

Och förrän man får bukt med den europeiska överklassen i språkfrågan, lär man inte komma till något ljus i världens nedrustningsfråga heller.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min motion.

Herr Hagman: Herr talman, mina herrar! För cirka trettio år sedan kom jag av en tillfällighet i beröring med en man, som var mycket intresserad för de strävanden, som kunna koncentreras i uttrycket »ett internationellt hjälpspråk». Han intresserade mig, jag hade då gott om tid att syssla med saken, och jag har sedan dess haft tillfälle att många gånger, såväl i utlandet som i vårt eget land vid besök av representanter för andra länder, i praktiken pröva vad ett dylikt internationellt hjälpspråk duger till. Och när jag senare här i riksdagen varit i tillfälle att höra, hur man från olika håll har talat mot själva den idé, som ligger innesluten i de strävanden, som motionsledes i denna fråga under flera år kommit fram i riksdagen, måste jag framhålla, att det vore ytterst värdefullt, om man undvek att göra några uttalanden på andra områden än dem, som vederbörande verkligen känna till.

Ty det förhåller sig verkligen på det sättet, att om man å ena sidan vill erkänna att ett spörsmål av denna art vederbörligen löst skulle betyda oerhört mycket, framförallt för de små nationerna, så är det å andra sidan ett faktum att det redan föreligger sådana språkförslag, som innehålla en praktisk lösning, och därför kan man i själva verket när som helst gå in för ett positivt arbete på detta område.

Nu har jag emellertid kommit till den uppfattningen, och jag har speciellt i andra kammarer tidigare framfört denna mening, att det nyttar inte mycket till att i riksdagens kamrar propagera för denna sak, om vilken de flesta ha rätt liten kännedom. Man får bara den gamla satsen bekräftad, att till och med de, som i andra politiska frågor äro radikala, de äro, när de komma in på ett sådant här nytt område, ganska konservativa. Jag har därför rätt mina meningsfränder att mindre syssla med saken i riksdagen utan i stället så mycket mer i det praktiska livet. Och det är för närvarande så, att det i nästan alla länder pågår ett mycket intresserat arbete och en studieverksamhet av mycket stor omfattning beträffande särskilt de artificiella språkförslagen. Svenska riksdagen har också visat sitt intresse genom att under ett par år bevilja anslag till utbildning av lärare för kurser i Esperanto.

Jag tror för mitt vidkommande, att detta är den riktiga och praktiska vägen att gå, om man vill komma någonstans på detta område. Den dag vi fått exempelvis den internationella arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen och den kooperativa rörelsen att ansluta sig till ett visst internationellt språkförslag, och då tar upp frågan i riksdagen, kommer den att uppfattas och uppskattas på ett helt annat sätt. Det är dock så, att den som kommer med rent ideella förslag utan att kunna stödja sig på några reella maktfaktorer har svårt att göra sig gällande. Men den dag, som lösningen av denna fråga exempelvis inom den internationella arbetarrörelsen redan är genomförd och är en realitet, den dagen

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

komma våra nuvarande principiella meningsmotståndare också att vilja vara med, därför att det är en realitet, som man inte kan undgå att erkänna.

Min synpunkt på saken överensstämmer därför i stort sett med herr Möllers, och därest man kan få ett bifall till motionen med speciellt denna motivering, skulle jag inte ha så mycket emot att stödja den av herr Lindhagen gjorda framställningen, ehuru jag är benägen att tro att den inte leder till något resultat. Då de stora nationernas representanter skola fatta beslut för sina länders vidkommande, tycka de säkerligen från franskt håll att franskan är bäst och från engelskt håll att engelskan är bäst. Och det finns måhända rent av svenskar, som tycka att om vi skola ha ett internationellt hjälpspråk, så borde man välja svenskan!

Med denna motivering vill jag också för min del säga, att ett bifall till den föreliggande motionen alltid skulle ha sitt värde.

Herr Bergman: Herr talman! Det förefaller mig, som om man här på vissa håll skulle taga något för lätt på frågan. Det är inte fråga om, att ej ett allmänt brukat internationellt språk skulle vara av den största betydelse. Men hur skall det komma till stånd? Det är detta problem, som man tar alldeles för enkelt på.

Det är ganska egendomligt, att när man åberopar vetenskapliga auktoriteter i denna fråga, har man ont om just språkvetenskapliga auktoriteter, som ansluta sig till herr Lindhagens linje. Till förmån för hans ståndpunkt åberopas huvudsakligen vetenskapsmän på andra områden, som med avseende på de språkvetenskapliga företeelserna äro mer eller mindre oerfarna. När språkvetenskapsmän yttrat sig i världsspråksfrågan har man kunnat konstatera, en alldeles avgörande, för att inte säga förkrossande, majoritet mot de konstgjorda språken. — Ja, jag tror nog för övrigt att majoriteten bland vetenskapsmännen även på andra områden i stort sett står på samma sida som språkvetenskapsmännen, ehuru man på bland de förra helt naturligt finner flera som i brist på språkvetenskapligt omdöme se ytligt på frågan.

Obenägenheten att följa herr Lindhagen beror naturligtvis inte alls på någon ovilja mot tanken på ett vid internationellt umgänge allmänt brukat språk, utan det beror bara därpå, att språkvetenskapsmännen haft tillfälle genom sina studier att sätta sig så pass mycket in i saken, att de förstå svårigheterna. Ett världsspråk växer fram, inte på kommando, utan ur historiska faktorer. Det är alldeles omöjligt att försöka tvinga fram en utveckling i en hast genom ett skaparord.

Det var genom den historiska utvecklingen, som latinets på sin tid i viss mån blev världsspråk. Jag behöver väl ej här närmare belysa de historiska faktorer, som framkallade denna utveckling. Det var, i korthet sagt, det stora politiska inflytande, som lät romarna, ifrån att ha varit ett litet bondefolk, bli medelhavsvärldens herrar, vilket lät latinets, från att ha varit en liten bygdedialekt i mellersta Italien, småningom växa ut till att bli ett världsspråk.

Och på ungefär analogt sätt kommer det säkerligen att gå i nyare tid. Det är visserligen inte så att man nu kan säga att det finns någon makt, som på samma sätt som det gamla Rom har växt ut till att bli den världsbehärskande; det var för övrigt inte heller det gamla Rom med avseende på hela världen, men väl med hänsyn till en mycket väsentlig del av den värld, som betydde närgångning på den tiden. Men så mycket kan man i alla fall säga, att den anglosaxiska världen, i synnerhet efter världskrigets utgång, numera har ett så övervägande inflytande på jordklotet, icke minst i språkligt avseende, att det förefaller fullständigt hopplöst för andra språk att kunna besegra engelskan eller komma ifrån det handikap, som de äro utsatta för vid en konkurrens med detta språk.

Engelska talas för närvarande som modersmål av c:a 200 miljoner av jordens befolkning. Det är administrativt språk för en folkmängd, som går upp till ungefär 500 miljoner. Redan dess egenskap av modersmål för omkring 200 miljoner människor: Storbritannien, de stora engelska kolonierna i alla världsdelar, Nordamerika — det är ju också havens, den internationella sjöfartens språk — torde väl visa att detta språk har ett sådant försprång framför ej blott varje konstgjort språk utan även framför de nutida kulturspråken, att det är på god väg att ärva den ställning, som latinet en gång hade under antiken och medeltiden. Det har visserligen gjorts gällande, att andra språk kräva att bli likställda med engelskan. Det är sant, men de kunna dock icke ändra de historiska förhållandena och upphäva det kolossala försprång, som den anglosaxiska världen vunnit, åtminstone ej under nu överskådlig tid.

Esperanto är en intressant skapelse av en man, som icke var språkvetenskapsman men som kände behovet av ett internationellt hjälpspråk. Det var ingenting annat han från början äsyftade. Han komponerade sitt konstgjorda språk av beståndsdelar från de olika europeiska språken, framför allt från de romanska. För romanska folk, för italienare, spanjorer och till och med fransmän, är det därför lätt att lära sig esperanto, men för de andra är det mindre lätt. Från de asiatiska språken hämtade uppfinnaren knappast något nämnvärt tillskott, då han uttänkte esperantospråket, och för asiaterna, som herr Lindhagen ju så mycket ömmar för, är esperanto därför mycket svårare än för européer.

Esperanto är som sagt en i och för sig intressant språklig företeelse, ett konstgjort tungomål, sammansatt med ganska stor skicklighet och logisk konsekvens. Det är emellertid föremål för mycken och i flera fall högst befogad kritik från åtskilliga håll, och detta har föranlett en mängd reformförsök och nyuppfunna konstspråk, ido, occidental, mondial och allt vad de heta. Innan esperanto kan sägas hava fullkomligt besegrat sina konkurrenter bland konstspråken, förefaller icke tiden vara inne att proklamera det som världsspråksrörelsens sista ord. Professor Noreen, vilken ofta åberopas såsom en auktoritet för världsspråkstanken, har mycket uttryckligt sagt ifrån, att man först bör vara ense om denna sak. Han ansåg t. ex. ido mycket överlägset esperanto. Sedan han gjorde detta uttalande, ha nu flera andra försök tillkommit. Noreen torde för övrigt i stort sett ha varit en anhängare av engelskan som det internationella framtidsspråket. Även om man redan nu skulle anse sig kunna proklamera, att esperanto skulle utgå som segrare ur konkurrensen med andra konstgjorda språkförsök, är det dock för närvarande icke ens en enda miljon människor, som förstå och kunna läsa och tala esperanto. Under sådana förhållanden inser man, hur oerhört stort dess handikap är gentemot ett språk, som talas av flera hundra miljoner. Härtill kommer ytterligare den svårighet som ligger däri, att esperanto liksom överhuvud varje konstgjort språk ur allmän kultursynpunkt aldrig kan tävla med ett verkligt levande och historiskt framvuxet språk. Det kan aldrig vid översättning låta nyanserna framträda såsom i ett levande språk. Ett konstgjort språk öppnar icke tillgång till den stora litteratur, som ett levande språk och särskilt engelskan med dess kolossala och värdefulla litteratur på de mest skilda områden bereder tillgång till.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten på en omständighet, som är ganska viktig vid bedömandet av denna fråga, men som de flesta icke tyckas tänka på. Man talar om ett konstgjort språks och särskilt esperantos lättlärdhet. Det är endast delvis riktigt. Esperanto har den enklaste grammatik man kan tänka sig. Man kan lära sig den på några få timmar. Men grammatiken är inte den enda, och icke ens den huvudsakligaste svårigheten, när det gäller att taga sig fram i internationellt samkväm, utan det är ordförrådet. Man

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

skall i varje ögonblick ha ordförrådet present för sig, och att inlära ordförrådet i esperanto vore för de flesta av jordens folk praktiskt sett lika svårt som att inlära det engelska ordförrådet, åtminstone när det gäller ett blott så pass stort ordförråd, som behövs för att taga sig fram i samtal med en utlänning och för att kunna yttra sig i en debatterande församling. Som jag nämnde, kan ordförrådet i esperanto vara jämförelsevis lätt att inlära för de romanska folken, därför att en stor del därav hämtats från den romanska ordskatten, men det är svårare för de övriga och i all synnerhet för vissa andra världsdelars folk. Jag vågar påstå, att minst 90 procent av svårigheterna vid talande av främmande språk ligga i ordförrådet. Dess inhämtande kräver betydande arbete och minnesövning, när det gäller att nöta in orden, så att man i varje ögonblick precis vet vad allting heter. Ifall man begår ett grammatiskt misstag, fäster sig inte folk så mycket vid det, som om man står och hackar och icke finner ordet. Därför överdriver man högst väsentligt, när man tror, att det skulle vara så oerhört mycket lättare att lära sig esperanto än t. ex. engelska.

Man kan för övrigt vara säker på att det företräde, som engelskan nu har, avstår icke den anglosaxiska världen utan vidare ifrån. På sin höjd kan man kanske komma därhän, att man får medgivande att *också* tala esperanto. Då skulle förhållandet under flera generationer framåt säkerligen bli det, att man finge ytterligare ett språk till de många andra, som konkurrera med varandra i de internationella församlingarna.

Om man verkligen komme därhän, att man talade uteslutande ett konstgjort språk vid internationella möten, skulle det ju egentligen bli lika svårt för alla att yttra sig. Det uppstode då en viss likställighet, men det bleve det slags likställighet, som vi känna från ett annat område, som har varit föremål för debatt här i riksdagen för några år sedan. En framstående representant för det socialdemokratiska partiet förklarade då, som vi minnas, att »fattigdomen bäres med jämnmod, när den delas av alla». Svårigheten att reda sig med det främmande språket blir knappast mindre, om man skall tala esperanto, men man har den tillfredsställelsen att den språkliga fattigdomen delas av alla! För närvarande är det ju många, som vid internationella sammanträden få tala sitt modersmål, och de uttrycka sig mycket bättre än om de skulle nödgas tala ett främmande språk. Man kan ju säga, att det är synd om de andra, som kanske inte kunna göra det lika bra, men om endast ett konstgjort språk talades, bleve det på sätt och vis synd om alla.

Jag tror, att det riktiga är, att man lär sig det levande språk, som har de största utsikterna att arbeta sig fram till ställningen av ett världsspråk, och att man lär sig att väl behärska det. Jag tror, att man har ofantligt stor nytta därav i alla avseenden, icke bara med hänsyn till internationella möten utan också genom den kultur, som öppnas på det sättet. Det arbete, som det kräver, bär frukt och betalar sig mycket bättre än de åtgärder, som här föreslås och som sannolikt aldrig, åtminstone först i en mycket avlägsen framtid, skulle kunna medföra något resultat. Jag är därför en anhängare av ett världsspråk i den meningen, att jag anser, att man bör lära sig engelska språket vid sidan av modersmålet. Jag anser, att det vore mycket önskvärt, att engelskan bleve begynnelse språket i våra realskolor. Detta påyrkade jag och många andra på sin tid, när skolfrågan var före. Jag tror också, att det vore nyttigt, om man i folkskolorna kunde införa frivillig undervisning i engelska, vilket förutsätter obligatorisk undervisning i detta språk vid folkskollärarnas utbildningsanstalter. När latinet upphörde att vara ett internationellt språk, som allmänt användes — ännu vid förhandlingarna om westfaliska freden t. ex. talade ju där närvarande diplomater latin — blev franskan dess arvtagare. Det berodde på Frankrikes då övervägande inflytande — den franska

monarkien var den mäktigaste och betydelsefullaste. Framdeles torde engelskan, med hänsyn till Förenta staternas storartade expansion och det brittiska världsväldets omfattning, under de närmast framför oss liggande tiderna hava utsikt att spela samma roll. Jag tror därför, att det vore ett världsfrämmande och opraktiskt företag, om man nu sökte så att säga sätta en verkningslös käpp i det utvecklingens jättehjul, som alldeles oemotståndligt rullar fram genom världen.

*Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)*

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Boberg: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten. Det var en passus i min ärade vän herr Leanders anförande, som föranleder mig att säga några ord. Han yttrade mot slutet av sitt anförande — antagligen för att så mycket lättare vinna kammarens ledamöter för bifall till herr Lindhagens motion — att även om kamrarna beslutade i överensstämmelse med denna, låge det sedan i regeringens skön, om den ville vidtaga någon åtgärd eller icke. Jag anser, att det är principiellt oriktigt att tala och tänka på detta sätt, ty om riksdagens båda kamrar fatta ett beslut, får väl icke regeringen sedan göra hur som helst med det, utan regeringen blir väl rätt bunden. Om den icke handlar i överensstämmelse med riksdagens beslut, blir den säkert påmind därom på ett ganska kraftigt sätt, icke minst av herr Lindhagen, som i sådana fall är ganska energisk. Jag vill opponera mig mot den tanke, som herr Leander sålunda uttalat, och anser, att det knappast kan vara kammaren värdigt att fatta ett beslut under *sådana* förutsättningar.

Herr Lindhagen: Jag ber att få fästa herr Bergmans uppmärksamhet på att Bergman berörde en fråga, som vi icke nu ha före utan som kommer i nästa utskottsbetänkande i anslutning till en annan motion. Nu är det fråga om själva världsspråksidén, förverkligad på det ena eller andra sättet. Det första steget måste vara att taga ståndpunkt till den, och först därefter blir det fråga om att bestämma sig för ett visst språk. Det är detta första steg, som det nu gäller.

På sätt och vis kom Bergman också in på den rena världsspråksidén, i det han förklarade, att vi böra förverkliga den genom att lära oss engelska. Sedan kommer engelskan under tidernas lopp genom evolution att bli ett världsspråk, och det skola vi då bida på. Den där evolutionen dröjer ganska länge, herr Bergman, och vi ha inte så mycket nytta av den, varken vi eller våra barn eller barnbarn eller barnbarnsbarnbarnsbarnbarnsbarn. Det kommer kanske att inträffa efter en ny isperiod eller något sådant. Det är ganska tröstlöst att vänta så länge på evolutionen.

Då emellertid Bergman berörde esperanto och däremot framhöll engelskan som det i framtiden tongivande språket, vill jag mot honom säga, att det väl ändå vore lämpligt, innan vi bestämma oss för att vårt folk skall lära sig engelska som ett blivande världsspråk, att vår regering inhämtar uttalanden från andra länders regeringar om vad de tycka om saken. Vad tycka fransmännen? Vad tycka tyskarna? Vad tycka spanjorerna? Vad tycka italienarna? Vad tycka ryssarna och kineserna och japanerna och indierna, för att nu taga dem som ha det största befolkningsantalet? Om de säga, att de visst icke vilja ha engelskan som världsspråk, sitta vi här och laborera med det alldeles i onödan och tvinga vår ungdom in på en alldeles oriktig väg. När en sådan fråga skall lösas för en nation, är det icke för mycket begärt, att man först tar reda på världsoinionen och icke handlar på måfå.

Vad angår engelskan som världsspråk, är det ett ofta debatterat ämne. Det är icke längre fråga, herr Bergman, om ett språk för privilegierade personer, som tagit universitetsexamen och fått befordran, utan det gäller ett språk för

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

de stora folkmassorna, genom vilket de kunna förbrödras, och det språket måste enligt allas deras uppfattning, som verkligen intresserat sig för saken, vara neutralt, logiskt och överkomligt för alla eller åtminstone för de flesta.

Intet nationalspråk fyller ett sådant krav och allra minst engelskan, där varje ord uttalas på ett annat sätt än det skrives. Det är således ett barbariskt språk, och det kan icke komma i fråga att bjuda hela världens ungdom att lära sig ett språk, som till och med i detta avseende är i så hög grad ologiskt. Professor Zachrisson i Uppsala har också velat behjärta detta och bildat ett nytt världsspråk, som han kallar *anglic*. *Anglic* betyder, att det fortfarande skall vara engelska, således ett oneutralt språk, men han försöker mer eller mindre rätta skrivsättet efter uttalet. Men då försvinna ju i samma mån de latinska rötterna i skriftspråket, och hela språket förvandlas till en lumphör. Jag tror icke, att engelsmännen äro med på det. *Anglic* är alltså ett oneutralt språk, mer eller mindre byggt på en lumphör. Det har icke heller Bergman gått med på. Han vill, att vi skola ha kvar eländet, som det är.

Under sådana omständigheter kan det vara ganska nyttigt för kammaren att höra ett uttalande av engelska vetenskapssamfundet. Detta samfund, som väl består av hundraprocentiga engelsmän, tillsatte år 1921 en kommitté för att undersöka frågan om ett världsspråk. Den bestod av elva personer, professorer, filosofie doktorer m. fl., eller just representanter för de samhällsklasser, som äro mest antipatiskt stämde mot en sak som denna. Efter mycket övervägande — man tvekade först mellan ido och esperanto, men omsider bestämde man sig för att giva esperanto företräde — framlade kommittén 1923 ett utlåtande, vari den i principfrågan yttrade: »Ett nationalspråks svårigheter i uttal, ordförråd, oregelbundenhet, idiomer etc. förhindra dess behärskande i andra länder av andra än en liten minoritet. Ett nationellt internationellt språk är en motsägelse i uttryckssättet. Det allmänna antagandet av en nations språk skulle giva denna nation ett världsinflytande, till vilket de andra ej skulle beredvilligt samtycka. Franska, spanska, engelska, tyska och andra språk hava alla ivriga förespråkare. Denna lösning innebär således ett obegränsat antal lösningar, ömsesidigt förstörande varandra.» — Det är herr Bergmans plattform. — »Engelskan lider icke endast av ovannämnda olägenhet, utan den är vidare nedtyngd av kaotisk (oregelbunden) stavning. Dess förespråkare, som erkänna detta, kräva reformerande stavning som nödvändighet men äro oense om vilka reformer, som böra antagas, och hur de skola framtvingas. Dessutom om engelsk stavning skulle göras ljudenlig (fonetisk), skulle det medföra ännu mera svårigheter för genomsnittseuropéen, emedan språket då bleve mindre internationellt.» Alla de internationella grundorden bleve förändrade, och då bleve ju språket ännu mindre internationellt. Därpå fortsätter utlåtandet på följande sätt: »I bästa fall tager det tjugo gånger så lång tid att lära engelska ofullständigt som att behärska esperanto grundligt. Varför begära att för vår bekvämlighet större delen av människosläktet skulle studera tjugo gånger längre tid endast för att lyckas komma i förbindelse med sina medmänniskor mindre fullkomligt?»

Det skall vara engelsmän, som tala på detta vittutseende sätt. I vårt lilla land med dess trånga gränser äro vi fortfarande beredda att bara gå i andras ledband och acceptera ett oneutralt språk. Att engelskan skulle kräva tjugo gånger längre tid att lära sig, är emellertid kanske väl mycket tilltaget. Folkförbundets sekretariat beräknade efter företagna experiment, att det vore tio gånger svårare att lära sig engelska än esperanto.

Min motion utesluter icke den linje, som herr Hagman närmast tycktes tala för, eller att man i de särskilda länderna bör genom anslag uppmuntra studiet och skaffa lärare i något visst världsspråk. Redan förra riksdagen har ju be-

viljat ett sådant anslag för esperanto, och det föreligger även vid denna riksdag en motion om ett liknande anslag. Detta är mycket bra. Därigenom ha vi, liksom finska riksdagen redan för länge sedan, ifrågasatt, att esperanto är vad man får försöka sig fram med. Det har slagit igenom, det är en praktisk verklighet, och det omfattas både av auktoriteter och av den stora folkmassan.

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

Det framhölls också, att man på den vägen kan trycka på de omöjliga folklagren där uppe, som ensamma ha möjligheterna till internationella förbindelser, liksom man har gjort, när det gällt nykterhetsrörelsen, den kooperativa rörelsen och fackförbundsrörelsen. Det är dock den skillnaden, att nykterhetsrörelsen samtidigt medför en påtaglig praktisk nytta, i det familjen icke ödelägges genom att mannen super upp pengarna o. s. v. Och den kooperativa rörelsen medför också nytta genom att den arbetar för varje individs levebröd för dagen. Men världsspråket är ett rent ideellt strävande.

Det kom hit pastor Che från Siebenbürgen, som vistades här nästan ett år och gjorde en rundresa genom de svenska bygderna. Vad inträffade? Han upptäckte, vad vi icke veta, nämligen att det överallt i vinklar och vrår finnes obemärkta människor, som bildat esperantoklubbar. De togo hand om honom överallt, så att han utan att kunna ett ord svenska kunde resa med sitt språk genom alla svenska landamären. Somliga av dessa oftast fattiga människor gävo honom bostad, andra gävo honom mat, och på det sättet kunde han göra sin eriksgata. Detta visar i alla fall, att det finns människor, som med den folkliga rörelsens instinkt säga: »Vi vilja ut över de höga fjällen, ut över landgränserna. Vi vilja ha något överkomligt, något som göres för oss och icke bara för universitetsfolket.» I den andan arbeta de, trots att man icke kan påpeka några direkta ekonomiska vinningar annat än att en och annan dock får tillfälle att fara ut i världen — ganska många förresten — på esperantokongresser, på fackföreningskongresser, där också esperanto här och där börjar användas, samt även med stöd av esperantoförbundets organisation för mottagande av främlingar, som tala esperanto. Det är det enda språk, med vilket man kan fara hela världen runt och även komma i kontakt med de djupa folklagren.

Det är naturligtvis en mängd som tröttna. De ha lärt sig esperanto, och sedan fråga de sig: »Vad har jag fått för nytta av detta? Jag kommer inte ut över landgränserna. Jag får inte någon förbättring i min ekonomi för dagen.» Och så tröttna de. Men om man upptar detta kulturarbete nerifrån och för det uppåt och om de få se, att nu är det fråga att det tack vare deras primära bemödanden skapas en officiell världsorganisation för språket, så skänker man dem förhoppningar och insikt på samma gång att de arbeta för en stor världs befriande idé. Endast på det sättet slås ned det ofantliga motståndet från de högre samhällslagren.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindhagen* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Om åstadkommande av ett världsspråk.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet *von Stockenström* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 126, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1931/1932 för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Om esperantos företrädare såsom officiellt världsspråk.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion om undersökning av världsspråket esperantos företrädare såsom officiellt världsspråk.

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 196, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville, jämte det i motionen, nr 195, förordade uttalandet för den rena världsspråksidén, tillika hos Kungl. Maj:t ifrågasätta en undersökning av världsspråket esperantos företrädare att bära efter internationell överenskomelse godkännas som officiellt världsspråk.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Sedan den förra frågan fallit, har det ju ingen praktisk betydelse att inlåta sig på en diskussion om vilket språk, som skall ha företräde. Den konsekvensen har också utskottet dragit. Det är det enda förnuftiga, som jag funnit i dess motivering, men det är alltid något.

Jag vill dock fästa uppmärksamheten på de landvinningar esperanto gjort och läsa upp vad jag yttrat därom i motionen: »Det studeras och inläres i vinklar och vrår i alla länder som intet annat världsspråkssystem. Jag har hört det talas flytande i alla frågor. Jag har bevistat en kongress, representerande 37 nationalspråk, med esperanto som enda kongressspråk. Det har även slagit nationalspråken ur brädet så tillvida, att endast en esperantist kan resa så gott som genom hela världen och röra sig även bland folken med ledning av sitt språk med stöd av dess internationella organisation.

Esperanto användes redan som internationellt korrespondentspråk av handelskamrar, nykterhetsorganisationer och andra sammanslutningar. Det har som sagt förordats av folkförbundets sekretariat i en omfattande utredning och av engelska vetenskaps societetens språkkommitté. En mängd arbetsorganisationer och ideella sammanslutningar ha anslutit sig till esperanto. Icke på grund av insikt om att det skulle vara det bästa som kan uppfinnas, utan därför att de förstått, att det måste bli ett slut på de ändlösa uppskoven och att här förelåg något, som visat sig mäktigt att omvandla drömmen till verklighet.

Det experimenteras alltmer med esperanto i skolorna i många länder, många regeringar sända ombud till esperantokongresserna, det har vunnit tillträde till telegrafverken och radioutsändningarna o. s. v.

Asien gynnar esperanto såsom ett för dess folk överkomligt språk.»
 På grund av vad jag sålunda anfört ber jag att få yrka bifall till motionen.

*Om esperantos
företråde så-
som officiellt
världsspråk.
(Forts.)*

Herr Wagnsson: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om utredning rörande nationens uppförfningar för studiet av främmande språk.

*Ang.
nationens
uppförfningar
för studiet
av främmande
språk.*

I en inom första kammaren väckt och till dess första tillfälliga utskott för behandling hänvisad motion, nr 197, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t begära någon utredning beträffande omfattningen av de bördor i möda, tid och omkostnader, som det improduktiva studiet av främmande språk kunde antagas årligen pålägga särskilt skolungdom och det allmänna, ävensom i vad mån detta offerväsende kunde antagas ha avkastat motsvarande nytta.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr Lindhagen: Denna motion kan naturligtvis icke heller vinna kammarens bifall, men jag har i alla fall tillåtit mig trycka på en öm punkt, som ännu icke varit föremål för officiella förhandlingar, nämligen vad språkstudierna egentligen kosta det svenska folket, både i skolorna och vid det enskilda språkarbetet, i penningar och tidsutdräkt och besvär och lidanden av många slag.

Det finns statistik på så mycket, och det kunde ju vara bra, om man även i grova drag kunde få satt på papperet allt det praktiska lidande, alla de arbetstimmar, alla de omkostnader, alla de grusade förhoppningar, som skolbarn och även vuxna få vederfaras i detta land för att, som det så vackert heter, lära sig främmande språk. Och om man å andra sidan också kunde taxera de verkliga fördelar, som vunnits därigenom, och undersöka, om alla dessa uppförfningar av nationen och individerna uppvägas av motsvarande vinster. Jag har därvid framhållit, att det naturligtvis blir svårt, då det gäller enskildas uppförfningar. Men i skolorna kan man i alla fall på grund av deras dagordningar bilda sig en uppfattning om, vilka mödor som måste användas dels i timmarnas antal och dels till förberedelser i allmänhet, till översättningar och skriptas m. m. sådant, som förekommer där och som är ett av de svenska skolbarnens allra värsta lidanden. Det finnes väl ingenting, som hos dem, som gått igenom de högre klasserna och avlagt studentexamen — ja, icke bara det utan även andra saker, såsom matematik i onödan o. s. v. — till den grad väckt hat till skolan och jubel över befrielsen som dessa grammatikaliska plågomedel, som påläggas ungdomen i tyska, engelska och franska, latin och grekiska och, om det vill sig riktigt illa, även hebreiska. De vilja bli förskonade. En student, som reser till utlandet för första gången, t. ex. till Berlin, och har läst grammatik, kan ofta icke ens beställa en smörgås på tyska i en restaurang.

Ang.
nationens
uppskrifningar
för studiet
av främmande
språk.
(Forts.)

Nu faller utskottet till föga i vördnad för folkförbundet och dess intellektuella kommission, som med sex röster mot fyra antagit den resolution, som jag har talat om.

Utskottet betonar nyttan av kunskaper i främmande språk ur olika synpunkter, men det, som motionären talat om, hoppar utskottet över; det finns ingenting därom i utskottets utlåtande. I stället tager utskottet sin tillflykt till nämnda kommission, som år 1923 ansett, att språkbemödandena böra framför allt inriktas på att främja studiet av levande språk — våra språk mena de naturligtvis, tyska, franska och engelska språken, som giva makt över världen — och av främmande länders litteratur — skönandar således — ty detta studium säges utgöra ett av de verksammaste medlen för att uppnå intellektuellt och moraliskt närmande mellan människor av skilda nationaliteter, ett närmande, som utgör Nationernas förbunds syfte.

Kan man tänka sig ett svenskt riksdagsutskott, som dagtingar inför ett sådant uttalande!

Vidare anför utskottet, att omfattningen av undervisningen i främmande språk varit föremål för prövning år 1927. Jag åhörde den prövningen i riksdagen. Då begärdes ingenting eller högst obetydligt eller i varje fall oväsentligt av de saker, som denna motion rör sig om. Man diskuterar bara: Skola vi börja med tyska, engelska eller franska, eller skola vi ha alla tre språken? Detta utskottets skäl bortfaller således.

Men det kommer nog en tid med andra tonfall, och i avvaktan på denna tid ber jag, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herr Wagnsson: Herr Lindhagen får ursäkt oss inom utskottet, att vi icke kunnat befatta oss med hans motion i den utsträckning som han önskat och att vi icke i den nutida språkundervisningen sett någon obesuren arvedel från medeltidens mörker.

Utskottet har icke, såsom herr Lindhagen sade, »fallit på magen för professorer», utan utskottet har funnit, att citerade uttalandet i resolutionen år 1923 av kommissionen för intellektuellt samarbete, förelagd tredje förbunds-församlingen av Nationernas förbund, innehåller samma syn på problemet, som utskottet själv har, och utskottet har därför tillåtit sig att citera det samma. Herr Lindhagen erinrade i ett tidigare anförande, då han talade om sex professorer, som stått bakom denna resolution, om den gamla visan: »Hundert fünfzig Professoren, Vaterland du bist verloren!» Men till min glädje hörde jag, att herr Lindhagen själv nyss citerade elva engelska professorer och filosofie doktorer, och i detta fall fann han ingenting komprometterande däruti, därför att dessa elva herrars uppfattning mera överensstämde med hans egen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets utlåtande.

Herr Pauli: Herr talman! När herr Lindhagens första motion här behandlades, begärde jag icke ordet av den anledningen, att jag tyckte, att tiden utnyttjades ganska flitigt ändå, och jag haft tillfälle att uttala mig i frågan många gånger förut. Men jag röstade för herr Lindhagens motion av det skälet, att jag tidigare givit mitt stöd åt tanken på ett internationellt hjälpspråk. Jag kan icke gilla uttrycket »världsspråk», ty det är vilseledande, och jag skulle önska, att klämman hade innehållit ett annat uttryck. Men det förstår väl folk ändå, att det icke kan vara meningen, att om utredningen skulle komma till det resultatet, att man bör acceptera det ena eller andra språket såsom internationellt hjälpspråk, detta språk skulle figurera som »världsspråk» och uttränga de andra språken.

Här komma vi emellertid nu till en motion, som är alldeles ny i denna kam-

mare och ny även från herr Lindhagens hand. Han riktar en stöt mot den nuvarande språkundervisningen vid de allmänna läroverken, och han vill ha en utredning om, icke bara vad denna undervisning kostar, utan ock vilka »lidanden och grusade förhoppningar», som den medför. Det förefaller mig finnas skäligen liten mening i en sådan begäran. Vad språkundervisningen kostar, behöver icke riksdagen begära utredning om. Det är en mycket lätt sak, föreställer jag mig, att i skolöverstyrelsen eller ecklesiastikdepartementet få en sifferuppgift på antalet undervisningstimmar i utländska språk och en därpå grundad kalkyl över den kostnad denna undervisning åsamkar statsverket. Detta är som sagt ganska enkelt att få fram. Men det säger sig självt, att det är absurt att söka få fram en utredning om, vilka »lidanden» undervisningen i främmande språk förorsakar lärjungarna. Jag tillät mig häromdagen att uttala min skepsis inför tanken att i kronor och ören taxera det lidande, som en sensibel skaldesjäl känner, när han hör sina dikter olovligt uppläsa av professionella recitatörer. Men det är lika svårt att lodla känslodjupet i barnasjälen på skolbänken och att mäta, huruvida det är roligt eller tråkigt för barnen att lära sig språk.

Jag tror icke, att de, som i våra dagar utgå från våra läroverk, ha samma förkastande och pessimistiska uppfattning av vad de inhämtat i dessa ämnen, som herr Lindhagen givit uttryck åt i sin motion. Herr Lindhagen serverar oss i sin vanliga livligt kåserande stil diverse erfarenheter från sin egen skoltid och början av sin studenttid. Herr Lindhagen är visserligen ännu i denna dag otroligt ung och vital, men se vi saken rent kronologiskt, så ligger dock denna tid långt tillbaka. Det har skett åtskilligt i vår undervisning sedan den tiden. Det förefaller, som om herr Lindhagen hade den föreställningen, att grammatikplugget är detsamma nu som då. Detta är oriktigt. Det har förekommit en stark reformströmning, som avsatt tydliga spår inom språkundervisningen. Jag åsyftar den så kallade imitativa metoden, som visserligen nu icke är enbart hälskande, men som dock reducerat grammatikundervisningen till ett, såsom jag tror, mera lagom avpassat utrymme.

Herr Lindhagen påstod, att en nybakad student, som kommit ut från ett allmänt läroverk, icke kan beställa en smörgås på tyska, franska eller engelska. Ja, i så fall är han ovanligt omöjlig och har ett mycket dåligt minne. Jag har svårt att föreställa mig, att han skulle kunna vara till den grad overserad. En annan sak är, att många människor tänka sig, att så fort en person utexaminerats från ett allmänt läroverk, skall han flytande kunna prestera en konversation med varje utlänning, som han möter på gatan, och om han icke kan det, så säger man: Vad är det för språkundervisning han har fått? Detta är orimligt. Herr Lindhagen säger själv, att det viktigaste är att kunna läsa främmande texter, och i det fallet vågar jag säga, att den nuvarande språkundervisningen vid de allmänna läroverken uppfyller alla krav, som man rimligtvis kan ställa på densamma. Och på grundvalen av denna undervisning är det icke svårt att sedan tillägna sig det mera lediga parlande, som kan behövas vid samtal med utlänningar eller vid beställande av en smörgås.

Beträffande de förändringar, som skett senast år 1927 och därefter i språkundervisningen, så vill jag erinra herr Lindhagen om, att det icke numera är så, att ynglingarna i studentexamen måste ha betyg eller undergå förhör i alla tre kulturspråken. Det finnes en diffentiering i de två högsta ringarna, som gör, att den, som icke vill, icke heller behöver läsa mer än ett av dessa språk, och sedan kan han efter eget behag lägga till ett eller två andra. En betydligt större frihet är alltså numera genomförd, än vad som förr var förhållandet.

Jag har, herr talman, tillåtit mig att hålla detta lilla försvarstal för språkundervisningen vid våra allmänna läroverk, därför att jag på grund av min

Ang.
nationens
uppsattnings
för studiet
av främmande
språk.
(Forts.)

*Ang.
nationens
uppförringar
för studiet
av främmande
språk.
(Forts.)*

verksamhet har en smula kännedom om denna undervisning, och därför att jag tycker, att den ganska oriktiga uppfattning, som herr Lindhagen fört till torgs beträffande densamma, icke bör stå oemotsagd.

Då jag icke kan finna, att en sådan utredning, som motionären föreslagit, är behöfelig, enär upplysningar om dessa förhållanden lätt kunna inhämtas utan riksdagens anhållan — förutsatt att upplysningarna äro av den art, att det överhuvud taget står i mänsklig makt att anskaffa dem — så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på motionen.

Herr Lindhagen: Den siste talaren sade, att jag begärt en taxering av lidandet, och så skrattade han till och sade, att lidandet icke kan upptaxeras. Tyvärr är det nog så i de flesta fall, men domstolarna måste göra det, och de ha även rättighet att giva personer ersättning för lidandet, så det kan ju tänkas det också.

Men jag har bara hemställt, att riksdagen ville begära utredning beträffande omfattningen av de bördor i möda, tid och omkostnader, som studiet av främmande språk pålägger skolungdomen, och det får man icke översätta så, att man däri inlägger, att i skolundervisningen skulle användas metoder, som förorsaka lärjungarna endast ett onödigt lidande.

Jag skall säga den siste talaren, att jag har en viss egen erfarenhet, och jag har också barn, som äro vår tids barn, och jag har följt deras undervisning och deras lidanden i hemmet med tyska, engelska och franska grammatikor. Jag har sett, vilket hat de ha till dessa. Man kan icke hitta på en metod, varigenom man kan studera tre språk, som bestå av sammelsurium, utan att inlära detta sammelsurium. Man måste lära sig regler, undantag och skiftningar i ordens betydelse och hela rantiaran av missförhållanden, och det kan icke genom en aldrig så god undervisning undvikas.

Jag tycker, att det skulle vara intressant att även officiellt veta vad alla erfarna veta privatim, i vad mån fördelarna svara mot dessa uppförringar plus alla privatlektioner i oändlighet, för att skaffa sig nödortftiga kunskaper i främmande språk. Jag tycker, att i detta syfte kunde vi alla instämma. Den som själv upplevat detta och följt sina barns erfarenheter och vet att det överallt mestadels förhåller sig på samma sätt, den har skäl att vilja avlyfta från nationen sådana bördor genom ett världsspråk. Att detta icke går nu förstår jag, men det skulle gå genom att införa en rationalisering av den del av världsproblemet, som kallas språkfrågan, såsom jag i de två föregående motionerna ifrågasatt.

Att man kan välja bort språk på det högre stadiet sker sällan, ty innan man fått tillfälle att välja, förstå alla, pappor och barn, att det är nödvändigt att lära elementen i tyska, franska och engelska. Försummar man det, så får man svårt efteråt. Nödvändighetens lag gör sig gällande; de tvångsläsa alla tre språkens grammatikor i största omfattning.

Utskottets ordförande återopade ett yttrande av professorer, att det skulle vara bra att lära levande språk, som dock äro stendöda för alla andra än dem, som ha dem till sina respektive modersmål. Orden »levande språk» är bara en beteckning för att suggerera folk söka få ett nödortftigt liv i stenen. Det kostar en otrolig möda att kunna göra det.

När folkförbundets intellektuella kommission, som kämpar för det franska språkets suveränitet, till svenska arbetarklassen, bondeklassen och tjänstemannaklassen rekommenderar att studera deras språk för att därigenom kunna komma in i deras litteratur, så är det ett hån, tycker jag, mot realiteter, och jag tycker, att utskottet bort låta bli en sådan hänvisning. Om av etthundrafemtio professorer elva sträva för framsteg, så märker man det alltid, men om profes-

sorerna sätta stopp för utvecklingen och icke vilja ha något framsteg utan säga, att det är bra som det är, då kan på dem tillämpas den sats, som jag citerade.

Man konstaterar med nöje, att det även i dessa kretsar finnes utvalda personer, som vilja följa med tidens krav och göra någonting för folken.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

*Ang.
nationens
uppoffringar
för studiet
av främmande
språk.
(Forts.)*

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till arbetsdomstolen för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 75,000 kronor.

*Anslag till
arbets-
domstolen.*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte till arbetsdomstolen för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 72,500 kronor.

Herr **Kvarnzeli**: Herr talman! Här har delats ut ett kartongblad beträffande motiveringen till den punkt, som här är föredragen. Emellertid har det där fallit bort tre ord på sidan 8 i första stycket näst sista raden, och jag tillåter mig därför hemställa om den förändring i motiveringen, att den kommer att lyda så: »Emellertid vill utskottet hava uttalat, att därest till befattningen utses innehavare eller före detta innehavare av justitierådsämbete, arvodelen må höjas med 2,000 kronor till 21,000 kronor, samt att i sådant fall de justitieråd tillkommande särskilda förmånerna böra i tillämpliga delar gälla för innehavaren av befattningen.»

Herr talman! Jag har intet annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talman, att i avseende på den under behandling varande punkten endast yrkats, av herr **Kvarnzeli**, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring i motiveringen, att å sid. 8 rad 9 uppifrån närmast före orden »de justitieråd tillkommande särskilda förmånerna» insköttes orden »i sådant fall».

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan med godkännande av motiveringen oförändrad samt vidare enligt herr **Kvarnzeli**s yrkande; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till
offentliga
arbetsförmed-
lingen i riket
m. m.

Punkten 6.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till offentliga arbetsförmedlingen i riket m. m., att utgå enligt av departementschefen förordade ändrade grunder, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 260,000 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herrar *O. Hagman* och *Alb. Bergström* väckt motion, nr 73, vari hemställts, att riksdagen måtte med avslag på Kungl. Maj:ts i femte huvudtiteln framförda förslag om fortsatt maximering av de belopp, som av socialstyrelsen inom ramen av för den offentliga arbetsförmedlingen anvisat anslag finge användas beträffande främjandet av yrkesval och arbetsanvisning för ungdom samt till resekostnader för tjänstemän vid arbetsförmedlingsanstalterna, medgiva, att hittills stadgad maximigräns icke längre skulle gälla, samt förklara hinder icke möta att använda för den offentliga arbetsförmedlingen anvisat anslag jämväl för understödjande av fackarbetsanvisningar för kvinnlig sjukvårdspersonal inom den offentliga arbetsförmedlingen.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på återropade grunder hemställt,

I:o) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag till offentliga arbetsförmedlingen i riket m. m., att utgå enligt av utskottet förordade ändrade grunder, för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra förslagsanslag av 260.000 kronor; samt

II:o) att herrar Hagmans och Bergströms berörda motion, I: 73, måtte anses besvarad genom vad utskottet förut under punkten anfört.

Reservation hade anmälts av herr *Bergström, Albert*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Bergström, Albert: För statsutskottets välvilliga behandling av den av herr Hagman och mig väckta motionen med anslutning till denna punkt i den kungl. propositionen äro motionärerna särskilt tacksamma, fastän det icke ser så ut, då jag ändå har reserverat mig mot utskottets utlåtande. Men jag har icke gjort det av någon slags motionärsfåfänga utan endast därför, att jag velat påkalla kammarens uppmärksamhet för en ur riksdagens synpunkt liten, men för dem, som det gäller, viktig fråga, nämligen frågan om sjuksköterskors platsförmedling.

Utskottet har på sidorna 11 och 12 i utlåtandet redogjort för, vad som tidigare åtgjorts i denna fråga. Därtill vill jag lägga, att det var Kungl. Maj:t, som år 1919 i sin då till riksdagen avlätna proposition efter yttrande av socialstyrelsen föreslog, att av staten godkända sjuksköterskebyråer skulle inordnas i den offentliga arbetsförmedlingen.

Vidare vill jag erinra om, att de sakkunniga, som verkställt utredning av detta ärende, förutsatte, att det privatekonomiska intresset skulle helt avkopplas från detta slag av arbetsförmedling och vidare att denna förmedling skulle ordnas på ett rättvist och på ett för sjuksköterskorna minst betungande sätt; och detta var naturligtvis även riksdagens mening.

Med anledning av riksdagens beslut utfärdade Kungl. Maj:t år 1920 en kungörelse angående sjuksköterskeskolor och sjuksköterskebyråer, och där heter det i de paragrafer, som reglera den saken: »Har förening, vilken har till än-

damål att förmedla anställning åt sjuksköterskor, för denna verksamhet upprättat särskild byrå, må sådan byrå kunna erhålla Kungl. Maj:ts godkännande.»

Vidare säges det, att för ett dylikt godkännande fordras:

»Att för förening finnes en av densamma för en tid av minst tre år i sänder vald styrelse, bestående av minst fem personer, av vilka en skall vara legitimerad läkare och en sjuksköterska, som fullständigt genomgått godkänd sjuksköterskeskola,

att ledningen av byråns verksamhet utövas av en utav nämnda styrelse tillsatt föreståndarinna, vilken fullständigt genomgått sådan sjuksköterskeskola», och så till sist: »att byråns verksamhet får icke tillföra föreningen eller dess medlemmar någon vinst utöver vad som utgår till täckande av kostnaderna för byråns förvaltning och till bildandet av en i förhållande till byråverksamhetens omfattning skäligen reservfond».

Ja, den av Kungl. Maj:t och riksdagen sålunda beslutade anordningen har nu pågått över tio år, och man kan någorlunda överblicka, vilka resultat som uppnåtts. Det finnes i hela landet tolv av staten godkända sjuksköterskebyråer, därav icke mindre än fem i Stockholm och sju i det övriga landet, nämligen en i vardera av städerna Umeå, Uppsala, Örebro, Linköping, Jönköping, Lund och Göteborg. Dessutom finnes det, såvitt jag kunnat utröna, två eller tre byråer, som bedrivs av föreningar, som bildats av sjuksköterskorna själva.

Arbetsförmedlingsanstalterna ha — på grund av riksdagens uttalande 1919 att sjuksköterskorna icke önskade platsförmedling genom den offentliga arbetsförmedlingen — icke vidtagit några särskilda åtgärder för en sådan platsanvisning.

Nu ha emellertid förhållandena utvecklats sig därhän, att sjuksköterskorna — man måste erkänna att de utgöra en viktig medborgarkår — äro de enda arbetstagare i hela landet, som icke ha förmånen av avgiftsfri arbetsförmedling. Riksdagens uttalande har nämligen praktiskt taget verkat som ett förbud för sjuksköterskorna att använda sig av den kostnadsfria arbetsförmedlingen. Något reellt förbud finnes naturligtvis icke.

Då man talar om sjuksköterskor, tänker man väl i allmänhet på sköterskor vid lasarett, sjukhem, distriktssköterskor och dylika. För dessa sköterskor, som inneha vad man kallar fasta platser, är det gott ordnat i förevarande avseende, ty på de orter, där godkända byråer icke finnas, skötes platsanvisningen för dessa vanligtvis av husmoder eller annan funktionär på lasarettet eller av läkare. Men det finns en annan stor kategori av sjuksköterskeplatser, nämligen sådana, som gälla de sjuksköterskor, vilka ägna sig åt vikariat och åt privatvård (att sköta sjuka i hemmen), även det ett mycket viktigt område av sjukvård. Det är här fråga om mera kortvariga platser.

Proportionen mellan fasta och sådana kortvariga platser framgår av redogörelsen för de godkända sjuksköterskebyråernas verksamhet år 1929. Röda korsets sjuksköterskebyrå i Stockholm har under nämnda år förmedlat 124 fasta platser, 566 till vikariat och 1,645 till privatvård. Fredrika Bremerförbundets byrå, även i Stockholm, har förmedlat 75 fasta platser, 221 till vikariat och 1,132 till privatvård, samma förbunds byrå i Göteborg resp. 58, 240 och 1,014, och sådan är proportionen vid samtliga 11 byråer, som voro i verksamhet det året. Vid alla dessa byråer ha förmedlats 525 fasta platser, 2,176 till vikariat och 7,197 till privatvård eller över 9,000 kortvariga platser. Härtill komma 67,797 tillfälliga sjukbesök.

Det är mig icke obekant, att man från ledande sjukvårdshåll söker noga hålla i sär begreppen sjuksköterskor — varmed avses sköterskor, som genomgått fullständig lärokurs vid en av staten godkänd sjuksköterskeskola — och vårdarinnor, d. v. s. sköterskor med mindre utbildning än de förut nämnda. Man vill helst komma dithän, att de godkända byråerna icke skola förmedla plat-

*Anslag till
offentliga
arbetsförmed-
lingen i riket
m. m.
(Forts.)*

Anslag till
offentliga
arbetsförmed-
lingen i riket
m. m.
(Forts.)

ser åt andra än sköterskor med den högre utbildningen. Men denna högre utbildade kategori är i regel överkvalificerad och för dyr arbetskraft för privatvård i allmänhet. Därest en sådan tänkt utveckling bleve verklighet, så skulle under nu rådande förhållanden privatvårdssköterskorna komma ännu mera i händerna på privata kommissionärer än de redan nu äro.

Följden av den nuvarande tvångsorganisationen är, att sköterskorna — huvudsakligast då de, som ägna sig åt privatvård, och i viss mån de, som vika-riera för andra — pressas på betungande förmedlingsavgifter. Det har på några platser inrättats privata förmedlingskontor, som kalla sig sjuksköterskebyråer. Utom inskrivningsavgift få de till byrån genom skriftlig förbindelse anslutna sköterskorna erlagga 10 % — icke av första anställningsmånadens lön, vilket vid kommissionskontor med annan klientel är vanligt, utan av all lön under hela anställningstiden, den må vara kortare eller längre.

Jag känner ett fall från min egen hemstad, då en sköterska nödgades betala tiondelen av sin lön under mer än ett års tid, fastän hon själv skaffat sig anställningen. Det låter otroligt, men det är sant. Även sköterskor, som äro anslutna till av staten godkända byråer nödgas betala större eller mindre avgifter, ty dessa byråer skola själva bära sina egna kostnader. De byråer, som fått stor anslutning av sköterskor och för övrigt ha stora resurser, nöja sig med årsavgifter och avgifter av uppdragsgivarna, men vid övriga beräknas i regel — utom årsavgift — 5 % av all avlöning, så länge anställningen räcker.

Om man förutsätter, att en sköterska skulle kunna arbeta i 300 dagar — det är otroligt, att det går för sig, ty vi få komma ihåg att arbetet gäller ofta dygn — och betalningen kan anslås till i medeltal 5 kronor per dag, så får en sköterska till privatbyråer betala 150 kronor per år och till en av staten godkänd byrå 75 kronor. Man måste säga, att detta är en dålig belöning för deras ofta svåra och uppoffrande arbete.

Motionärerna ha ansett, att sjuksköterskorna — eller vårdarinnorna — borde ha samma rätt till kostnadsfri arbetsförmedling som alla andra, och den saken skulle enkelt kunna ordnas genom att riksdagen uttalade, att hinder ej föreligger för upprättande inom den offentliga arbetsförmedlingen av fackarbetsanvisningar för kvinnlig sjukvårdspersonal. Några farliga konsekvenser kunde icke följa härav, ty dessa konsekvenser ha statsmakterna tagit förut. Genom kungl. kungörelsen av 1916 har den offentliga arbetsförmedlingen rätt att anordna fackarbetsanvisningar för mera slutna yrken i de fall, socialstyrelsen finner sådant påkallat, och dylika fackarbetsanvisningar eller avdelningar finnas redan nu. Men i det nu avhandlade fallet anser sig socialstyrelsen hindrad av riksdagens uttalande år 1919.

Ett riksdagsbeslut i den riktning, motionärerna hemställt, skulle icke i någon mån ändra redan bestående förhållanden. Ty för sådana fackarbetsanvisningar, som det nu är fråga om, komme helt naturligt bestämmelserna i kungl. kungörelsen av år 1920 att tillämpas. Och någon sådan fackavdelning komme naturligtvis icke till stånd med mindre på platsen varande sjuksköterskor själva önskade det och socialstyrelsen funne, att en avdelning vore av behovet påkallad. För övrigt torde det väl kunna förutsättas, att en arbetsförmedlingsstyrelse, som är en fast, kommunal institution, lika väl som fristående, mer eller mindre lösliga föreningar skulle kunna lösa en uppgift som denna.

Så som frågan nu ligger, anser jag mig förhindrad att göra något yrkande, då jag inte vill taga någon risk för att den välvilliga delen av utskottets motivering skulle kunna falla bort, men jag vill ställa en vördsam vädjan till herr socialministern, att han fortast möjligt ville ägna uppmärksamhet åt detta ärende.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 7.

Lades till handlingarna.

Punkterna 8—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till upplysningsverksamhet i emigrationsfrågor för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 10,000 kronor.

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.*

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten av angivna orsaker hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke måtte vinna riksdagens bifall.

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Kvarnzelius, Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Petrén, Anderson* i Råstock, *Järte* och *Danielsson* ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! I den här punkten har utskottet avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Jämte sex andra av utskottets ledamöter har jag till denna punkt fogat en reservation, i vilken vi yrka bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Detta anslag beviljades förra året. Under sådana förhållanden brukar det ju vara så, att sedan man en gång lyckats få igenom ett anslag — sedan det gått igenom skärselden, så att säga — brukar det fordras mycket starka skäl för att man året därpå åter skall vågra anslag. Utskottet har i detta fall emellertid endast åberopat den motivering, som det förra året anförde och som även då gick i avstyrkande riktning, fastän det oaktat båda kamrarna beviljade anslaget. Under sådana förhållanden förefaller det mig som det hörde till gammal god tradition, att man böjer sig för den ställning riksdagen intagit och att alldeles särskilda omständigheter böra ha inträffat för att man skall nödgas intaga en annan hållning. Några sådana omständigheter ha i detta fall icke inträffat. Möjligen kan man säga, att det för närvarande är svårare att utvandra till främmande länder än tidigare på grund av den avspärrningspolitik, som olika länder ha börjat tillämpa i fråga om invandringen. Men den förening, som fick anslaget i fjol, har vidtagit en hel del åtgärder för att, utan att ge några som helst råd i övrigt, lämna fullständigt opartiska och tillförlitliga uppgifter om förhållandena i olika länder, varefter den enskilde får överväga, om han, sedan han fått dessa upplysningar, vill emigrera till det ena eller andra landet.

Amerika har ju varit det land, som i främsta rummet fått mottaga utvandrarna från Sverige. Nu har ju Amerika nedsatt invandringskvoten för svenskar i mycket hög grad, den svarar inte på långt när mot de krav, som från svenskt håll eventuellt skulle kunna ställas för att vi borde få en lättnad på arbetsmarknaden, och ehuru vårt eget land kanske varit mindre hemsökt av arbetslöshet än som varit fallet med andra länder, så är det ju klart, att även hos oss en rätt betydande arbetslöshet för närvarande gör sig gällande. Under sådana förhållanden är det ju tydligt, att det kan vara av visst värde, att en förening sådan som denna får ett bidrag även för det stundande budgetåret.

Då jag för min del inte kan finna, att några omständigheter ha inträffat, som göra, att riksdagen efter ett års förlopp skulle intaga en annan ståndpunkt än den båda kamrarna intogo i fjol, ha jag och mina medreservanter

Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)

ansett, att vi borde ta konsekvenserna av den ställning riksdagen får anses ha intagit förra året, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Jag skall be att få erinra om vad som förekom förra året vid behandlingen av denna anslagsfråga. Kungl. Maj:t hade då begärt anslag, men statsutskottets majoritet ställde sig avvisande. Under behandlingen i kamrarna lyckades socialministern dock att föra sin vilja igenom, och anslaget beviljades. Vad har sedan inträffat, som skulle kunna förändra den ståndpunkt, som intogs i fjol? Såvitt jag kan bedöma, förefinns icke nu några utsikter till emigration, utan om man följer med i tidningspressen, så ser man, hur andra länder alltmer skärpa sina invandringsbestämmelser. Vad Kanada angår, har där åtminstone temporärt rätt invandringsförbud, och i Förenta staterna skärpas ju invandringsbestämmelserna. Den förut medgivna invandringskvoten har minskats. Under sådana förhållanden kan jag inte finna, att en upplysningsverksamhet av nu ifrågavarande art har så synnerligen stort arbetsfält. Ett skäl, som inte så litet påverkade kamrarna att visa sådan generositet förra året, var det dåvarande ganska goda budgetära läget. Innevarande riksdag är ju förhållandet alldeles motsatt, och kamrarna behöva väl då se till, om det på något område kan göras en besparing.

Den byrå eller förening, som haft denna upplysningsverksamhet om hand, har ännu icke kunnat påvisa något resultat av sin verksamhet. Det säges av departementschefen, att någon nämnvärd erfarenhet rörande verksamhetens effekt och betydelse kan under sådana omständigheter ännu icke föreligga. Vad som skulle kunna motivera ett bifall till förslaget är ju blott, som den föregående talaren, statsutskottets ärade ordförande, framhållit, att riksdagen förra året beviljade anslag. Men jag föreställer mig, att denna verksamhet, som satts i gång för upplysning rörande emigrationen, har ordnats så, att de arbetskrafter, som där äro anställda, ha så pass tillfälligt engagemang, att de, om anslaget indrages, ha att söka sig verksamhet på annat håll och att man därför inte behöver ta hänsyn till dessa förhållanden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr statsrådet Larsson: Herr talman! Innan jag med några ord motiverar den framställning, som Kungl. Maj:t i denna punkt gjort, ber jag att till statsutskottet få uttala ett tack för den synnerligen välvilliga behandling, som kommit femte huvudtiteln till del i det nu föreliggande betänkandet.

Beträffande den föredragna punkten ber jag att i allra största korthet få erinra därom, att även utskottet, som dock avstyrkt Kungl. Maj:ts framställning, medgivit, att behov av upplysning såväl för emigranter från vårt land till andra länder som för immigranter hit till vårt eget land otvivelaktigt föreligger.

Nu frågade den siste ärade talaren, som yttrade sig till förmån för utskottets avstyrkande hemställan, vad som hade inträffat sedan i fjol och som skulle motivera, att utskottet nu intoge en annan ståndpunkt än då. Han framhöll, att förhållandena vore sådana, att de skärpta invandringsbestämmelserna utomlands skulle göra en verksamhet av detta slag i det allra närmaste överflödigt. På den punkten skulle jag vilja säga, att förhållandet, såvitt jag förstår, snarare torde vara det motsatta. Under normala tider, då emigrationen från vårt land huvudsakligen går till ett enda annat land, nämligen Nordamerikas Förenta stater, känna emigranterna relativt väl till förhållandena därute; de veta, hur de skola ordna med resan och vad därmed sammanhänger etc. Då nu invandringsbestämmelserna alltmer skärpas i de länder, som förut

varit vana att mottaga våra emigranter, så är det uppenbart, att de, som ämna sig ut till andra länder, måste söka sig till trakter med svårare och framför allt mindre kända förhållanden, varför således råd och upplysningar från svensk sida äro i alldeles särskilt hög grad av behovet påkallade.

Jag skulle också vilja framhålla, att detta instituts verksamhet ju inte endast avser råd till dem, som emigrera härifrån, utan även till sådana personer, som vilja återvända till vårt land, och i det avseendet ha de svåra tiderna i utlandet uppenbarligen tvingat många svenskar att resa hem. Under sådana förhållanden kan det ju endast vara till fördel, att de då, innan de anträda resan, få tillförlitliga upplysningar om hur det i verkligheten står till i vårt land.

Jag skulle således vilja göra gällande, att den nu inträdda depressionen ställer alldeles särskilda krav på en verksamhet av detta slag och att behovet därav är större nu än tidigare. Dessutom vill jag säga, att då riksdagen förra året beviljade anslag till detta institut, Kungl. Maj:t därefter givit order om huru institutet med anledning av riksdagens beslut skall organiseras och att institutet ställt sig dessa anvisningar till efterrättelse samt inrättat sin verksamhet på delvis andra grunder, än de som tidigare varit gällande, bl. a. så till vida, att verksamheten utvidgats till att omfatta jämväl personer i annan levnadsställning och inom andra yrken än de, till vilkas tjänst man förut huvudsakligen velat utföra arbetet. Det skulle då enligt min mening vara hårt och icke fullt rimligt, om institutet efter att ha åtnjutit blott ett års statsunderstöd och utan att något inträffat, som kan sägas ha ändrat behovet av denna verksamhet, skulle nödgas avstå från att fullfölja densamma efter de grunder, som ordnats genom förra årets riksdagsbeslut.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att göra den vädjan till kammaren, att i denna fråga intaga samma ståndpunkt som förra året och alltså bifalla Kungl. Maj:ts förslag, som också vunnit understöd av reservanterna inom utskottet.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Statsutskottets ordförande började med att ge statsutskottet en liten admonition. Statsutskottet hade i detta fall inte följt gammal god ordning. Jag tror till och med, att statsutskottets ordförande sade »gammal god ton». Nu tycker jag ju för min del, att för den händelse ett utskott på goda grunder inte anser sig behöva eller böra lämna en uppfattning, som det ursprungligen haft och fortfarande har, så bör utskottet inte bara för en konventionell ordnings skull vika ifrån att förfäktat, vad utskottet anser vara rätt och riktigt i ett ärende.

Det skäl, som motiverat, att utskottet i år hållit sig på samma ståndpunkt som i fjol, är väl närmast det — i varje fall är det mitt skäl — att riksdagen i fjol alldeles i onödan kastade bort 10,000 kronor. Jag vågar verkligen inte säga, herr talman, att det slarvades bort 10,000 kronor då, ty man gav ju pengarna efter mycket och moget övervägande. Men jag kan ju upprepa det, som redan sagts av den förste talaren för utskottet, att tillsvidare har man ingenting fått för de pengarna, och jag kan väl tillägga att det förefaller som om man inte skulle få mycket för dem i fortsättningen heller.

Nu sade herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att det skulle vara oriktigt att förfara på sätt, som jag vill. När man har ordnat det så, att detta institut för utlandstjänst redan börjat omlägga sin verksamhet, så vore det oriktigt o. s. v. Men om det skulle bli på det viset, att riksdagen i år inte beviljar några nya 10,000 kronor, så har ju detta institut dock redan fått 10,000 kronor, och jag förmodar, att de anordningar, som institutet vidtagit, inte äro av värdefullare beskaffenhet, än att de kunna vara betalda med den summan, det är ju inte meningen, att någonting av dessa 10,000 kronor skall tagas tillbaka.

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)*

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)*

Min uppfattning är den, att hela detta ärende är felaktigt i grunden och ursprunget. Man går nämligen ut ifrån, att det från detta land vandrar ut skara efter skara och att en hel del av dessa utvandrare förfaras, komma bort, aldrig slå sig fram på grund därav, att råd och upplysningar om de länder, till vilka de draga, inte i förväg ha meddelats dem. Nu kan man — jag nämner detta i anslutning till vad herr socialministern sade — bara slå upp statistisk årsbok för de olika åren för att se, hur det förhåller sig med den svenska, såväl emigrationen som immigrationen. Man skall då finna — om man bortser från år 1923 — att under det sista årtiondet emigrationen så småningom har krympt samman. Det är en företeelse, som är så pass regelbunden, att man, om man jämväl räknar med en hel del andra faktorer, som i detta sammanhang inte behöva nämnas, nog kan gå ut ifrån, att emigrationen inte kommer att växa till sådan storlek, att man på grund därav kan tala om, att massor av folk förfaras. Men redan detta tal om att människor duka under o. s. v. är en sak, som är mycket svår att avgöra. Vad är det som gör, att en man slår sig fram i ett främmande land, och vad är det som gör, att han dukar under? Inte kan man alltid säga, att det är på grund av bristande råd och upplysningar vid emigrationstillfället. Vi ha — för att ta ett sådant yrke som sjömannens — exempel på, att massor av sjömän dukat under i utländska hamnar och annorstädes, men inte skulle detta vara ett tillräckligt skäl för att säga, att orsaken är den, att dessa människor inte fått råd och upplysningar nog om faran att gå till sjöss. Jag tror, att man inte skall lägga saken alltför enkelt för sig.

Vad är det man nu begär? Vad är det man vill ha av detta institut för svensk utlandstjänst för de 10,000 kronor, som man på sina håll är beredd att ge? Jo, man vill ha och man begär, att det skall ge vederhäftiga råd och upplysningar om vissa trakter i världen, dit svenskar, som inte kunna ta sig fram här hemma, skulle kunna söka sig för sin utkomst. Hur får man då reda på, att det är vederhäftiga råd och upplysningar? Ja, det kan man väl endast få reda på genom kontroll. Och hur får man denna kontroll? Ja, den kan man väl i sin tur endast få genom att följa de människor, som utvandra. Det räcker inte bara med att säga, att där och där finns det platser för platssökande. Skall det vara vederhäftiga råd och upplysningar i fortsättningen, och skall man samla erfarenhet om detta, så måste man också kunna säga, att dessa människor tack vare dessa råd och upplysningar ha slagit sig fram. Jag tror, att med den tjänst, som institutet hittills har åtagit sig, nämligen att anvisa arbetstillfällen för kvalificerat folk: ingenjörer, läkare o. s. v., kan det göra mycken nytta. Ty institutet kan säkerligen följa en tio stycken läkare och ingenjörer i deras levnadsbanor i ett främmande land, men att följa industriarbetare i samma avseende tror jag inte institutet går i land med. Det tror jag allt, att vi få överlämna åt vår Herre.

Men alldeles frånsett detta, att dessa mycket begränsade upplysningar och råd i grund och botten äro svåra att kontrollera, så ha vi ju redan organ för den här sakens skull. Socialstyrelsen säger själv i sin skrivelse till Kungl. Maj:t, att det ligger inom dess gebit att skaffa upplysningar, fastän jag ju måste medge, att de arbetskrafter, som stå till socialstyrelsens förfogande, inte äro många. Men vi ha något som kallas för utrikesdepartementet, vilket överallt har — eller bör ha — kunskapare och försäkningsmän. Det är väl inte meningen att vi skola skaffa och underhålla dessa kunskapare för att sedan skapa andra organ, som ha att göra det arbete, som dessa kunskapare rätteligen skola uträtta? Det förefaller mig, som om detta vore ett synnerligen opraktiskt sätt att gå till väga.

Om vi gå igenom statistisk årsbok, ha vi där en god »kartläggning» över de områden, dit svenskar söka sig. På de siffror, som vi där finna år efter år, kunna vi ungefärligen se, huru de trivas. Det är dessa omständigheter, som

göra, att jag är litet rädd för herr socialministerns riktlinjer — jag förmodar nämligen, efter vad jag tyckte mig höra, att han ser saken ungefär så som socialstyrelsen — vilka kunna innebära, att man skall lansera nya stråkvägar för den svenska emigrationen. Jag är litet rädd för detta, ty vi ha ju nu en rätt lång erfarenhet av hur den svenska emigrationsströmmen går. Det är inte en ren tillfällighet, att den går åt visst håll; den går helt enkelt till de trakter, som bäst stämma överens med svenska förhållanden, och där följaktligen nordbon överhuvud bäst känner sig till rätta, bäst trivs och således helst stannar. Och i det fallet tror jag, att vi kunna säga, att denna emigrationsräjong, då det gäller de större talen, är mycket begränsad. Men därför ha vi också på orterna och ställena goda råd och upplysningar att hämta. Det är släkt och vänner, som ge dem, och de kunna därför också följas. Det är därför också så, att folket, som går dit såvitt jag kan förstå och såvitt upplysningar räcka, hör till dem, som mycket sällan gå under.

Jag ber därför, herr talman, på grund av den allmänna syn jag har på dessa ting, få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Vennerström: Herr talman! Jag måste erkänna, att jag sällan hört så mycken värtalighet och så mycket arbete nedläggas på en så dålig sak som den, herr förste vice talmannen, min värderade vän, här kämpade för. Herr förste vice talmannen erinrade om frågans behandling vid förra riksdagen och yttrade då, att statsutskottet — det var en replik till dess ordförande herr Kvarnzelius — även nu borde visa sin ståndaktighet genom att stå fast vid sin en gång intagna position. Jag erkänner, att detta utslag av karaktärsstyrka inponerade en liten smula på mig, och jag ber därför att få skicka denna rekommendation att visa karaktärsstyrka vidare till första kammaren och bedja kammaren att visa sin karaktärsfasthet och vidhålla sin position från förflutet år. Det är nämligen så, att den värderade utskottsmajoriteten i sitt betänkande icke kommit med de skäl, som herr förste vice talmannen anförde utan med helt andra skäl nämligen de, som framlades år 1930. Det enda skäl, som utskottsmajoriteten anför, och som anfördes jämväl förra året, är, att denna upplysningsverksamhet borde förläggas inom statens egna institutioner och då närmast inom socialstyrelsen, och inte tillkomma en enskild om också under statens kontroll ställd fristående institution. Jag ber gent emot detta yttrande, herr förste vice talman, få erinra, att de utredningsmän, som tillkallades av den förra regeringen genom dess socialminister, statsrådet Lübeck, enhälligt förordade just denna linje om inrättande av en självständig under statens kontroll arbetande institution. Jag erinrar om, att socialstyrelsen själv godkänt denna linje och yrkat bifall till anordningen. Jag erinrar om, att den förra regeringen och dess socialminister Lübeck, vilken nedlade ett synnerligen värdefullt arbete på denna sak, förordade samma lösning, och att den förra året tillkomna regeringen, tillhörande ett annat parti, genom sin socialminister, statsrådet Sam Larsson, gått fram på samma linje. Slutligen vill jag erinra om att såväl första kammaren som andra kammaren vid 1930 års riksdag godkände den linjen och underkände herr förste vice talmannens och statsutskottets linje. Inom denna kammare bör ju huvudsakligen stabiliteten vara representerad. Jag tror, att denna kammare har stark känsla för handlingarnas och gärningarnas logik, och jag kan därför inte föreställa mig annat än att den kammare, som efter vad också herr förste vice talmannen tycktes medgiva, vid ett klart övervägande förra året vägrade herr förste vice talmannens skäl och befann dem vara för lätta, bör taga konsekvenserna av detta handlingssätt och bibehålla sin sakliga uppfattning även nu.

Vid detta tillfälle har vidare herr förste vice talmannen kommit med en del mera sakligt grundade och mindre formellt lagda skäl, som inte återfinnas i ut-

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)*

Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)

skottets betänkande år 1930 och inte heller i utskottets motivering för i år. Herr förste vice talmannen har begagnat de ganska hårda orden, att första kammaren och även andra kammaren, det vill säga hela riksdagen, förra året, såsom herr förste vice talmannen yttrade, »i onödan» kastade bort de här penningmedlen. Skola dessa ord »i onödan» också utgöra ett klander mot institutionen för upplysningstjänst, så ber jag med energi att få tillbakavisa det uttalandet, ty denna institution, som inte förr än för en kort tid sedan utkvittrats dessa penningmedel, har vidtagit den nödvändiga omorganisationen och gjort vad som göras kunnat för att dessa penningar skulle komma till bästa möjliga användning. Men det är tämligen självklart, såsom också departementschefen erkänner, att erfarenheten tills vidare stått till buds under så kort tid, att man ännu så länge inte kan döma så mycket därav.

Sedan ber jag yttermera att få säga till herr förste vice talmannen, att när han nu går så starkt emot detta anslag, är det åtminstone för mig ganska förvånande, att herr förste vice talmannen inte funnit sig böra med samma styrka gå mot tidigare anslag till upplysningsverksamhet. Jag tänker då närmast på den verksamhet, som avser upplysning om Sverige i främmande länder. Det är ganska betydande penningmedel, som anslagits för sådan upplysning, som huvudsakligen gäller döda ting, svenska varor, Sveriges natur etc., och det fungerar även en institution, av enskild natur, Svensk—Amerikanska upplysningsbyrån, vid sidan av statens institutioner för att bidraga till denna upplysning. Herr förste vice talmannen och utskottets majoritet ha inte dragit sig för att lämna betydande anslag till denna enskilda byrå. Men, herr förste vice talman, jag vill säga, att visserligen är det gott och väl med denna reklam för svenska varor utomlands, för Sveriges vackra natur, för Sveriges förnämliga industriella företag och dess storslagna uppfinningar, men jag vågar dock påstå med stöd av egen erfarenhet — och jag tror, att jag besitter sådan i kanske högre grad än någon i denna kammare, när det gäller detta spörsmål — att Sveriges förnämsta reklam och främsta agitatorer det är Sveriges egna medborgare, som komma utomlands. Och i det fallet menar jag, är det av nöden att sätta medel i deras händer och leda deras vägar, så att vi erhålla den bästa möjliga reklam för vårt eget land. Jag tror i det fallet inte, att det förhåller sig så, som herr Martin Svensson sade, att vi inte ha råd, utan jag tror snarare, att ett sådant anslag är en förmånlig placering av penningmedlen, en placering, som ger bättre ränta, än man får på de medel, vilka lämnas till upplysning rörande svenska varor och Sveriges natur.

Och då vidare herr förste vice talmannen yttrade, att de svenska medborgare, som nu utvandrar från Sverige, självklart komma att söka sig ut till nejder, där förut svenska medborgare i större utsträckning befinna sig, och han sedan tillade, att det föreföll honom, som om det nu gällde att lansera utvandringen efter nya stråkvägar, så ber jag för min del energiskt att få svara, att det från institutets sida överhuvud taget inte kan bli tal om att lansera stråkvägar av vad slag det vara må. Det blir inte fråga om att råda folk att gå dit eller dit utan bara att lämna korrekta upplysningar, och sedan få vederbörande själva välja, om de vilja slå in på den ena eller andra stråkvägen.

Sedan vill jag i fråga om herr förste vice talmannens något teoretiska från skrivbordet utformade stråkvägteori säga, att Sveriges emigrationshistoria ger inte min värderade vän, herr förste vice talmannen, rätt utan underkänner hans teori. Det bör vara rätt så välbekant, att svenska medborgare ha under vissa tider nästan epidemiskt vid utvandring sökt sig till andra områden än dem, herr förste vice talmannen ville peka på. Jag vill be honom ägna ett studium av Sveriges emigrationshistoria från 1880- och 1890-talen, och han skall finna, att den tiden gick en fullkomlig epidemi över Sveriges industriarbetare, inte minst Sveriges fackligt organiserade, och de reste då inte till Nordamerikas förenta

stater och Kanada utan till Sydamerika, särskilt Brasilien, där det förefaller, som om trakternas natur och klimatiska förhållanden inte äro av någon påfallande frändskap med dem, som vi ha inom vårt eget land.

Till sist vill jag gent emot herr förste vice talmannen såsom representant för arbetarpartiet och arbetarnas synpunkter, när det gäller dessa spörsmål, ställa en annan talesman för den svenska arbetarklassen, vilken för närvarande inte har säte och stämma inom denna kammare men som hade det för ungefär ett år sedan, då han, såsom herrarna minnas, mycket hastigt skildes från denna krets, där han, på grund av sin saklighet intog en synnerligen stark position. Jag menar ett av de sista anförandena, som höllos inom denna kammare av landsorganisationens dåvarande ordförande, herr Arvid Thorberg, vilken jag tror kände stämningarna och kände behoven inom den svenska arbetarvärlden och även kände landsorganisationens ställning synnerligen väl. Han yttrade, då denna fråga förra året här behandlades, följande: »Egentligen är det väl ändå ganska upprörande» — de orden begagnade herr Thorberg — »att man vill säga, att svenska staten icke bör offra ett så pass litet belopp som 10,000 kronor till en upplysningsverksamhet, som avser de svenska medborgare som giva sig iväg från landet för att på annat håll söka sitt uppehälle. Det är ju ändå så, att många, som emigrera till annat land, gå under därför att de på grund av bristande upplysning ha begivit sig åt fel håll för att söka sin utkomst. Det finns andra, som om de hade fått upplysning om, hur de bort inrätta sig i det land, till vilket de emigrerat, hade kunnat skaffa sig sitt uppehälle, men som nu gå under.» Jag ber för min del att helt och fullt få instämma i detta uttalande, och jag tror, att den man, som fällde dessa ord, hade den kännedom om behoven inom den svenska arbetarvärlden, att hans ord, även om hans stämma nu är förstummad, böra äga sitt inflytande på utgången av voteringen i frågan även vid denna riksdag.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få motivera såväl min röstning som mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen: Det där att man säger, att det offrats mycken vältalighet och så vidare för en dålig sak, det är en sådan där retorisk vändning, som i denna situation är alldeles onödig, herr Vennerström! Det är mycket bättre att visa upp, i vad avseende mitt anförande var ett anförande för en dålig sak. Omdömet blott och bart är fullkomligt likgiltigt. Däremot hade det varit utmärkt att få höra klara och effektiva skäl för, att jag stod här och talade för en dålig sak. Då hade vi haft tillfälle att diskutera de skälen.

Ty vad var det nu, som herr Vennerström hade att anföra gent emot mig? Jo, han radade först upp alla dem, som förordat detta anslag. Men det betyder naturligtvis i och för sig ingenting. De skäl, på vilka de förordat anslaget, har jag underkänt, och det hade då varit bättre att visa upp, att mina skäl härför voro mer eller mindre stolliga.

Så yttrades det, att för den händelse det jag sade skulle utgöra en kritik av vad institutet i fråga utträttat, så ville herr Vennerström på det bestämdaste protestera. Mina ord kunde naturligtvis inte alls vara någon kritik av vad institutet gjort, och detta så mycket mindre som jag från början poängterade, att vägen i fråga inte är farbar. Man kommer på denna väg inte till det mål, som man vill nå.

Det tredje ledet i herr Vennerströms anförande var, att herr Vennerström inte kunde förstå, varför jag inte gick emot anslagen till all annan upplysningsverksamhet, som gällde reklam för svenska varor och för det svenska folket och landet självt. Jag kan inte begripa, varför jag skulle göra detta. Jag går ju inte emot anslaget, bara därför att ordet »upplysningsverksamhet»

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)*

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)*

står skrivet på det här ärendet. All sådan upplysningsverksamhet, som är av betydelse för vårt land i utlandet, understödjer jag. Men betydelsen av denna verksamhet har jag måst underkänna allt ifrån dess begynnelse, och jag har därför inte ansett mig kunna understödja den i dag heller.

Om det är så, som herr Vennerström säger, att den bästa reklamen för vårt svenska folk äro våra medborgare borta i främmande länder och att vi här skulle ge dem medel i händerna att ytterligare öka denna reklam, då förstår jag honom inte alls. Jag begriper överhuvud taget inte, vad detta hör till den här saken. Det är just bristerna i uppläggnngen av det här ärendet från herr Vennerströms sida, som jag velat belysa. Att man på 1890-talet inom svenska arbetarkretsar många gånger i ren desperation gick över haven och lika många gånger misslyckades, har jag lika bra reda på som herr Vennerström, eftersom jag varit med om att se det, och jag har nog till och med reda på det något bättre, tror jag, eftersom jag var något äldre till åren.

Såsom sista argument upptogs slutligen det anförande, som herr Thorberg höll här i fjol, där han för sin del fann det fullkomligt upprörande, att svenska staten inte skulle vilja offra 10,000 kronor för att ge råd och upplysningar åt alla de många, som eljest gå under i främmande land, därför att de gå åt fel håll. Om herr Thorberg varit här närvarande i dag, skulle jag ha frågat honom: hur vet herr Thorberg det — att de gå under? Det är den saken, som jag anser vara omöjlig att kontrollera på den grund, att någon erfarenhet där-om kunna vi aldrig nå. Det skulle fördenskill ha varit intressant, om herr Vennerström lagt upp den saken litet ordentligare. Men så som hans yttrande nu formade sig, måste jag säga, att han inte hade någon anledning att tala om min vältalighet — ty den var säkerligen inte stor — och för det andra inte heller hade anledning att tala om, att jag förfäktade en dålig sak, ty det har han inte lyckats uppvisa.

Herr Olsson, Oscar: Jag skall i motsats mot de två föregående talarna inte ta saken så het och tror mig kunna tillfredsställa även den siste ärade talaren i hans krav på att man bör hålla sig till de rena sakskalen.

Frågan gäller ju här, huruvida vi behöva en upplysningsverksamhet i emigrationsfrågor endast för den kvalificerade arbetskraften, läkare, ingenjörer, och så vidare, eller om vi behöva sådan avsedd även för arbetare. Jag vill då fästa den siste ärade talarens uppmärksamhet på, att om riksdagen nu i motsats till i fjol vägrar gå med på detta anslag, finnas faktiskt inte några medel tillgängliga för upplysningsverksamhet i emigrationsfrågor för arbetarklassen. Jag är inte så förfärligt intresserad för att just detta institut skall ha hand om denna del av upplysningsverksamheten, den, som gäller arbetarklassen. För min personliga del skulle jag mycket väl kunna gå med på, att socialstyrelsen finge taga hand om den, vilket också varit på tal. Men socialstyrelsen har ju inte erhållit uppdraget. Taga vi nu bort anslaget, få vi således inte någon upplysningsverksamhet i emigrationsfrågor för den svenska arbetarklassen, åtminstone inte under de närmaste åren, eller tills Kungl. Maj:t hinnet att vid nästa riksdag komma med nytt förslag och ordna saken efter andra linjer. Jag tycker inte, att det är riktigt rätt att handla på det sättet.

Då jag i statsutskottet gick in för reservationen, gjorde jag det till en början och huvudsakligen av det formella skälet, att jag tyckte, att det såg ganska konstigt ut, att riksdagen det ena året anvisar en väg för ordnandet av denna upplysningsverksamhet och tillskapar så att säga en särskild institution, men året därpå säger ungefär: Ja, vi buro oss dumt åt i fjol! och så får denna institution avveckla sin verksamhet, innan den hunnit väl göra mera än börja på själva organisationsarbetet. Jag håller inte så förfärligt styvt på riksdagens anseende, att jag inte skulle kunna låta en besparing på 10,000 kronor ha

något att betyda i denna fråga, fastän jag måste medge, att 10.000 kronor inte äro en så förfärligt stor summa. Men vi rädda inte dessa 10.000 kronor genom ett avslag, ty jag förutsätter, att i en mycket nära framtid måste ändå i socialstyrelsen ordnas en sådan här upplysningsverksamhet, och om den blir billigare eller dyrare än 10.000 kronor, vågar jag inte avgöra. Besparingen blir i alla fall tämligen tvivelaktig också för framtiden.

Nu invände herr förste vice talmannen mot detta resonemang, att han kunde mycket väl förstå att en sådan här institution för upplysningsverksamhet i emigrationsfrågor nog kunde vara till gagn för den kvalificerade arbetskraften, ingenjörer, läkare och dylika, ty de äro inte flera än att upplysningsverksamheten kan följa dem och kontrollera resultatet av deras arbete utomlands. Men det går inte för sig i fråga om arbetarna. Nej, naturligtvis kan inte en sådan individuell kontroll i fråga om arbetarna genomföras i samma utsträckning som då det gäller den kvalificerade arbetskraften, ty jag antager, att de arbetare, som emigrera bli alltid flera än den kvalificerade arbetskraftens representanter, men i det skälet att kontrollen inte kan bli lika god i andra som i första fallet finner jag ingen anledning att nu söka avskaffa denna för svenska arbetare ändå åtminstone i någon mån betydelsefulla upplysningsverksamhet.

Jag tror inte, att man kan komma ifrån, att det även under nuvarande tider skall finnas vara nödvändigt att ha en upplysningsverksamhet av detta slag till förfogande, och därför, herr talman, måste jag vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr Vennerström: Jag förstod av herr förste vice talmannens anförande, att han kände sig stungen i någon mån av mina ord, att han kämpade för en dålig sak. Han ansåg å sin sida, att jag slogs för en dålig sak och jag anser detsamma om honom. I det fallet tror jag därför, att vi kunna vara kvitt och goda vänner.

Sedan sade herr förste vice talmannen, att jag borde bevisa, att han — som han själv sade — resonerade mer eller mindre stolligt. Den uppgiften törs jag inte ge mig in på, men jag måste säga, att det förvånar mig, att en så gammal förnäm pedagog och en så god tjänare på så många poster i den svenska upplysningens tjänst som han fullständigt underkänner värdet av varje saklig upplysningsverksamhet på detta område. Jag förmodar, att herr förste vice talmannen på andra områden är synnerligen öm om att erkänna den sakliga upplysningens stora fostrande värde. Men att han som sagt i detta fall fullkomligt underkänner det, måste jag — och jag nödgas säga herr förste vice talmannen detta med användande av det uttryckssätt, han själv begagnade — anse vara mer eller mindre stolligt, kanske mest mindre stolligt.

Vidare frågade herr förste vice talmannen, hur man vet, att folk går under i främmande land i brist på upplysning. Jag har för min ringa personliga del sökt studera den frågan delvis med understöd av svenska staten — det var år 1928, då jag vistades på andra sidan det stora vattnet under fyra eller fem månader för att särskilt taga del av det problemet. Och jag må säga, att åtminstone jag fann det tämligen självklart, att i många fall personer gingo under — det kunde till och med vara personer med betydande andlig kapacitet — därför att de från början inte erhöilo nödiga sakliga upplysningar, innan de gävo sig i väg, så att de fingo klart för sig, vad det egentligen var som de slungades in uti. Jag vill upprepa vad jag anförde förra gången, då vi behandlade denna fråga, nämligen ett samtal, som jag hade år 1928 borta i British Columbia med en av den svenska nationalitetens främste svenska talesmän i utlandet — jag kan gärna säga hans namn — konsul Olof Hanson — vilken nu är Sveriges, ja, Skandinavien's ende talesman i det kanadensiska

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)*

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)*

federaldepartementet. Då jag ställde frågan till honom: »Hur många procent svenska utvandrare gå under?», svarade han: »Ungefär 20 procent», och han tillade: »I många fall sker detta på grund av bristande upplysning, innan de begåvo sig ut från eget land.» Jag tillmäter det omdömet, herr förste vice talman, något större värde än herr förste vice talmannens säkerligen mycket grundliga studier på detta område och den grundliga motivering, han till stöd för sin mening här förebragt.

Sedan en sak till. Herr förste vice talmannen frågade mig — fast jag är nu egentligen inte rätter svarande utan det skulle väl vara Kungl. Maj:t — varför jag inte lagt upp en plan för upplysningen i detta avseende. Jag har gjort det, herr förste vice talman, jag bara beklagar, att herr förste vice talmannen inte känner till det. Jag avlämnade nämligen 1929 någon gång på hösten en studieberättelse och en ganska utförlig sådan till socialstyrelsen, visserligen bara berörande ett enda land, nämligen Kanada, och däri finns planen. Där har jag för mitt vidkommande lagt fram en ganska utförlig plan rörande upplysningsverksamhet och handledning. Jag bara beklagar, att inte Kungl. Maj:t velat gå in på fullföljandet av den linje jag där framförde, nämligen att även på främmande mark — det gällde närmast Kanada — skapa en förmedlings- och upplysningsverksamhet, som skulle kunna handleda svenska medborgare, så att de inte i onödan behövde gå under.

Det kan vara nog med detta — vi ha ju mera att göra i dag, herr talman, än att bara tala om detta spörsmål — och jag skall därför sluta med att säga, att den omständigheten, att för närvarande i stor mängd forna emigrationsländer äro avspärrade mer eller mindre fullständigt, minskar ju ingalunda värdet och nödvändigheten av anslagets beviljande. Jag gör nämligen det antagandet, herr förste vice talman, fastän utan att vilja profetera, att konjunkturläget lättar låt oss säga nästa sommar. När det lättar där ute och strömmen från Sverige åter börjar gå till främmande länder, som den självfallet kommer att göra, så skall alltså frågan tas upp igen. Men ett förslag till riksdagen kan då inte komma förrän 1933, och anstalterna för att utforma organisationen kunna inte vara klara förrän något senare. Jag menar, att vi då komma att vara för sent ute, och strömmen ut till världen har kunnat ta ganska vida proportioner, innan vi kunnat behandla frågan på nytt och vidtaga de åtgärder, som kunna vara av behovet påkallade.

Herr förste vice talman! Jag vill göra en liten jämförelse med den ekonomiska krigsberedskapen. Om man väntar krig en gång i tiden, så uppskjuter man ju inte till dess att vidtaga försvarsåtgärder, utan man har organisationsapparaten färdig i förväg. Jag menar då, ex analogia, att detsamma bör gälla även i detta fall, även om det inte är någon särskild fara på taket, och att vi sålunda böra bereda oss för tider, som förr eller senare komma.

Herr Svensson, Martin: Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet har medgivit, att denna upplysningsverksamhet skall inrikta sig på att hjälpa nödställda svenskar i utlandet, som önska återvända till Sverige. Jag gör mig ändå den frågan: Ha dessa kännedom om denna upplysningsverksamhet? Jag föreställer mig, att om en svensk i utlandet kommer i nöd och vill återinflytta eller ha hjälp från sitt hemland, så vänder han sig i första hand till konsuln eller till legationen, och det blir väl dessa, som få sköta om denna angelägenhet. Jag var mycket intresserad av att höra vad herr Vennerström kunde ha att säga i denna fråga, man hade ju efterlyst vad denna upplysningsverksamhet uträttat, och han förklarade själv, att ingen här i kammaren hade så stor kännedom om denna verksamhet som han. Då den vid framläggande av propositionen hade arbetat så kort tid, så kan man ju överse med, att den inte kunnat framlägga någon redogörelse. Men jag hade hoppats, att då den-

na verksamhet nu ändå pågått några månader, så skulle vi av herr Vennerström kunnat få en mera klarläggande redogörelse för vad den utträttat. Såvitt jag kunde följa med hans inlägg i debatten, var det endast allmänna talesätt och ganska svävande projekt, men det fanns ingen redogörelse för om några blivit hjälpta, vilka som blivit hjälpta eller hur man gått till väga för att hjälpa vid in- och utvandring.

*Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)*

Herr Nordborg: Om man kommer till hamnarna utomlands, kan man inte undgå att lägga märke till, att det går svenskar på kajerna, som svälta och tigga och som utgöra en del av det proletariat, som generalkonsul Petri i Antwerpen så många gånger talat om. Jag skulle inte tro, att dessa svenskar alltid äro sjömän, utan det är ofta svenskar som emigrerat och sedan gjort haveri och dragit sig ner till hamnarna, eftersom där finnas större möjligheter att på något sätt dra sig fram och till och med komma hem till sitt eget land. Då man ser dessa typer på nära håll, så tycker man många gånger att det är ledsamt att vara svensk, helst som svenskarna proportionellt sett nog ligga över andra länder, när det gäller att befolka hamnarna med misslyckade existenser. Om denna institution kan göra något för att hjälpa till härvidlag, så tror jag det skulle vara väl använda pengar.

Det har nyss av en ärad talare framhållits, att det ju finns konsuler och legationer, som man kan gå till. Ja, det är nog mycket bra, och det är också riktigt, att så kan ske vid många tillfällen, men vi få också tänka på, hur vårt konsulatväsen är organiserat. Sverige har ju inte råd att i alla hamnar ha avlönade konsuler eller ens svenskar som konsuler, utan det gäller att ta vad man kan få, och det blir ofta oavlönade utlänningar, som av en eller annan anledning åtaga sig dessa uppdrag, men för vilka uppdragets fullgörande givetvis är en sak av mindre betydelse. I en hamn med en sådan konsul kan sjömannen ofta icke få någon hjälp, och jag har varit med om att bevittna, att mannen i stället blivit stjälpst av konsulatet för att inte ligga detsamma till last.

Det är också en annan sak, som gör att detta skulle bli väl använda pengar, det vill säga om vi se till, att det inte blir felorganiserat, varvid vi naturligtvis få lägga det på en annan bog. Vi veta att det varje år skickas hem mycket folk från utlandet på konsulatens bekostnad, och det behövs inte, att så många människor resa hem, förrän det blir 10,000 kronor. Då ser man ändå bara på den ekonomiska sidan av saken. Men om vi också se på, att det är ett visst värde, att svenska individer inte gå under utomlands, så tror jag att vi kasta ut pengar på saker, som äro mycket mindre behjärtansvärda.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herrar *Kvarnælius* och *Vennerström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 11, röstar

Ja;

Anslag till
upplysnings-
verksamhet i
emigrations-
frågor.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Anslag till
arbetsledare-
kurser.

Punkten 12.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till bidrag till arbetsledarkurser för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 10,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena, nr 76, inom första kammaren av herr *A. Nylander* och den andra, nr 54, inom andra kammaren av herr *Edv. Johanson* i Stockholm, vari föreslagits, att riksdagen måtte besluta att till bidrag till arbetsledarekurser för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 22,980 kronor.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herrar Nylanders och Johansons i Stockholm berörda motioner, I: 76 och II: 54, i vad de skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, till bidrag till arbetsledarekurser för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 10,000 kronor.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Olof Olsson*, *Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson*, *Petrén*, *Nylander*, *Anderson* i Råstock, *Andersson* i Höör och *Järte*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag och herrar Nylanders och Johansons i Stockholm berörda motioner, I: 76 och II: 54, till bidrag till arbetsledarkurser för budgetåret 1931/1932 anvisa ett extra anslag av 15,000 kronor.

Herr *Nylander*: Herr talman! Jag har i denna angelägenhet anslutit mig till reservationen, eftersom jag väckt en motion i ärendet, som delvis blivit beaktad i densamma.

Den angelägenhet det här gäller, anordnandet av kurser för arbetsledare, går ju tillbaka till den arbetsfredskonferens, som anordnades på hösten 1928 på initiativ av den dåvarande socialministern. Denna arbetsfredskonferens fortsatte sitt arbete genom en arbetsfredsdelegation, och denna framlade på hösten 1929 ett betänkande i form av ett litet häfte, som heter »Arbetsledningen och arbetsfreden», ett häfte som jag skulle vilja rekommendera till alla dem, som vilja se ett uttalande, som går i direkt praktisk riktning och som visar på möjliga åtgärder utan alltför långt teoretiserande i dessa frågor. I detta lilla häfte har arbetsfredsdelegationen påpekat vikten av, att arbetsledarna, särskilt på det s. k. mellanstadiet, få en utbildning i vissa frågor, som de för närvarande i stor utsträckning sakna, nämligen när det gäller handhavandet och ledandet av dem underställd personal. Framställning blev rikstad till Sveriges industriförbund, som nu tagit upp saken och redan anordnat två sådana kurser utan att statsbidrag utgått. Nu har industriförbundet begärt att få ett statsunderstöd av cirka 23.000 kronor för att kunna fullfölja

den utstakade verksamheten, vilken skulle omfatta fyra kurser med en längd av sex veckor och omfattande ett 20-tal elever vardera. Inalles skulle således omkring 80 arbetsledare få gå igenom en sådan utbildning varje år. Det är ju inte något häpnadsväckande stort program eller någon så stor arbetsupp- gift, som industriförbundet härigenom tagit sig före, att man för den skull be- höver tro, att det skulle gå galet eller man behöver räkna med någon brist på anslutning.

Vad är då avsikten och betydelsen med dessa kurser? Ja, denna fråga sam- manhänger med rekryteringen av de verkmästare och förmän i olika industri- er som här avses. Det är ju så, att till förman eller verkmästare blir ju ofta befordrad en man, som utgått från de anställda arbetarnas eget led. Han har förvärvat en god utbildning såsom yrkesarbetare, han är väl inne i olika ar- betsmetoder, han har gått igenom en afton- och yrkesskola, där han inhämtat ett visst teoretiskt vetande i de angelägenheter, som röra hans yrke. Men vad vi hittills saknat här i landet är en utbildning, som kunnat ge dessa arbets- ledare en förmåga att behandla folket och ett rätt omdöme om hur man skall ta folket. Det finns en hel del olika omständigheter, som man här kan peka på och beträffande vilka det är förfärligt viktigt, att de bli iakttagna. Ofta är det ju så, att en arbetare, som blir befordrad till förman, sättes som ledare av sina egna arbetskamrater, kanske på samma arbetsplats eller i samma stad. Atminstone till en början vet han då knappast, hur han skall kunna upprätt- hålla disciplinen och fullgöra den arbetsledning som blivit hans uppgift. Man har ofta, tyvärr alltför ofta, sett exempel på, hur en sådan förman trots sig vara nödsakad att visa en viss korthet och bryskhet, kanske rent av översitteri mot de honom underställda. Han tror att han på det sättet visar, att det är han som är förman, han som är arbetsledare. Men det är ju tvärtom, vi ha ju klart för oss, att det är just på det sättet en arbetsledare inte skall visa sitt företräde som arbetsledare. Han skall tvärtom förstå att ge kloka och bestäm- da order och besked om vad som skall göras, han skall vara rättvis i alla av- seenden, han skall kunna förstå en framställning från de underordnade utan att ta vid sig, utan att bli förargad, han skall förstå ett påpekande och även bedöma, om det är riktigt eller inte. Jag kan försäkra, att om vi studera historien om de konflikter, som uppstått på den svenska arbetsmarknaden, så skall man i många fall kunna föra tillbaka stora konflikter till ett litet irrita- tionsmoment på arbetsplatsen. Det har varit en förman, som kanske inte rik- tigt förstått sin ställning, han har utgjort en ständig anledning till oro, och det har vuxit upp det ena efter det andra. Arbetsledningen, hela vägen uppåt, har ansett, att man borde hålla förmannen om ryggen, och innan man vetat ordet av, har det blivit en öppen konflikt av synnerligen långvarig och allvar- lig karaktär. Jag menar nu, att man genom dessa kurser kan ge arbetsledare och förmän en riktig inställning till dessa problem och därigenom göra ofant- ligt mycket för arbetsfreden.

Beträffande kostnaderna för dessa kurser framgår det av den kungl. propo- sitionen, där industriförbundets framställning finns refererad, att varje kurs är beräknad till omkring 8,000 kronor, närmare bestämt 33,000 kronor för fyra kurser om året. Av detta belopp har industriförbundet tänkt sig att av de medel, som tillskjutas av industrierna, betala 10,000 kronor, medan återstoden eller 23,000 kronor skulle gå ut i form av statsbidrag i enlighet med de bestäm- melser, som gälla för liknande skolor för yrkesundervisning. Dessa 23,000 kronor ha av skolöverstyrelsen räknats ner till 15,000 enligt de beräknings- grunder, som skolöverstyrelsen har för dylika arvoden, och det är detta be- lopp, som reservationen nu avser, medan chefen för socialdepartementet i den kungl. propositionen föreslagit 10,000 kronor. Nu kan det ju sägas, att detta är väl egentligen en för liten summa att ta upp någon debatt om, och man kan

*Anslag till
arbetsledare-
kurser.
(Forts.)*

*Anslag till
arbetsledare-
kurser.
(Forts.)*

väl vara lika glad vilket det blir, om det blir 10- eller 15,000 kronor. Jag ser emellertid saken så, att den beräkning industriförbundet gjort upp grundar sig på verkliga erfarenhetsrön. Jag kan bland annat nämna, att den första kursen, som hölls för några månader sedan och vars räkenskaper nu äro avslutade, visar sig ha gått till mellan 7,500 och 7,600 kronor. Det är således ingen felaktig kalkyl, som ligger till grund för industriförbundets anslagsbegäran. Jag vill i fråga om dessa kostnader också framhålla, att man kan inte beräkna ersättning per föreläsningstimme på samma sätt som när det gäller andra skolor eller andra timplärare. Det är en alldeles speciell kunskap det här gäller att meddela eleverna, och vi ha tyvärr inte så förfärligt många förmågor att räkna med för sådan undervisning. Som saken ligger till för närvarande är det ett synnerligen begränsat antal lämpliga lärare, som stå till buds, och man får räkna med att till dessa lärare lämna en ersättning, som väsentligt överstiger vad som exempelvis utgår för undervisning i ett vanligt läroämne, språk eller matematik eller dylikt. Det är således en helt annan beräkningsgrund man måste för detta fall tillämpa. Jag har velat säga detta, därför att det kan överhuvud taget inte anordnas så många kurser, som det är förutsett, om man skall pruta ner summan till 10,000 kronor.

Det har gjorts den invändningen tidigare i denna angelägenhet, då en industriman — till exempel jag såsom representant för industrien — framhåller dessa kursers betydelse för industrien, att varför kan då inte industrien själva ta på sig kostnaden för detta arbetsledareinstitut, som industriförbundet upprättat. Jag vill till detta säga, att det redan nu är industrien, som betalar det allra mesta och detta på följande sätt. Först och främst utgår inte det beräknade statsunderstödet med det belopp, som erfordras för kursernas avhållande. Skulle riksdagen anslå 15,000 kronor, så bleve det i alla fall en utgift på cirka 17,000 kronor för industriförbundet. Och vad har industriförbundet för pengar? Jo, endast sådana, som komma direkt från industrierna såsom deras bidrag. Detta är emellertid inte den största summan. Det förhåller sig nämligen så, att för varje elev utgår en kursavgift av 100 kronor, och så skall dessutom elevens resa till institutet, som är förlagt till Stockholm, bekostas, och han skall under sex veckor ha kost och logi. Men dessa utgifter, säger man, får väl eleven betala själv? Nej, det är inte så. Det torde knappast kunna letas upp något enda fall, där en förman eller en verkmästare har råd att personligen kosta på sig en sådan utgift, som det här är frågan om, utan det blir hans arbetsgivare som får betala. Jag har från Sveriges industriförbund erhållit den uppgiften, att man kan beräkna den sammanlagda kostnaden för kursavgift, uppehåll och logi till cirka 600 kronor för varje elev. För 80 elever blir det inte mindre än 48,000 kronor, vadan man ser att industriens utgifter för dessa arbetsledarekurser äro väsentligt mycket större än man kanske från början vill tänka sig och större än vad som framgår av trycket i saken.

Nu kanske någon vill säga, att man helt och hållet överskattar betydelsen av dessa arbetsledarekurser och detta samförstånd på arbetsplatserna. Ja, på sätt och vis, men på sätt och vis inte. Jag har naturligtvis klart för mig, att hur gott samförstånd man än kan få mellan arbetsledare och arbetare på en plats, så kan detta dock inte avvärja stora konflikter, stora uppgörelser, som erfordras när det gäller hela förbunds kollektivavtal och dylikt. För sådana fall ha naturligtvis dessa kurser ingen betydelse. Men jag nämnde förut, att man har så många exempel på hur stora konflikter och elakartade konflikter ha uppstått genom ett litet irritationsmoment, som funnits på en arbetsplats, och jag skulle vilja vädja till kammarens ledamöter att betänka, att här i dag finns ett tillfälle att verkligen i praktiken visa kammarens intresse för arbetsfreden här i Sverige, freden mellan arbetarna och industriföretagen. Det gäl-

ler ju en sådan liten summa, och jag vill innerligt hoppas, att kammaren måtte bevilja densamma och därigenom visa sitt sanna intresse för arbetsfreden.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

*Anslag till
arbetsledare-
kurser.
(Forts.)*

Herr Svensson, Martin: Den föregående talarens värtaliga argumentering för det högre anslaget hade ju varit berättigad, ifall Kungl. Maj:t och utskottet verkligen gått emot den sak han här förfäktar. Men så är ju ingalunda förhållandet. Kungl. Maj:t har framlagt förslag om ett anslag på 10,000 kronor, nedprutat i enlighet med de förberedande myndigheternas förslag från 15,000. Skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna rör således endast beloppets storlek. Om det lägre beloppet kommer att bifallas, så innebär ju också detta ett erkännande av den verksamhet, som man här satt igång, men genom att börja med ett lägre anslag och nu bevilja detta, kan man vinna en erfarenhet och se hur det hela utvecklar sig och pröva i vad mån man framdeles kan finna skäl att komma med högre anslag. Vi komma säkerligen, ifall saken är god och behjärtansvärd, att allt mer och mer få öka på det belopp, som nu är ifrågasatt. Det är ju inte något ovanligt att man börjar med en nedprutting av anslag för att sedan, i den mån det visar sig nyttigt och behövt, öka på.

Den föregående talaren nämnde, att det skulle vara av så ofantligt stor betydelse för arbetsfreden, om förmännen i dessa sexveckorskurser fingo en pedagogisk utbildning i sättet att sköta sig som arbetsledare. Om förslaget, sådant utskottet tänkt sig det, går igenom, blir det ju tre kurser, och om det högre anslaget går igenom, blir det fyra kurser. Jag tror visserligen, att det kan vara ett visst gagn av dessa kurser, men att man ändå ej får överdriva detta gagn. Vad som fordras för att vara en god arbetsledare är nog mera än vad som kan inhämtas under en sex veckors kurs. Den, som har sysslat något med arbetsledning, vet, att det för att bli en duktig arbetsledare också fordras en medfödd begåvning, som somliga personer ha, men som somliga personer inte genom någon undervisning kunna förvärva. Men när det så starkt betonats, att man kan komma ifrån vissa stötestenar, som ligga i vägen vid det dagliga arbetet mellan en arbetsledning och arbetarna, så tror jag, vad erfarenheten också ådagalägger, att arbetarna själva genom sina organisationer fostra arbetsledare till humanitet. Det är säkerligen viktigt för en arbetsledare, att han kan ådagalägga både tålmod och självbehärskning, sådana som förhållandena nu äro, men de egenskaperna vinner han genom den dagliga övningen och arbetet såsom arbetsledare.

Jag tror ej, att det är någon fara, om man går med på vad Kungl. Maj:t här föreslagit och som statsutskottets majoritet har varit med om, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Sydow: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga berör ett ämne, som ligger mig mycket varmt om hjärtat, så vilja herrarna kanske tillåta mig säga några ord i saken. Det är ju fråga om det industriella underbefälens verksamhet och duglighet. Jag vill säga, att det är av en utomordentlig betydelse för industrien att ha ett underbefäl — sålunda verkmästare och förmän, — som är fullkomligt kapabelt att fullgöra sina åligganden. Lika viktigt, som det är för en krigshär att ha dugligt underbefäl, lika viktigt är det för industrien att ha ett underbefäl, som verkligen kan fylla sina åligganden. Eljest blir hela arbetarkåren aldrig i stånd att fullgöra de åligganden, som den skall fullgöra. Det är ur två synpunkter, som det är synnerligen angeläget, att underbefälet inom industrien är verkligt skickligt. För det första gäller, att produktionen ej kan gå så nöjaktigt, som den bör gå, ifall man ej kan räkna

Anslag till
arbetsledare-
kurser.
(Forts.)

på verkmästares och förmäns duglighet och medverkan. För det andra är det fråga om förhållandet till arbetarna, och det är ju närmast det vi nu tala om. Som herr Nylander yttrade finnes det åtskilliga exempel på arbetsstridigheter, som ha uppkommit till följd av tvist mellan en förman och arbetare. Men även ifall det ej blivit någon direkt arbetstvist så kan det hända, att trevnaden på en arbetsplats fördärvas därav, att det är ett dåligt förhållande mellan arbetarna samt förmän och verkmästare.

Nu sade den siste ärade talaren, att för att bli en god förman fordras det vissa naturliga förutsättningar, och ifall vederbörande har dem, så blir han skicklig genom erfarenhet och genom fostran av arbetarnas organisationer. Detta kan naturligtvis i viss mån vara riktigt, men det räcker icke, det har utbildat sig på detta område liksom på andra en hel teknik, ja man kan säga ett helt system, somliga länder — i Tyskland t. ex. — är det rent av nära på en vetenskap, där finnes en massa läroböcker utgivna om hur verkmästare och förmän skola förhålla sig. Här ha vi ej några sådana, här är det i detta avseende ej så tillfredsställande som man skulle önska, att det vore. Nu är det ju, som herr Nylander sade, det vanliga, att till förman tar arbetsgivaren en duglig arbetare, men om arbetaren visar sig vara mycket duktig i arbetet så är det därför ej säkert, att han lämpar sig till förman omedelbart. Han behöver ha en undervisning, han behöver lära sig hur han skall skicka sig. Han behöver lära sig, hur han skall kunna få sin vilja igenom, när den är riktig och han befaller. Men vidare skall han också lära sig att göra detta på ett sådant sätt, att han ej i onödan förbittrar arbetarna och ställer till otrevnad på arbetsplatsen. Han måste utbildas till att bli i viss mån en pedagog. Han skall ej bara befalla, han skall också lära arbetarna att förstå varför de skola göra just så och ej på annat sätt. Därtill fordras undervisning. Nu är det, som herr Nylander anförde, så, att detta förslag och denna början, som industriförbundet har gjort, är en konsekvens av arbetsfredskonferensen, som under allmänt bifall både från den stora allmänheten, från arbetsgivarna och arbetarna hölls här i Stockholm. Därefter kom arbetsfredsdelegationen till, och detta är det enda hittills synliga resultatet av arbetsfredskonferensens och arbetsfredsdelegationens verksamhet. Det framhölls vid konferensen med synnerlig kraft, att vad som skulle gagna det goda samförståndet på arbetsplatserna vore just ett gott förhållande mellan förmän och arbetare. Med det högre befälet — chefen, ingenjörer och sådana — komma ju arbetarna mera sällan till tals, och det är därför så mycket på förmännen det hänger. Nu har man här tagit ett första steg, och det lovar gott, och jag ber att få säga, att det vore beklagligt ifall saken ej fullföljdes. Nu är det ju sagt, att detta kunde arbetsgivarna betala ensamma. Ja, naturligtvis kunde de göra det, men jag vill säga herrarna, att nu är det ej så lätt att få pengar från arbetsgivarna som förr. För några år sedan var det ingen svårighet att få pengar från dem till allmänna ändamål, men nu säga de: ja, nu äro tiderna sådana, att varje utgift, som ej är absolut nödvändig för företagets gång, den får man vara betänksam emot.

Men sedan är det annan sak. För min del skulle jag mycket ogärna se, att denna institution betraktades endast såsom en arbetsgivarnas kurs, såsom en arbetsgivarnas skola för utbildning av förmän. Detta skulle ej vara till gagn. Nej, det skall vara statens, det allmännas kurs för utbildande av förmän. Det ger hela företaget en annan karaktär. Och jag erinrar, att i allmänhet är det så här i landet, att kostnaden för lärarkraft i skolorna betalas av det allmänna. Jag tycker, att det ej är mer än rättvist, att en institution, som är av så stort gagn, som denna säkert kommer att bli, även understödjes så, att staten betalar lärarna, inte helt och hållet, det är ej ifrågasatt, men till två tredjedelar. Det

tycker jag ej är för mycket begärt. Det blir ju i alla fall, som herr Nylander påvisade, större delen av kostnaderna, som industrien betalar.

*Anslag till
arbetsledare-
kurser.
(Forts.)*

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de där- under förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Olof Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Nylander begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Olof Olsson m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 13—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkterna 21 och 22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

I enligt med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i förevarande punkt hemställt att riksdagen måtte medgiva, att av det förslagsanslag, som för budgetåret 1931/1932 beviljats till statens kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring, måtte för åtgärder till förebyggande och hävande av invaliditet jämlikt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t meddelades, av pensionsstyrelsen under samma budgetår disponeras ett belopp av högst 100,000 kronor.

*Ang.
åtgärder för
förebyggande
och hävande
av invaliditet.*

Herr statsrådet Larsson: Herr talman! Med anledning av det uttalande, som utskottet i denna punkt gjort rörande kuratorsverksamheten vid vanförestalterna, skall jag be att allenast få för min del uttala, att jag förutsätter, att utskottets yttrande i denna punkt får tolkas så, att Kungl. Maj:t icke skulle vara förhindrad att under instundande budgetår, 1931/32, om medel på annat

Ang.
ätgärder till
förebyggande
och hävande
av invaliditet.

(Forts.)

sätt icke stå till förfogande, anlita pensionsförsäkringsfonden, men att det därefter skall förfaras så, att, om anslag ytterligare kunna visa sig vara erforderliga, Kungl. Maj:t då skall hos riksdagen hemställa om att anslagen beviljas och angivas under rubriken »vanförestalerna».

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 24 och 25.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 26.

Lades till handlingarna.

Punkterna 27—29.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 30 och 31.

Lades till handlingarna.

Punkten 32.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 33.

Lades till handlingarna.

Punkterna 34—41.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Lades till handlingarna.

Punkterna 43 och 44.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 45.

Lades till handlingarna.

Punkterna 46—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Anslag till
statens
sinnessjukhus.

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i ämnet framlagda förslag hade utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt, att riksdagen måtte

a) bestämma antalet ordinarie befattningar vid statens sinnessjukhus på under punkten angivet sätt;

b) godkänna under punkten införd stat för statens sinnessjukhus, att tillämpas från och med budgetåret 1931/1932; samt

c) nedsätta det ordinarie förslagsanslaget till statens sinnessjukhus, nu 10,300,000 kronor, med 100,000 kronor till 10,200,000 kronor.

*Anslag till
statens
sinnessjukhus.
(Forts.)*

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Widell, Svensson* i Kompersmåla, *Lundell, Carl Gustaf Hammarskjöld, Nilsson* i Bonarp, *Olsson* i Blädinge, *Järte* och *Anderson* i Storegården, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag

a) bestämma antalet ordinarie befattningar vid statens sinnessjukhus på i reservationen angivet sätt;

b) godkänna i reservationen införd stat för statens sinnessjukhus, att tillämpas från och med budgetåret 1931/1932; samt

c) nedsätta det ordinarie förslagsanslaget till statens sinnessjukhus, nu 10,300,000 kronor, med 275,000 kronor till 10,025,000 kronor;

2) av herr *Alexander Nilsson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Jag har varit med om en reservation, och jag skall med några ord uppehålla mig vid innebörden av denna.

Kungl. Maj:t har föreslagit en begränsning av arbetstiden vid sinnessjukhusen genom en förkortning av densamma från 240 timmar per 28 dagar till 240 timmar per 30 dagar, och då det är nattjänstgöring från 216 timmar per 28 dagar till 216 timmar per 30 dagar. I årets budget har beräknats en kostnadsökning härför till 175,000 kronor samt en viss utökning av personalen. Vid föregående års riksdag var samma fråga uppe till behandling. Chefen för socialdepartementet hade då inte vågat lägga fram det förslag, som nu i år har framlagts. Som motiv hade han anfört, att man inte kunde överblicka de konsekvenser detta beslut komme att ha för landstingens vidkommande. Efter förra årets riksdag har Kungl. Maj:t genom medicinalstyrelsen föranstaltat en utredning om vad kostnaderna skulle kunna bli för våra kroppssjukhus, ifall en motsvarande nedsättning av arbetstiden där komme att genomföras, och utredningen visar, att det skulle bli en årlig kostnad av 2½ miljoner kronor för landstingen. I det belopp, som här i år beräknats, 175,000 kronor, ligger endast en del av kostnaderna, och man måste ha klart för sig, att åtskilliga nya kostnader komma till. Enligt medicinalstyrelsens beräkning har det upptagits en kostnad av 524,000 kronor per år för de statliga sinnessjukhusen, då beslutet träder fullt i kraft, men i den kostnaden ingår inte vad som erfordras för att utöka bostäderna och skaffa nya bostäder till vissa av dessa befattningshavare. Där är heller inte medräknad den kostnadsökning, som givetvis blir en följd av den utökning av sinnessjukvården, som vi nu hålla på med, då vi ha antagit en tioårig organisationsplan för nybyggnader vid sinnessjukhusen. Då denna organisationsplan antogs, så hade man inte beräknat ett så stort antal befattningshavare, som blir en följd av det beslut, som nu här föreslås. Beträffande konsekvenserna för landstingen kan man ju göra den invändningen, att de inte ha ett ovillkorligt samband med förslaget, och man får väl också i utskottets motivering utläsa den tankegången, när det där säges, att denna personal har ett arbete av såregen beskaffenhet. Men jag tror, att den sjukvårdande verksamheten är för stat och landsting och primärkommuner så sammanflätad, att man inte kommer ifrån att också taga upp spørgsmålet om en reglering av arbetstiden även för personalen i landstingens och primärkommunernas sjukvårdsverksamhet. För övrigt ha ju dessa också delvis sinnessjukvård och vård av de sinnesslöa på sin lott.

Om det statsfinansiella läget hade varit sådant, att man inte behövt så kraftigt hävda sparsamhetssynpunkterna, så hade jag också för min del kunnat

Anslag till
statens
sinnessjukhus.
(Forts.)

vara med om det förslag, som här föreligger, men med hänsyn till både det statsfinansiella läget och de konsekvenser, som jag tror, att saken kommer att få för landstingens del, där den kommer att aktualisera frågan om arbetstiden för sjukvårdspersonalen och i viss mån bli normerande, så har jag biträtt den vid punkten fogade reservationen, och jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till denna av herr Widell m. fl. avgivna reservation, vilken innebär, att kostnadssumman skulle minskas med 175,000 kronor och att personalen också skulle bli mindre till antalet: således 821 skötare och 943 sköterskor.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Herr Petré: Herr talman! Som avdelningens vice ordförande nämnde, gäller Kungl. Maj:ts förslag en nedsättning av arbetstiden för den lägre sjukvårdspersonalen inom sinnessjukvården från 240 timmar per 28 dagar till 240 timmar per 30 dagar — 8 timmar om dagen alltså, men märk väl: vardag såväl som söndag. Jag vill betona detta, att förslaget inte alls innebär, som jag märkt, att mången har synts tro, en tillämpning av arbetstidslagen för denna personal, ty enligt arbetstidslagen är det 48 arbetstimmar i veckan. Enligt detta förslag återigen är det fråga om 56 arbetstimmar i veckan. Det är i själva verket en ganska ringa minskning av arbetstiden, som förslaget innebär.

Nu ha ju reservanterna i själva verket erkänt, att det inte saknas skäl för denna begränsning av arbetstiden. Detta säges ju uttryckligen i reservationen, och enligt mitt förmenande är det synnerligen starka skäl, som kunna anföras för denna minskning i arbetstiden. Ty det är dock en tjänstgöring av psykiskt mycket påfrestande art, som det här gäller. Att gå inne på en avdelning med sinnessjuka så att säga på spänn ständigt och jämt, det är en tjänstgöring, som utan tvivel är mera påfrestande än mången annan tjänstgöring, i varje fall på kroppssjukhusen.

Nu är det ju egentligen två skäl, som den föregående talaren har anfört mot ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Det är dels konsekvenserna för landstingen och dels det nuvarande statsfinansiella läget. Vad beträffar konsekvenserna för landstingen, menar jag, att det ej är nödvändigt att överallt på sjukvårdsanstalterna genomföra samma lägre arbetstid, som detta förslag nu avser att bereda sinnessjukvårdspersonalen. Det finnes naturligtvis på vissa sjukhus tjänstgöring av sådan art, att detta kan vara befogat, men på andra kanske det inte är befogat. Därvidlag kräves nog en individualisering, och varje landsting får naturligtvis lösa den frågan på vart och ett av sina lasarett och sjukhus allt efter omständigheterna. Det är allt, som är att säga om den saken.

Vad den statsfinansiella situationen beträffar, så skulle jag förstå den föregående talaren, om det här hade gällt en motion, däri det begärdes ett anslag utöver vad Kungl. Maj:t begärt. Men så är ej här förhållandet, utan anslaget är Kungl. Maj:ts förslag, och det har blivit beräknat i finansplanen, och vid det förhållandet tycker jag ej, att det skälet är så starkt.

Det är här talat om, att det framdeles skulle komma att gå till 524,000 kronor om året. Då vill jag framhålla, att detta är ej beräknat på det nuvarande platsantalet, utan för en framtid, då sinnessjukvården blir utbyggd till det större antal platser, som behöves. Med det nuvarande platsantalet på hospitalen är kostnaden beräknad till 365,000 kronor. Och till sist vill jag nämna, att när det här framhålles, att därutöver komma byggnadskostnader, så kan invändas, att dessa utgifter egentligen ej äro några direkta utgifter utan snarare ett kapitalutlägg, som i det närmaste förräntar sig. Jag skall nämna några siffror, som visa detta. Det är nämligen så, att för de bostadshus, som blivit beslutade för sköterskor vid de senast beslutade sinnessjukhusen vid Jön-

köping och utanför Umeå, är kostnaden beräknad till cirka 300 tusen kronor, och byggnaden rymmer 66 sköterskerum. Enligt den hyra, som av sköterskorna erlägges vid Uppsala hospital, skulle inkomsten per bostadsrum komma att gå upp till omkring 300 kronor per rum. Det skulle alltså bli en inkomst på bortemot 20,000 kronor om året, alltså bortåt 7 procent av anläggningskostnaden. Vi kunna alltså ej tala om att dessa byggnadskostnader äro utgifter i vanlig mening, utan de äro kapitalutlägg för att bereda personalen bostäder på platsen, för vilka den sedan som sagt lämnar hyresersättning.

*Anslag till
statens
sinnessjukhus.
(Forts.)*

Jag ber, herr talman, att få på anförda skäl yrka bifall till utskottets hemställan, som är lika med Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Nilsson, Alexander: Herr talman! Jag kan till fullo instämma med utskottet, när det säger, att det arbete, som dessa sjukvårdare utföra, är av både ansträngande och uppslitande art. Jag anser dock, att frågan om en minskning av deras arbetstid är för tidigt framkommen, därför att staten ännu inte iordningställt sina anstalter efter den plan, som blivit upplagd. Till följd härav måste landstingen mångenstädes upprätta särskilda anstalter, och det blir dessa landsting, som få bära de största kostnaderna, om utskottets förslag går igenom. Det kommer nämligen då att fordras en stor procentuell ökning i antalet skötare. Enligt den reservation, som fogats till utskottets utlåtande av herr Widell m. fl., utgör antalet ökade befattningar 7 å $7\frac{1}{2}$ procent, men för landstingen kan det, när det gäller små anstalter, rent av bli 30 procents ökning.

Jag åsyftar inte så mycket ett instämmande i den av herr Widell m. fl. afgivna reservationen i vad den grundar sig på statsfinansiella skäl, utan anledningen till att jag här velat yttra mig är endast tanken på bostadsförhållandena för dessa skötare. Jag vill instämma med reservanternas i det avseendet, att konsekvensen blir för landstingen stora kostnader, som man nu knappast lägger märke till. Som jag förut nämnt, finns det landsting, som redan inrättat små anstalter och där tagit emot sjuklingar. Dessa anstalter äro redan överbelagda, och det har varit svårt nog att skaffa bostäder för skötarna där. Ännu svårare blir det naturligtvis att skaffa ännu flera bostäder. Jag kan därför icke vara med om ett beslut av den art, som här föreslås, innan staten helt övertagit eller åtminstone enligt den framlagda planen övertagit vården av de sinnessjuka — ty även sedan detta övertagande enligt planen skett, blir det flera sjuklingar kvar, och antagligen måste landstingen för att underlätta kommunernas arbete även framdeles behålla sina anstalter. Just av denna anledning vill jag särskilt instämma med reservationen i dess sista punkt, där det står, att herrar reservanter inte vilja vara med om utskottets förslag på grund av denna konsekvens.

Av denna anledning, herr talman, ber jag att få yrka bifall till herr Widells reservation.

Fröken Hesselgren: Herr talman! I all den lagstiftning, som under de sista åren har kommit till angående arbetstiden, ha alltid undantagits statens arbeten. Detta har alltid motiverats därmed, att staten vore en mönsterarbetsgivare, och därför skulle man icke behöva en i lag stadgad arbetstid för statens funktionärer. I den internationella lagstiftningen däremot har man inte vågat gå på den linjen. Man har ansett att även staten i det fallet borde bindas. Här i Sverige ha vi alltid opponerat oss emot en sådan uppfattning, därför att vi med gott samvete ansågo oss kunna säga, att arbetstiden för de funktionärer, vilkas arbetstid staten skulle bestämma, vore sådan, att de icke behövt ett lagligt skydd. Detta har också jag för min del hittills alltid trott, och jag har opponerat mig mot att man skulle draga in statens funktionärer un-

*Anslag till
statens
sinnessjukhus.
(Forts.)*

der arbetstidslagstiftningen, men jag måste säga, att om här skulle givas ett sådant exempel på statens sätt att ordna för sina funktionärer som ett bifall till reservationen skulle ge, så kunde man verkligen inte annat än börja tvivla på huruvida den svenska vägen i detta avseende är den riktiga. Här gäller det en grupp av människor, om vilka man väl torde få lov att säga, att de ha en form av arbete, som hör till de mest pressande, vilka gärna kunna komma i fråga. Jag undrar, hur många av de här närvarande, som varit på en sinnessjukanstalt och sett, under vilka förhållanden dessa människor tillbringa sin dag. Det är där inte bara fråga om att de skola ge den vård, som ges på ett vanligt sjukhus, utan därtill kommer den oerhörda spänning, som ligger i deras arbete, den rena livsfaran, som de många gånger utsätta sig för. Skola dessa människor orka att giva en vård, sådan som den moderna tiden kräver, så behöver deras arbetstid också vara så välordnad som möjligt. De ha minsann inte begärt mycket, när de begärt en sänkning med en halv timme. De komma i alla fall, som professor Petréén här har sagt, att ha en genomsnittsarbetstid av 56 timmar i veckan. I en hel del fall ingår i denna arbetstid också nattarbete. Man anser ju, att sådant pressar nära på dubbelt så mycket som vanligt dagarbete. När vi räkna timantalet på detta sätt, borde vi således egentligen räkna med att deras nuvarande arbetstid är ändå längre, därför att nattarbete i så många fall ingår däri.

Jag måste verkligen säga, att det skulle vara synnerligen sorgligt, om inte riksdagen skulle vilja behjärta den begäran, som framställts av hospitalspersonalen. Sverige har i år i Genève föreslagit en utredning angående arbetstiden för all sjukvårdspersonal och möjligheten att reglera densamma. Detta är ett första steg, att reglera arbetstiden mera efter de krav, som nutiden därvidlag ställer, när man tar upp frågan för den personal bland sjukvårdspersonalen, som är hårdast pressad.

Man kan ju säga, att hospitalspersonalen i alla tider haft lång arbetstid. Ja, det är alldeles riktigt, men det sätt, varpå vården nu går till, är annat än det var förut. De sinnessjuka läsas inte längre in i bås, under det att personalen går utanför med nycklarna och kan göra ungefär vad den vill under tiden. Nu skall personalen vara tillsammans med de sinnessjuka. Denna personals sätt att behandla de sinnessjuka har en oerhört stor betydelse för verkningarna av vården, och därför skulle jag för min del vilja säga, att det är en sparsamhet, som inte betalar sig, om man bifaller reservationen. Ju mera man ser till, att denna dyrbara vård verkligen blir effektiv, dess mera sparsam är man i verkligheten, och om vi här skulle få lägga ut en halv miljon kronor mer för att få denna vård mera effektiv, undrar jag, om man inte tar igen denna summa på annat håll, genom att de sjuka vårdas på ett sådant sätt, att resultatet blir bättre. Varje person, som vårdas på ett hospital, kostar ju staten stora summor.

Nu har det visserligen sagts, att om det inte droge konsekvenser med sig, kunde man gå med på utskottets förslag, och reservanterna erkänna själva, att arbetet är oerhört hårt och pressande. Men de äro rädda för de konsekvenser, som förslaget skulle draga med sig för landstingen, och därför anse de att vi böra vänta. Det säges här, att vi skola vänta 10 år, som om det vore någonting, som skulle vara lätt nog. Skulle denna personal under 10 år bibehålla den arbetstid, den nu har, och här få nej på sin livliga önskan, så tror jag det kan skada ganska mycket. Om nu staten skulle gå i spetsen och verkligen inskränker arbetstiden, behöver det ju inte betyda, att varje landstingssjukhus omedelbart behöver göra detsamma. En sådan omläggning kan ske så småningom, och det är ju en del av de andra sjukhusen, som kanske inte behöver det eller inte har arbetet lagt på samma sätt som de statliga sjukhusen. Men även om det skulle draga med sig det resultatet, att landstingen finge lov att kosta på sig detta,

kan jag inte förstå annat än att det är rättvist. Det är inte riktigt av det allmänna att utnyttja människors offervillighet, och det är faktiskt vad som har skett på detta område. Man kan lugnt säga, att hela sjukvården till mycket stor del har varit ett utnyttjande av människors begär att offra sig, och jag anser visserligen, att det är bra, att människor få tillfälle att offra sig ibland, men jag tycker inte, att staten utan vidare skall taga emot dessa offer, när dessa människor nu själva kommit till det resultatet, att de behöva en minskning av sin arbetstid, och att de behöva statens hjälp på detta område.

Därför, herr talman, röstar jag för Kungl. Maj:ts förslag.

Herr statsrådet **Larsson**: Herr talman! Då Kungl. Maj:t framlagt detta förslag till arbetstidsbegränsning vid sinnessjukhusen, har Kungl. Maj:t följt de anvisningar, som riksdagen i samma fråga tidigare givit. Riksdagen uttalade nämligen i fjol mycket tydligt, att arbetstiden vid sinnessjukhusen var för lång och att den för personalen var betungande samt att det inte syntes kunna bestridas, att erforderliga åtgärder med anledning därav borde vidtagas. Orsaken till att i fjol förslag till begränsning av arbetstiden icke framlades av den dåvarande regeringen, angavs av min företrädare i ämbetet uttryckligen vara, att man först ville överblicka de konsekvenser, som en sådan åtgärd skulle ha för kroppssjukvården och för landstingen och städerna. Men han gjorde även den tydliga förklaringen, att förhållandena på detta område vore av den beskaffenheten, att en reglering vore nödvändig. Nu har ju icke heller någon av de talare, som förordat reservationen, bestritt, att missförhållanden föreligga på detta område och att det är önskvärt, att en arbetstidsinskränkning kommer till stånd. Reservanterna i statsutskottet ha också i sin reservation tydligt givit till känna, att skäl icke saknas för en begränsning av denna arbetstid på det sätt, som Kungl. Maj:t föreslagit.

Avslagsskäl äro sålunda helt av ekonomisk innebörd; dels är det statsfinansiella skäl, som här ha anförts, dels och måhända framför allt är det de ekonomiska konsekvenser, som man befarar skola komma att framträda för landsting och städer, vilka ha att inrätta och uppehålla sjukhus.

Det är nu vad staten beträffar uppenbart, att en sådan begränsning av arbetstiden, som här föreslagits, kommer att kosta rätt avsevärda belopp, större för framtiden än för de närmaste åren, och att det alltså inte är så underligt, att man kan hysa vissa betänkligheter mot att pålägga staten en sådan ekonomisk börda. Jag skulle dock vilja erinra kammarens ledamöter därom, att, efter vad som också här har omvittnats från flera håll, det utan minsta tvivel måste förhålla sig på det sättet, att arbetstiden för personalen vid sinnessjukhusen ännu är alltför ansträngande. Sjukvårdarnas arbetsförhållanden äro alltför svåra, deras tjänstgöring alltför pressande, för att man skall kunna förmena dem den inskränkning i deras hårda arbete, som genom detta förslag skulle komma till stånd. Med den stora överbeläggning — det har också utskottet framhållit — som finnes på alla statens sinnessjukhus, är det ju också så, att personalen även därigenom ytterligare anstränges. Jag skulle också tro, att man i det avseendet måste säga, att staten icke kan stå till svars med att längre uraktlåta att vidtaga en ändring på detta område.

Vad konsekvenserna för kroppssjukvården beträffar, så får man väl dock anse, förefaller det mig, att de icke borde och finge vara avgörande. Dels är det, såsom här redan framhållits, inte samma slags arbete i alla avseenden, som utföres av sjukvårdspersonal på sinnessjukhus å ena sidan och av personal på kroppssjukhus å den andra sidan, dels äro i övrigt förhållandena mångenstädes så olikartade, att en nödvändig konsekvens av ett sådant beslut som det här ifrågasatta icke behöver bli, att liknande arbetstidsinskränkning måste införas

*Anslag till
statens
sinnessjukhus.
(Forts.)*

Anslag till
statens
sinnessjukhus.
(Forts.)

över hela linjen för kroppssjukvården. I det sammanhanget skulle jag dock även vilja ge till känna, att det nog kan förhålla sig så och utan tvivel mångestades är så, att sjukvårdspersonalen på våra kroppssjukhus har en alltför ansträngande arbetstid. Är detta händelsen, förefaller det, som om vederbörande anstaltsinnehavare — i de flesta fall landstingen — nog skulle behöva snarast taga under övervägande, om inte en förbättring även där borde komma till stånd. Det är inte så sällan, man hör klagomål över att unga sjuksköterskor överansträngas till den grad, att de för framtiden bli oförmögna till arbete. Att på det sättet utnyttja denna arbetskraft kan icke vara riktigt och rimligt, och i den mån verkliga missförhållanden även på det området föreligga, få de säkerligen förr eller senare avhjälpas. Men så till vida är dock, som sagt, ett beslut om bifall till utskottets förslag — vilket innebär detsamma som Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt — icke bindande för landstingen och städerna, att det ju här enbart gäller statens sjukhus och enbart statens anstalter för sinnessjuka.

Jag skulle tro, herr talman, att så starka skäl äro förebragta för ett bifall till den gjorda framställningen, att jag vågar hysa den förhoppningen, att kammaren måtte bifalla det förslag, som statsutskottet förordat.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svensson, Martin*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 54, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Widell m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—63.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 64.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att höja det ordinarie förslagsanslaget till bidrag till driftskostnaderna för tuberkulossjukvårdsanstalter, nu 4,300,000 kronor, med 100,000 kronor till 4,400,000 kronor.

*Anslag till
driftskostnader
för tuberkulos-
sjukvårds-
anstalter.*

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 74, inom första kammaren av herr *A. Sundberg* och den andra, nr 146, inom andra kammaren av herr *C. Brännberg*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att till 2 § i kungl. kungörelsen den 28 juni 1918 enligt dess lydelse i Kungl. kungörelsen den 11 april 1924 skulle göras följande tillägg:

»Där anstalt är i första hand avsedd för sjuka, tillhörande viss eller vissa kommuner eller visst landstingsområde, må hinder för statsbidrags åtnjutande ej föräledas av den omständigheten att vårdavgift för person från annan ort utgår med högre belopp än ovan sägs.»

Utskottet hade i den nu föredragna punkten yttrat:

»Kungl. Maj:ts förevarande förslag angående beräkningen för nästkommande budgetår av ifrågavarande anslag har icke föranlett erinran från utskottets sida.

Vad angår det motionsvis väckta yrkandet, innebär detsamma, såsom av motionerna framgår, en fråga om rätta tolkningen av Kungl. Maj:ts cirkulär den 12 december 1930 angående den ersättning, som enligt de i 51 § fattigvårdslagen angivna grunder skall utgå för patientvård vid vissa anstalter. Utskottet förutsätter, att, därest ett klarläggande av de av motionärerna angivna bestämmelserna kan befinnas av behovet påkallat, åtgärder härutinnan komma att i vederbörlig ordning meddelas.

Utskottet hemställer alltså,

I:o) att riksdagen må höja det ordinarie förslagsanslaget till bidrag till driftskostnaderna för tuberkulossjukvårdsanstalter, nu 4,300,000 kronor, med 100,000 kronor till 4,400,000 kronor; samt

II:o) att herrar Sundbergs och Brännbergs ovanberörda motioner, I:74 och II:146, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Herr Sundberg: Herr talman! Med anledning av utskottets behandling av och yttrande över min motion om klarläggande bestämmelser i fråga om tolkningen av Kungl. Maj:ts cirkulär av den 12 december 1930 angående den ersättning, som enligt de i § 51 fattigvårdslagen angivna grunder skall utgå för patientvård vid tuberkulossjukvårdsanstalter, ber jag att få yttra några ord.

Jag tror mig i motionen hava visat, att nu gällande bestämmelser kunna och troligen även komma att tolkas så, att resultatet blir, att i fattigvårdsfall landstingen komma att i regel och särskilt beträffande tuberkulossjukstugor få utbetala ersättning för främmande patienter utan avdrag på det fastställda ersättningsbeloppet för statsbidraget. Då jag inte har för avsikt att yrka bifall till min motion, skall jag icke ingå i någon utläggning av det föreliggande spörsmålet. Men jag vill framhålla vikten av att klara bestämmelser komma till stånd på detta område. Ett sådant krav har så mycket större berättigande, som man tidigare vid fastställande av ersättningstaxan för sjukvårdsersättningar, första gången år 1928 för åren 1929 och 1930, gjorde sig skyldig till en betänklig lapsus. Man synes då totalt glömt av, att det utgick statsbidrag för tuberkulossjukvården. Denna glömska förorsakade, att anstalterna i regel för främmande patienter i fattigvårdsfall funno sig nödsakade att debitera det fastställda taxebeloppet, som är så högt, att statsbidrag enligt gällande bestäm-

Anslag till
driftskostnader
för tuberkulos-
sjukvårds-
anstalter.
(Forts.)

melser icke fick åtnjutas. Landstingen fingo alltså betala ersättning utan avdrag av statsbidraget i de flesta fall. Detta påpekades i yttranden, som avgåvos från vissa landsting rörande förslag till taxa för tiden 1931—1935. Vad sålunda erinrats föranledde också ett välbehövligt tillägg till taxebestämmelserna i den taxa, som utfärdades den 12 december 1930. Men detta tillägg lämnade ändå rum för en viss oklarhet, som nu gällde de tuberkulossjukhus, där taxan bestämts till högre belopp än 3 kronor 75 öre, ävensom beträffande tuberkulossjukstugorna, för vilka taxan bestämts till 3 kronor.

Jag innehar en promemoria rörande hur tillämpningen av dessa bestämmelser skulle te sig i praktiken, men jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att föredraga den, utan jag skall i stället inge den till Kungl. Maj:t, ty enligt utskottets åsikt är det ju Kungl. Maj:t, som bör taga sig an den av mig omförmälda tolkningsfrågan. Jag föreställer mig, att det av mig föreslagna tillägget till 1924 års kungörelse är överensstämmande med vad som avsetts med de tilläggsbestämmelser, som intogs i taxan den 12 december 1930, samt att Kungl. Maj:t i anledning av den påpekade rådande oklarheten går i författning om att denna oklarhet blir undanröjd antingen genom ytterligare tillägg till taxan eller genom hänvändelse till riksdagen om författningsändring.

Herr talman! Jag har intet yrkande att framställa.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förvarande punkt hemställt.

Punkterna 65—76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 77.

Lades till handlingarna.

Punkterna 78—86.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 87.

Lades till handlingarna.

Punkterna 88—91.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 92.

Lades till handlingarna.

Punkten 93.

Anslag till
befattnings-
havare
vid länsstyrel-
serna.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna det av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 3 januari 1931 förordade förslaget till ordinarie avlöningsstat för befattningshavare vid länsstyrelserna, att tillämpas från och med budgetåret 1931/1932;

dels ock nedsätta det ordinarie förslagsanslaget till befattningshavare vid länsstyrelserna, nu 4,073,600 kronor, med 11,500 kronor till 4,062,100 kronor.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 72, inom första kammaren av herr *Johan Nilsson* i Malmö och den andra, nr 128, inom andra kammaren av herr *Janne Nilsson* i Hörby m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att länsnotarietjänsten av andra klass vid länsstyrelsen i Stockholms län och de två länsnotarietjänsterna av andra klass vid länsstyrelsen i Malmöhus län skulle förändras till länsnotarietjänster av första klass i lönegraden B 24 från och med den 1 juli 1931, ävensom att höja ordinarie förslagsanslaget till befattningshavare vid länsstyrelserna med härav föranlett belopp.

Anslag till befattningshavare vid länsstyrelserna.
(Forts.)

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag och med avslag å herr Nilssons i Malmö och herr Nilssons i Hörby m. fl. berörda motioner (I: 72 och II: 128)

a) godkänna det av departementschefen i statsrådsprotokollet över social-ärenden den 3 januari 1931 förordade förslaget till ordinarie avlöningsstat för befattningshavare vid länsstyrelserna, att tillämpas från och med budgetåret 1931/1932; samt

b) nedsätta det ordinarie förslagsanslaget till befattningshavare vid länsstyrelserna, nu 4,073,600 kronor, med 11,500 kronor till 4,062,100 kronor.

Reservation hade anmälts av herr *Nilsson, Johan*, i Malmö, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Vid denna punkt har jag väckt en motion, där jag hade yrkat på litet förbättrad ställning för tre länsnotarier, två i Malmöhus län och en i Stockholms län. Jag brukar sällan motionera om några löneförbättringar och sysselsätta mig med motioner av denna innebörd, men jag får verkligen säga, att jag funnit det vara synd om dessa tre länsnotarier. Därför avlämnade jag en motion, detta dock icke för att öka tjänstebefattningarnas antal utan för att försöka flytta upp vederbörande i en högre löneklass än den, där de nu befinna sig. De tre befinna sig i en återvändsgränd, därifrån de ingen möjlighet ha till avancemang eller uppflyttning. När de utföra samma arbete som andra i högre lönegrad, nämligen äro föredragande, borde de erhålla högre lön, och därför har jag väckt denna motion.

Nu har statsutskottets tredje avdelning behandlat frågan på det sättet, att den opponerar sig emot att man ökar befattningarnas antal, men här är det inte fråga om det; det är endast tal om att flytta upp i annan löneklass några av dem, som just nu synas vara berättigade därtill. Nu finns det en sparsamhetskommitté, och man kan naturligtvis icke låta bli att undra, hur den ställer sig till ett sådant spörsmål. Jag är övertygad om att i fall tredje avdelningen remitterat detta lilla ärende till denna kommitté, skulle kommittén ha sagt, att man kunde tillåta sig en sådan uppflyttning, därför att det inte blir några minskningar eller avskedanden på den punkt det här är fråga om.

Ja, herr talman, jag hade icke tänkt taga upp saken med hänsyn till de långa debatterna på andra frågor, och jag vill inte heller riva upp någon debatt om saken, utan jag har med det sagda bara velat anmäla, att ehuru jag icke avfattat någon längre reservation i saken, har jag dock den uppfattningen, att vederbörande i detta fall äro orättvist behandlade och behöva denna hjälp. Nu får man emellertid hoppas, att de i annat sammanhang till nästa år skola kunna få vad som nu förvägras dem.

Anslag till
befattnings-
havare
vid länsstyrel-
serna.
(Forts.)

Jag ber emellertid, för att visa att jag fortfarande står på deras sida, som det här gäller, att få yrka bifall till min motion.

I detta anförande instämde herr *Löfvander*.

Herr Svensson, Martin: På de skäl utskottet anför ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 94.

Utskottets hemställan bifölls.

Anslag till
fögderiförvalt-
ningarna.

Punkten 95.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag till riksstat hade det ordinarie förslagsanslaget till fögderiförvaltningarna för budgetåret 1931/1932 upptagits med oförändrat belopp, 2,350,000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena, nr 71, inom första kammaren av friherre *I. Lagerfelt* m. fl. och den andra, nr 110, inom andra kammaren av herr *G. A. Björkman* m. fl., vari hemställts, att riksdagen ville besluta, att det till landsfiskalerna utgående förvaltningsbidraget skulle från och med budgetåret 1931/1932 höjas med 600 kronor till 1,100 kronor, samt i anledning härav bevilja erforderligt anslag.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med avslag å friherre Lagerfelts m. fl. och herr Björkmans m. fl. berörda motioner (I: 71 och II: 110), i riksstaten för budgetåret 1931/1932 upptaga det ordinarie förslagsanslaget till fögderiförvaltningarna med oförändrat belopp, 2,350,000 kronor.

Friherre Lagerfelt: Herr talman! Här har ett enhälligt statsutskott avstyrkt en motion, väckt av mig jämte flera av kammarens ledamöter. Jag tillåter mig i alla fall hemställa, att kammaren ville ägna någon tid åt den avstyrkta motionen.

Statsutskottet avstyrker motionen med den motiveringen, att statsutskottet icke vill förändra löneförmånerna för landsfiskalerna. Vi motionärer anse oss inte ha föreslagit någon löneförhöjning för landsfiskalerna. Vi ha begärt, att riksdagen ville höja landsfiskalernas förvaltningsbidrag från 500 kronor till 1,100 kronor. Förvaltningsbidraget är icke en del av avlöningen, utan det är något, som landsfiskalerna erhålla som tackning för utgifter i tjänsten. För förvaltningsbidraget skall, begäres det, landsfiskalen bekosta hyra för tjänstelokal, tjänstebiträden, vilka äro nödvändiga för dem i nästan alla distrikt, en hel del resor, varför de icke ha någon särskild ersättning, skrivmaterialier m. m., m. m. däri ingående skrivmaskin och sådant. Det inses ju lätt, att detta icke kan gå för 500 kronor per år. 1,100 kronor är en mycket modest ersättning för detta.

Nu är det anslag, som statsutskottet hemställer om för fögderiförvaltningen, upptaget till 2,350,000 kronor såsom förslagsanslag. Det här äskade förhöjda förvaltningsbidraget höjer fögderiförvaltningsomkostnaderna med i runt tal en kvarts miljon kronor, men det här upptagna anslaget till fögderiförvaltningen är ju ett förslagsanslag, så att det finns ju icke något tekniskt hinder för att det överskrides med den här begärda summan.

Jag vill icke längre taga kammarens tid i anspråk, herr talman, utan jag yrkar med dessa ord bifall till motionen.

Herr Ekman: Herr talman! Jag har icke biträtt själva motionen, men jag ber att på det livligaste få understödja den. Det förhåller sig nämligen så, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen har uttalat, att landsfiskalernas löner äro för låga, och detta har redan tidigare konstaterats av två särskilda sakkunnigberedningar, nämligen 1924 och 1928 års. Båda dessa beredningar ha ansett en löneförhöjning för landsfiskalerna ofrånkomlig. Detta är också förhållandet.

Landsfiskalernas löneinkomster uppgå till: 2,000 kronor i lön, tjänstgöringspengar 1,000 kronor, vartill kommer den tillfälliga löneförbättring, som de fingo för några år sedan, 750 kronor; summa 3,750 kronor. Därtill komma ytterligare två ålderstillägg på 400 kronor vardera, vilket gör, att de, när de erhålla det sista ålderstillägget, uppbära sammanlagt 4,550 kronor jämte förvaltningsbidrag, som nu utgår med 500 kronor.

Det är ju visserligen så, att landsfiskalerna kunna i vissa fall förtjäna på extra uppdrag, vilka de själva kunna skaffa sig, men det står visst inte alla landsfiskaler till buds. Många förtjäna inte mycket på det sättet, under det att vissa landsfiskaler — jag förmodar, att det är ett mindre antal — kunna förtjäna avsevärt i sådana samhällen, där de kunna få många extra uppdrag. Den stora massan av landsfiskaler kan säkerligen inte förtjäna mycket på detta sätt. Därtill kommer, att dessa landsfiskaler få av sina löneförmåner själva bestrida åtskilliga utgifter för tjänsten. De skola själva hålla sig med kontorslokal. Det är föreskrivet i den nya polisförordningen, att de skola kunna anträffas på expeditionslokalen vissa tider, och denna kontorslokal få de skaffa sig själva. De behöva åtminstone i de större distrikten kontorsbiträden, och dessa få de avlöna själva. De få företaga ett flertal tjänsteresor utan att därför få ersättning, och de ha icke rättighet till dagtraktamente. Det är ju ganska betydande kostnader, som skola bestridas med denna jämförelsevis obetydliga lön.

Därtill kommer, att deras inkomster i övrigt minskats. Sportlerna äro minskade genom lagstiftning i olika hänseenden. Förut ha de haft bötesandelar, som av en sakkunnigberedning för några år sedan beräknades till 433 kronor per man. Dessa inkomster äro ytterligt beskurna numera. Vidare ha de haft inkomst för lösen, men den inkomsten är i hög grad minskad genom föreskriften om att intyg i vissa hänseenden skola lämnas utan ersättning. Vidare ha de fått avsevärt mera arbete genom ökningen av motortrafiken, som gör dem mycket besvär, och genom ökningen av antalet fattigvårds- och mantalsskrivningsärenden. Det kan väl då icke vara riktigt att alltför njuggt behandla tjänstemän, som ha en så synnerligen viktig uppgift i samhällets tjänst.

Utskottet vill icke biträda motionens yrkande. Utskottet förmenar, att ett bifall till nämnda yrkande skulle »medföra en förändring i de med ordinarie landsfiskalstjänst förenade löneförmånerna, vilket måste anses olämpligt med hänsyn till att omorganisation av landsfiskalstjänsterna och en definitiv löne-reglering för de befattningshavare, varom här är fråga, är att förvänta». Ja, det har ju sagts redan 1924 och 1928 på samma sätt. Utskottet betonar be-
träffande omorganisationen av landsfiskalstjänsterna och denna definitiva löne-

Anslag till
fögderiförvalt-
ningarna.
(Forts.)

*Anslag till
fogderiförvalt-
ningarna.
(Forts.)*

reglering, att det är önskvärt, att dessa två frågor snarast måtte föreläggas riksdagen för avgörande. Om det nu vore så, att dessa frågor mycket snart kunde föreläggas riksdagen för avgörande, kunde man ju nöja sig med det slut, till vilket utskottet kommit, men så förhåller det sig icke. Ty vi ha i år fått en proposition, vari begäres, att riksdagen skall yttra sig om principerna för rättegångsreformen, och bland dessa principer har också upptagits frågan om omorganisation av åklagareväsendet, vilken fråga ju också berör landsfiskalerna och landsfogdarna; och det är att förmoda, att i fall riksdagen går med på dessa huvudgrunder nu i år, så skall så småningom denna omorganisation och därmed följande lönereglering för åklagarna komma till stånd. Men det beräknas ju, att denna nya rättegångsreform icke kan komma att genomföras förrän inom en ganska avsevärd tid — man beräknar, tror jag, en tidrymd av 10 år — under vilken tid olika lagförslag skola utarbetas och så småningom det nya processförfarandet införas.

Således är det alldeles oriktigt, då utskottet säger, att dessa frågor rörande omorganisation av landsfiskalstjänsterna och lönereglering för befattningshavarna i fråga skola kunna snarast möjligt föreläggas riksdagen för avgörande. Det kan icke ske. Och vid sådant förhållande tycker jag, att en så blygsam begäran som den motionärerna här framställt, nämligen att förvaltningsbidraget måtte höjas med 600 kronor ifrån 500 kronor till 1,100 kronor, skulle kunna bifallas.

Jag ber sålunda att få instämma i det yrkande, som framställts av friherre Lagerfelt.

I herr Ekmans yttrande instämde herrar *Åkerberg, Mellén, Bengtsson, Öhman* och *Ehrnberg*.

Herr Svensson, Martin: Det kan ju vara rätt otacksamt att föra utskottets talan och ange skälen varför statsutskottet icke gått med på vad som motionsvis föreslagits, men frågan ligger till så att Kungl. Maj:t har i viss mån tillmötesgått landsfiskalernas begäran om löneförbättring genom att medgiva, att tillförordnade landsfiskaler få ålderstillägg. Kungl. Maj:t har vidare sagt, att enligt vad som inhämtats från 1928 års lönekommitté kan det numera beräknas, att nämnda kommitté kommer att under loppet av mars månad innevarande år avgiva betänkande, innefattande förslag till definitiv löne-reglering för landsfogdar och landsfiskaler. Man kan väl då ha stöd för den uppfattning, som statsutskottet kommit till, att frågan rätt snart kan vara mogen att föreläggas riksdagen.

Nu sade motionären, att hyresersättningen icke är en löneförmån. Man kan i detta fall tvista om ord. Den är väl ändå ett vederlag för prestationer, som vederbörande utföra i sin tjänst, och en höjning av denna hyresersättning inverkar väl ändå indirekt på övriga löneförmåner. När det gäller en löne-reglering av den omfattning, som det här är fråga om, bör väl en sådan ske genom framställning ifrån Kungl. Maj:t.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ekman: Med anledning av den siste ärade talarens anförande vill jag erinra om vad som står i statsverkspropositionen. Det förklaras där visserligen, såsom herr Svensson nu yttrat, att förslag till definitiv lönereglering för landsfiskaler kan väntas under de närmaste månaderna, och det tycktes herr Svensson ha tagit reda på skall bli i mars månad, men det är därför ingalunda säkert, att ej sådana förhållanden kunna inträffa, att löneregleringsfrågan det oaktat icke kan omedelbart upptagas till prövning. Det är just sådana nya förhållanden, som inträffat, därigenom att Kungl. Maj:t fram-

lagt proposition om det nya rättegångsväsendet och därvid även berört frågan om fullständig omorganisation av åklagarväsendet. Det är absolut omöjligt, att det kan bli en definitiv lönereglerng, förrän frågan om omorganisation av denna tjänstemannakår i samband med frågan om det nya rättegångsväsendet kommer före.

Jag vidhåller mitt yrkande.

*Anslag till
fögdreförvaltn-
ingarna.
(Forts.)*

Herr Hammarskjöld, Hjalmar: På grund av mångårig erfarenhet ber jag att på det livligaste få vitsorda behovet, rimligheten och riktigheten av en förbättring av de förmåner, som landsfiskalerna för närvarande åtnjuta. Genom den åtskillnad, som vid lönereglerngarna gjorts mellan länsstyrelse och fögderiförvaltning, till vilken senare landsfogdar och landsfiskaler räknas, ha dessa fått vänta redan mycket länge på en välbehörlig förbättring i avlöningsförmåner. Deras göromål ha allt mer ökats och som förut påpekats har deras möjlighet till inkomster på annat håll kringsskurits. Utöver vad redan sagts vill jag erinra om den bestämmelse, som förra året utfärdades, angående löneförmåner vid tjänstledighet, vilken bestämmelse i hög grad inskränkte möjligheten för landsfiskalerna att åtaga sig vissa uppdrag, exempelvis taxeringsuppdrag, som skulle föranleda tjänstledighet. Det är en sak för sig, som jag tror att jag redan förut en gång betonat, att detta är mycket bedrövligt även ur taxeringssynpunkt, emedan på många håll inga bättre ordförande i taxeringsnämnderna kunna påräknas än just landsfiskalerna. Bortsett ifrån detta, äro landsfiskalerna ovedersägligen alltför illa tillgodosedda, och den förbättring, som nu är ifrågasatt, är uppenbarligen icke av beskaffenhet att kunna föregripa en blivande lönereglerng, ty man kan säkert icke tänka sig, att en blivande lönereglerng skall stanna under det sammanlagda belopp, som vid ett bifall till motionerna skulle komma landsfiskalerna till godo.

En talare har emot motionerna anført, att Kungl. Maj:t har tillgodosett landsfiskalerna på det sättet att vissa *vikarier* komma att få lönetillskott. Det är naturligtvis en mycket klen tröst för de ordinarie, att vikarierna på de lediga landsfiskalstjänsterna få det något bättre. Jag finner icke detta skäl ha någon som helst beviskraft i förevarande avseende, utan jag för min del hoppas, att den i motionerna ifrågasatta förbättringen av landsfiskalernas villkor måtte förverkligas.

Häri instämde herr *Akerman*.

Herr Nilsson, Nils August: Herr talman! Jag vill icke bestrida, att den lönereglerng, som nu gäller för våra landsfiskaler, är föråldrad och otillfredsställande, men jag vill lika bestämt hävda, att det sätt, som här föreslås för att råda bot på ett missförhållande, är den olämpligaste åtgärd man kan vidtaga.

Detta anslag på 500 kronor, som nu utgår i förvaltningsbidrag — det var förr betydligt lägre, och det är icke så länge sedan det höjdes — avser att täcka landsfiskalernas utgifter för vissa expenser, för skrivmaterialier. Det är inte bara 500 kronor, som i detta syfte utgå, utan även dyrtidstillägg på detta belopp, och därtill dyrtidstillägg efter s. k. oregrerade grunder, det vill säga i närvarande ögonblick 30 procent. Att nu höja summan till 1,100 kronor det innebär i själva verket, att man skulle giva varenda landsfiskal i vårt rike 1,430 kronor till skrivmaterialier, även om de ha så små distrikt och så begränsade arbetsuppgifter, att de inte behöva ett enda skrivbiträde — sådana landsfiskalsdistrikt finnas i vårt land och det till ett ganska stort antal till och med.

Jag vill därför för min del, då jag just i dessa dagar på uppdrag av Kungl.

Första kammarens protokoll 1931. Nr 16.

*Anslag till
fögderiförvalt-
ningarna.
(Forts.)*

Maj:t sysslar med landsfiskalernas lönereglering, bestämt avråda kammaren ifrån att beträda denna väg, som icke kan undgå att öva besvärande inverkan på den blivande löneregleringen.

Jag ber därför få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Greve Spens: Jag kunde inskränka mig till att i allt instämma i herr Hammarskjölds yttrande och yrkande. I anledning av den siste ärade talarrens anförande, vill jag emellertid säga, att detta synes icke böra ha någon inverkan på kammaren i denna fråga. Det kan ju vara möjligt, att någon enstaka landsfiskal kan ha så små förvaltningskostnader, att det för honom kan komma att bli något överskott på förvaltningsbidraget, om riksdagen bifaller motionen. Han får i så fall endast en välbehövlig ökning av sina allt för låga inkomster av sin tjänst. Man skall väl för övrigt icke för ett enstaka undantagsfall utsätta den stora massan av landsfiskaler för att få stanna kvar i en så dålig ekonomisk ställning som de nu ha.

Jag ber sålunda även jag att få yrka bifall till motionen.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av friherre *Lagerfelt*, att riksdagen skulle med bifall till de i ämnet väckta motionerna höja det ordinarie förslagsanslaget till fögderiförvaltningarna, nu 2,350,000 kronor, med 250,000 kronor till 2,600,000 kronor.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Friherre *Lagerfelt* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 95, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles friherre Lagerfelts under överläggningen gjorda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 96—100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101.

Lades till handlingarna.

Punkten 102.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 103.

Lades till handlingarna.

Punkten 104.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 105.

Lades till handlingarna.

Punkterna 106 och 107.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för täckande av vissa hos länsstyrelsen i Stockholms län bokförda belopp;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för extra ordinarie kustbevakningsbiträdet N. E. K. Walter från viss betalningsskyldighet; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande tills vidare för Kungl. Maj:t att i vissa fall försälja fast egendom, vilken tillfallit allmänna arvsfonden eller ock kronan såsom danaarv, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta *Ang. engångs-* motioner om sänkning av engångsavgiften för ledamot av hushållningssällskap. *avgiften för*

I två likalydande, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nr 144 i första kammaren av herr *Bengtsson* m. fl. och nr 223 i andra kammaren av herr *Leffler* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville besluta att uttala sig för en ändring i de uti kungörelsen den 8 juni 1923 (nr 229) angående allmänna grunder för hushållningssällskaps organisation givna bestämmelser rörande avgift för ledamot i hushållningssällskap därhän, att engångsavgift skulle utgå med lägst tio gånger årlig avgift. *ledamot av*
hushållnings-
sällskap.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 144 och II: 223, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Bengtsson: Herr talman! Jordbruksutskottet har kort och gott avstyrkt motionerna med hänvisning till att hushållningssällskapen borde göra framställning till Kungl. Maj:t, om någon ändring önskades i berörda avseende, samt att det icke vore lämpligt, att riksdagen utan närmare utredning, och utan att hushållningssällskapens egen mening i saken föreligger, skulle uttala sig för en ändring av gällande bestämmelser. Under dessa förhållan-

Ang. engångs-
avgiften för
ledamot av
hushållnings-
sällskap.
(Forts.)

den har jag intet yrkande utan vill endast med några få ord, herr talman, försöka visa, hur frågan ligger till.

Från Älvsborgs läns södra hushållningssällskap har flera gånger inkommit framställning om sänkning av medlemsavgifterna. Årsavgiften är för närvarande 2 kronor och engångsavgiften enligt gällande bestämmelser 20 gånger högre eller 40 kronor. Då engångsavgiften blivit satt till 20 gånger årsavgiften, synes man ha följt endast vanlig ränteberäkning efter 5 procent, men vederbörande tyckas icke ha tagit med i beräkningen kostnaden för inkassering av årsavgifterna, bokföring och kontroll över avgifternas erläggande samt sist, men icke minst, att engångsavgifterna äro en tillgång för all framtid och finnas kvar, då medlemmarna av en eller annan anledning utträda ur hushållningssällskapen. Det torde ej vara obekant för jordbruksutskottets ärade ledamöter, som säkerligen alla tillhöra hushållningssällskap, att engångsavgiften högst sällan erlägges. Medlemmar, som erlagt denna efter hushållningssällskapens omorganisation, torde endast uppgå till omkring 2 procent av hushållningssällskapens ledamöter. Endast detta förhållande torde bättre än någon utredning visa, att en nedsättning av engångsavgifterna från 20 till 10 gånger årsavgiften vore synnerligen befogad.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 18, i anledning av väckt motion angående avskiljande från den s. k. lappmarkslagens tillämpningsområde av enskilda skogar i Särna och Idre socknar, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ökad
användning av
inhemskt
bränsle.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 19, i anledning av väckta motioner angående företräde för inhemskt bränsle vid upphandling för statliga, kommunala och vissa enskilda inrättningars behov.

Uti två likalydande, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nr 149 i första kammaren av herr *Julin* m. fl. och nr 238 i andra kammaren av herr *Strindlund* m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan komplettering av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts cirkulär (Sv. F. nr 426 och 427) av den 12 december 1930 angående företräde för svenska lantbruksprodukter vid upphandling för statliga, kommunala och vissa enskilda inrättningars behov, att liknande företräde jämväl tillförsäkrades inhemskt bränsle.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner I:149 och II:238 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Tjällgren* och *Andersson* i Grimbo ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med bifall till motionerna I:149 och II:238 — måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan komplettering av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts cirkulär (Sv. F. nr 426 och 427) av den 12 december 1930 angående företräde för svenska lantbruksprodukter vid upphandling för statliga, kommunala och vissa enskilda inrättningars behov, att liknande företräde jämväl tillförsäkrades inhemskt bränsle.

Herr Tjällgren: Herr talman! Då jag vid föreliggande utskottsutlåtande låtit anteckna mig som reservant, har jag begärt ordet för att i all korthet yrka bifall till den reservation, som vidfogats utlåtandet.

I motionerna nr 149 i första kammaren och nr 238 i andra kammaren har hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan komplettering av bestämmelserna i Kungl. Maj:ts cirkulär (Sv. F. nr 426 och 427) av den 12 december 1930 angående företräde för svenska lantbruksprodukter vid upphandling för statliga, kommunala och vissa enskilda inrättningars behov, att liknande företräde jämväl tillförsäkras inhemskt bränsle. På detta har utskottet svarat på följande sätt: »Utskottet delar motionärernas uppfattning om önskvärdheten av ökad förbrukning av inhemskt bränsle, men då 1930 års riksdag gjort hänvändelse till Kungl. Maj:t i samma ämne och utredning i anledning därav pågår, anser sig utskottet icke nu böra förorda en förnyad framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Utskottet vill emellertid uttala den förväntan, att den pågående utredningen snarast möjligt må bli slutförd.»

Jag vill fästa uppmärksamheten på att motionärerna ha begärt en komplettering av en viss författning, och därpå har utskottet svarat, att utskottet anser det ej nödvändigt med en förnyad hänvändelse, när en utredning av ärendet pågår. Det är ju riktigt, att utredning av ärendet pågår, och ingenjörsvetenskapsakademien lär ha erhållit i uppdrag att föranstalta om undersökning för konstruerande av en för vedeldning lämpad värmepanna. Men om det vidare är riktigt, att denna undersökning, såsom av utlåtandet framgår, beräknas vara slutförd någon gång fram på innevarande års höst, är det, såvitt jag kan förstå, icke blott lämpligt utan synnerligen klokt att nu bifalla det yrkande, som framställts i motionerna. Därigenom skulle ju vinnas, att det bleve möjligt att redan under innevarande år företaga den begärda ändringen i kungörelsen i fråga.

Såsom motionärerna framhålla och såsom för oss alla är bekant, bli ju svårigheterna inom jordbruket för var dag som går allt större, och därom har ju talats och skrivits så mycket, att jag inte anser nödigt att nu uppehålla mig därvid. Men vad jag anser mig vara skyldig att i detta sammanhang omnämna, det är de svårigheter, som för närvarande äro rådande bland jordbrukarna i de norrländska länen. De ha att kämpa med synnerligen stora ekonomiska svårigheter på grund av de driftsinställelser beträffande skogsavverkningen, som skett där uppe. Jag tror icke heller jag överdriver, om jag säger, att det inom de fyra nordligaste länen ej finnes möjlighet för en enda jordbrukare att få, som man brukar uttrycka sig, jordbruket att bära sig, såvida icke det finnes tillgång till s. k. extra förtjänster. Dessa extra förtjänster bruka i allmänhet härflyta från dels skogsförsäljning, dels skogsarbeten. För närvarande äro, som jag nämnde, dessa skogsarbeten så gott som helt och hållet inställda. Kan man icke ganska snart få en ändring till stånd beträffande förhållandet där uppe, tror jag, att ställningen skall bli synnerligen bekymmersam, än mer bekymmersam än den för närvarande är. Jag vill också säga, att detta gäller icke blott en enda samhällsklass utan både jordbruksbefolkningen och arbetarna. Det är mycket troligt, att motionärerna skola få rätt i sin spådom, att om det icke ganska snart vidtages åtgärder, som på något vis kunna förbättra ställningen för folket i nämnda län, kommer en stor del av inbyggarna där att bli beroende av fattigvården för sin existens. Jag är för tillfället visserligen ej beredd att angiva några siffror, men det är klart, att skulle vedeldningen, såsom man nu i motionerna föreslagit, bli genomförd vid såväl statens som landstingens och kommunernas inrättningar, skulle ju därigenom åtskilligt kunna vinnas. Först och främst skulle det bli möjligt för de mindre skogsägarna att finna avsättning för sitt virke, som det för närvarande är omöjligt att finna av-

*Om ökad
användning av
inhemskt
bränsle.
(Forts.)*

*Om ökad
användning af
inhemskt
bränsle.
(Forts.)*

sättning för, och vidare skulle det ju komma att behövas tiotusentals dagsverken för att just tillskapa detta bränsle och framforsla detsamma. Det är ju klart, såsom motionärerna också säga, att varken enskilda eller kommuner våga igångsätta avverkning, åtminstone icke i större skala, för detta ändamål, om ej utsikt förefinnes för att denna ved, som det närmast gäller, kan finna avsättning inom en icke alltför långt avlägsen framtid.

Nu har ju, som sagt, utskottet avstyrkt motionerna på den grund, att en utredning är begärd, men jag kan i alla fall icke undgå att tillkännagiva min uppfattning därvidlag. Jag tycker nämligen, att då man vet vilka svårigheter, som för närvarande äro rådande för befolkningen där uppe, borde jordbruksutskottet ha kunnat finna någon utväg för att om möjligt hjälpa till att mildra förhållandena. Jag anser, att jordbruksutskottet försökt att på ett alltför lättvindigt sätt komma från denna sak.

Det vore ju mycket att tillägga i denna fråga, men jag skall icke bli långräddig utan inskränker mig, herr talman, till att yrka bifall till den av mig och herr Andersson i Grimbo avgivna, vid utskottslåtandet fogade reservationen.

Herr Sederholm: Vid föregående års riksdag behandlades en motion av herrar Julin och Strindlund m. fl., som gick ut på att samma företrädare, som tillförsäkrats svenska lantbruksprodukter vid upphandlingen för statliga, kommunala och vissa enskilda inrättningsars behov, även måtte tillförsäkras inhemskt bränsle, alltså en motion, som syftade till ungefär detsamma som den vilken nu behandlas. Vid behandlingen av denna motion beslöt riksdagen att avlåta en skrivelse, där slutorden lydde så här: »Riksdagen får därför rikta Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på önskvärldheten av att en god vedeldad värmepanna om möjligt blir utexperimenterad och av att ved i större utsträckning måtte användas som bränsle i statens verk, där så lämpligen kan ske utan att sunda ekonomiska principer för verkens skötsel eftersättas.» Det hade nämligen under utskottets behandling förra året visat sig, att den kanske största svårigheten för att få det inhemska bränslet använt vid allmänna inrättningar i önskvärd utsträckning varit det förhållandet, att det icke fanns utexperimenterad och konstruerad någon ekonomiskt lämplig värmepanna för eldning med ved. Med anledning av denna skrivelse fick socialstyrelsen i uppdrag att utreda frågan, och den har med avseende på konstruktionen av värmepannan vänt sig till ingenjörsvetenskapsakademien. Här pågår alltså en utredning, hur man skall finna medel att få en vedeldning vid allmänna inrättningar så ekonomiskt ordnad som möjligt, men kvar står alltså riksdagens framställning från i fjol, att Kungl. Maj:t skulle vidtaga åtgärder för att det inhemska bränslet skall komma till större användning vid allmänna inrättningar. Det är rätt naturligt, synes det mig, att Kungl. Maj:t, innan Kungl. Maj:t vidtager åtgärder i denna riktning, får svar på sin fråga angående denna undersökning om en lämplig värmepanna. Det har stått klart för utskottet att riksdagens framställning att inhemskt bränsle måtte komma till större användning, kommer att föranleda åtgärder från Kungl. Maj:ts sida, så snart lämpligen kan ske. Att under sådana förhållanden nu rikta en vädjan eller skrivelse till Kungl. Maj:t av ungefär samma innehåll som i fjol, när vi veta, att utredning pågår och det icke kan sägas, att något blivit eftersatt hittills med avseende på skyndsamheten vid denna utredning, har utskottet icke ansett böra ske.

De svåra ekonomiska förhållandena i Norrland, som den föregående ärade talaren redogjorde för, motsvaras nog av liknande förhållanden i andra delar av landet, och om riktigheten av dessa påståenden föreligger säkerligen ej någon meningsskiljaktighet, åtminstone bland dem, som deltagit i behandlingen inom jordbruksutskottet. Men då även samma kännedom om förhållandena låg till grund för framställningen i fjol, förefaller icke denna skildring av förhållan-

dena nu utgöra någon anledning att rikta en förnyad framställning till Kungl. Maj:t.

Med livligt behjärtande av de synpunkter, talaren därvid framställde, men med hänsyn till vad som i följd blivit åtgjort och den utredning som nu pågår, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Tjällgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner angående ändringar i gällande bestämmelser angående upphandling för statens behov.

Ang. ändrade
bestämmelser
om upphand-
ling för statens
behov.

Uti två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 184 i första kammaren av herr *Lundell* m. fl. samt nr 235 i andra kammaren av herr *Anderson* i Storegården m. fl. hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att gällande bestämmelser vid upphandling för statens behov måtte förändras, så att leveranserna av lantbruksprodukter till de allmänna inrättningarna kunde i största möjliga omfattning övertagas direkt av producenterna själva eller av dessa bildade organisationer samt att smör i större utsträckning komme till användning vid dessa inrättningar i stället för margarin.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 184 och II: 235 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i syfte, att leveranserna till allmänna inrättningar måtte i största möjliga omfattning kunna övertagas direkt av producenterna själva eller av dessa bildade försäljningsorganisationer samt att smör i större utsträckning måtte komma till användning vid dessa inrättningar i stället för margarin.

Ang. ändrade
bestämmelser
om upphand-
ling för statens
behov.
(Forts.)

Reservation hade anförts av herrar *Johansson* i Uppmälby, *Carl E. Eriksson*, *Granath*, *Karl August Johansson*, *Uddenberg* och *Andersson* i Löbbo, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, slutande med en hemställan, att riksdagen i anledning av förevarande motioner I: 184 och II: 235 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga åtgärder i syfte, att leveranserna till allmänna inrättningar måtte i största möjliga omfattning kunna övertagas direkt av producenterna själva eller av dessa bildade försäljningsorganisationer.

Herr Eriksson, Carl: I förevarande utlåtande har utskottet framställt ett yrkande angående två olika spørsmål. I den första delen anbefaller utskottet en utsträckning av förfarandet vid upphandling för statens offentliga inrättningar. I den andra delen föreslår utskottet en anhållan hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte möjliggöra större användning av smör vid samma inrättningar. Reservanterna, som icke kunnat följa utskottets flertal i denna fråga, anse, att kostnadssynpunkten här bör tilläggas en viss betydelse. Vi vilja icke underskriva utskottets uttalade uppfattning, att ett bifall till utskottets förslag skulle medföra de större fördelar för jordbruket, som påståtts både i motionen och i utskottets utlåtande. Den merkonsumtion, som skulle bli följden av bifall till utskottsutlåtandet, skulle enligt vår uppfattning stå i alltför ringa proportion till den smörexport, som för närvarande bedrives från vårt land, och skulle följaktligen icke i någon mån kunna inverka på prisbildningen.

Kunna vi således vara ense därom, åtminstone reservanterna, att en viss klarhet råder därom, att icke jordbrukets utöware ha någon alltför stor fördel av ett bifall till utskottets utlåtande, så måste man däremot säga, att det icke råder så stor klarhet beträffande räckvidden av utskottets yrkande. Utskottet har ej gjort sig mödan att utreda den kostnad, som skulle uppstå för statsverket, i händelse riksdagen skulle bifalla förslaget. Ävenså har ej utskottet och icke heller motionärerna talat om vad de inlägga i begreppet offentliga inrättningar. Mena de därmed även de anstalter, som landstingen äga, och även de anstalter, som kommunerna äga, så står det ej klart för mig, att därmed har utskottet och även riksdagen givit sig in på en beskärning av dessa samhälligheters bestämmanderätt. Nu tror jag helt säkert, att ingen i denna kammare skulle missunna vare sig manskapet eller beväringen i armén och flottan och lika litet dem, som äro intagna på sinnessjukanstalter och i fångelser, att få smör i stället för margarin, men vi böra dock i detta sammanhang komma ihåg, att i detta nu finns det helt säkert i vårt land tiotusentals medborgare, vilkas ekonomiska ställning är sådan, att de nödgas betrakta användningen av margarin nära nog som en lyx. Det är enligt mitt förmenande således mycket oklokt av utskottet att göra ett så positivt uttalande, som det här kommit med, då man ej känner räckvidden av frågan vid dess realiserande. Det förefaller då, att det varit bättre, om utskottet stannat vid den ställning, reservanterna intagit, nämligen att förorda, att riksdagen skulle för sitt vidkommande påyrka en användning av smör i stället för margarin i den utsträckning, som skulle kunna möjliggöras, utan att kostnaderna för statsverket skulle i någon nämnvärd mån öppåkas.

Med dessa ord, herr talman, skall jag tillåta mig att yrka bifall till den av herr *Johansson* i Uppmälby m. fl. avgivna reservationen.

Herr Lundell: Då jag varit med om att underteckna denna motion, får jag uttrycka min tacksamhet mot utskottet för den välvilliga behandling, som denna motion fått.

Det rådde full enighet inom jordbruksutskottet i fråga om den första delen av denna motion, som gäller upphandlingen, varemot det har rätt meningsskilj-

aktighet i fråga om den utsträckta användningen av smör vid allmänna inrättningar. Inom flera landsting har det beslutits, att vid landstingens sjukvårdsinrättningar smör skall användas i stället för margarin i större utsträckning än som hittills skett. Prisskillnaden mellan smör och margarin är icke större numera än som väl motsvaras av smörets bättre beskaffenhet som födoämne. Ofta har det sagts, att margarin är likvärdigt med smör som födoämne, men varför skall man då behöva kasta ut oerhörda summor just på annons och reklam för att framhäva margarinets värde i förhållande till smöret? Man kan ju knappast öppna en tidning utan att se stora annonser om margarin, och man försöker även giva ett sken av att det skulle vara mjölkprodukter i margarinet. Det heter sålunda ofta: »Gräddmargarin». Ofta står det: »Smakar som smör». Även finnes det en del margarinmärken, som kallas för »Runa» för att antyda, att margarinet skulle vara likvärdigt med runmärkt smör. Såväl mjölk- som mejeriprodukterna betalas synnerligen lågt, om man tager hänsyn till mjölkens och mejeriprodukternas höga näringsvärde i förhållande till många andra livsmedel. Jämför t. ex. priset och näringsvärdet på mjölk och dess produkter med pilsnerdricka, mineralvatten, kaffe m. m.!

Herr talman! Jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt föreliggande yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Eriksson. Carl*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd för lottköpare från Näs kungsgård i Kopparbergs län med erläggande av oguldna räntor och amorteringar å köpeskillning;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa delar av tullverket tillhöriga hemmanet Funäsdalen nr 31 i Tännäs socken av Jämtlands län; samt

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av

Första kammarens protokoll 1931. Nr 16.

allmänna arvsfonden tillfallna fastigheten nr 3 och 4 i kvarteret Vildmannen med adressnummer 18 vid Norrlandsgatan i Stockholm.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade proposition nr 126 blev densamma på begäran bordlagd.

Herr *von Geijer* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående huvudgrunderna för en rättsgångsreform.

Motionen hänvisades till särskilda utskottet.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckta motioner om garantiskattesystemets avskaffande i fråga om landstingsskatten;

statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckt motion om upphävande av lagen om upplåtelse under åborätt av viss jord med tillhörande följd författningar;

nr 10, i anledning av väckt motion rörande understöd från allmänna arvsfonden;

nr 11, i anledning av väckta motioner rörande avstående till kommun av allmänna arvsfondens rätt till arv; och

nr 12, i anledning av väckt motion om beredande åt omnibustrafiken av visst straffrättsligt skydd mot uppsåtlig skadegörelse m. m.; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande rörande vissa av den internationella arbetsorganisationens konferens år 1930 fattade beslut, dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.04 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 6 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4.30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne februari.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Under åberopande av bilagda läkarbetyg får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgörömlen fr. o. m. den 6 t. g. m. den 14 innevarande mars.

Stockholm den 6 mars 1931.

Ivar Öhman.

Att häradsbörding *Ivar Öhman*, som lider av bronchit. acut., är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet till och med den 14 mars, intygas.

Stockholm den 5 mars 1931.

K. Mellner,
leg. läkare.

Den begärda ledigheten beviljades.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

dels nr 47, till fullmäktige i riksbanken angående verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

dels nr 48, till fullmäktige i riksgäldskontoret angående verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

dels nr 49, till styrelsen för riksdagsbiblioteket angående verkställd granskning av bibliotekets styrelse och förvaltning;

dels och nr 50, till Konungen i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 246, med delgivning av nämnda kammars beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, i anledning av väckt motion, II: 233, angående införande i stadgan för rikets allmänna läroverk och i folkskolestadgan av bestämmelser om skyldighet för lärare att i vissa fall underkasta sig läkareundersökning m. m., beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt första tillfälliga utskott.

Föredrogs Kungl. Maj:ts proposition nr 126, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1931/1932 för viss personal inom den civila statsförvaltningen.

Propositionen hänvisades, i vad den angick pensions- och indragningsstater-na, till bankoutskottet, såvitt propositionen rörde nionde huvudtiteln, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, statsutskottets utlåtande nr 6, första lagutskottets utlåtanden nr 9—12 och andra lagutskottets utlåtande nr 15.

Herr **andre vice talmannen**, erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag får hemställa, att kammaren ville besluta, att statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen för budgetåret 1931/1932 av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikationsdepartementet, måtte sättas sist bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

Herr *Reuterskiöld* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om åtgärder mot vanartigt levnadssätt (vanartslag).

Motionen hänvisades till behandling av lagutskott.

Avgåvos och hänvisades till särskilda utskottet nedannämnda motioner:
nr 219, av herr *Mellén m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående huvudgrunderna för en rättegångsreform; och
nr 220, av herr *Frändén*, i samma ämne.

Anmäldes och bordlades sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial nr 2, angående ersättning åt utskottets sekreterare m. fl.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.38 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
